kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 53 AGUSTOS 1999

300.000 TL. (KDV DAHİL)

GENÇ KIZLARIN KÂBUSU JİNEKOLOG

BU DEFA GOLÜ KADINLAR ATTI

travestiler
EŞ KARAYOLU YOLUN SONU!

yoksulluk,
işsizlik,
güvencesizlik

EN ÇOK DA KADINLARA

Merhaba,

Geçtiğimiz ay Türkiye'nin gündemini, memur maaş zamlarına, sosyal güvenlik reformuna, "mezarda emekliliğe" hayır demek için meydanları ve sokakları dolduran memur ve işçiler belirledi. Tüm çalışanların sosyal haklarına yönelik bu saldırıların kadınlar açısından daha da ağır sonuçları var, yalnızca kadın işçi ve memurlar için değil, tüm kadınlar için. Kapak sayfalarımızı bu konuya ayırdık.
Bu sayımızda iki acılı öykü var. Gözaltında inanılmaz işkencelere maruz kalan, ihmal ve geciktirme sonucu ilerleyen rahim kanseriyle 27 kiloluk bedeniyle hayatta kalmak için mücadele etmeye çalışan Hanım Baran, öyküsünü hasta yatağında Nevin'e anlattı. Geçtiğimiz ay E5 Karayolu'nda üç gün arayla gerçekleşen üç "kaza"da iki travesti öldü, biri de ağır yaralandı. Arkadaşlarının ölümünü ve kendilerine yönelik baskı ve duyarsızlığı protesto etmek isteyen travestiler otoyolu trafiğe kapatarak eylem yaptılar. Basın yine onları saldırganlıkla suçladı, söylediklerine kulak veren olmadı. Esmeray ve Gönül'le, "kaza"ları, ölen Sima'nın öyküsünü, travestilerin zorlu hayatlarını konuştuk.
Dünya Kadınlar Futbol Kupası final maçında ABD'li kadın futbolcular Çin Milli Takımını 5-4 yenilgiye uğrattı. Basın yine, "dişi kramponlar"dan, "ojeli tırnaklar"dan söz etmeden duramadı ama kadın futbolcuların teknik becerileri, iyi oyunculukları bu kez görmezden gelinemedi. Handan "erkek sporu" olarak bilinen futbolda artık kadınların da nasıl iddialı olduklarını yazdı.
Türkiye'de 80'li yılların feminizmiyle 90'lı yılların feminizmi arasındaki farklar feministlerin tartışma gündeminde giderek ağırlık kazanıyor. Gülnur'un bu tartışmaya katkısını bu sayımızda okuyabilirsiniz.
Bu sayımızda, Türkiye'den kadınların da katıldıkları iki önemli uluslararası feminist konferansa da yer verdik. Meltem Ağduk Gevrek ve Şemsa Ozar'a izlenimlerini bizimle paylaştıkları için teşekkür ediyoruz.
Dünyayı bisikletiyle gezen Hülya Koç'un iki ilginç yazısı var bu sayıda, Etiyopyalı genç bir kadının öyküsü ile "Erkek seyyahlar". Hülya Koç yolculuklarından derlediği haberleri, yazılarıyla ve kendi dialarıyla *Pazartesi*'ye katkıda bulunmayı sürdürecek.
Ağustos'ta görüşmek üzere.

Pazartesi lokali her zaman açık

Her yerde bulabildiğiniz, çay, kahve, dolma, beğendi ve her yerde kolay kolay bulamayacağınız çikolata sufle, fırında kalamar, balık köftesi, topik, lor böreği, ege otları, sübye...
Fiyatlar uygun, personel şahane.

Mesajlarınızı, haberlerinizi bekliyoruz
pazartesidergi@superonline.com

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Hükümetin sosyal politikalarından kadınların payına düşen daha fazla yoksulluk, daha az iş güvencesi, daha az sosyal güvenlik, daha düşük ücretler, hem evde hem ev dışında daha fazla ve ölene kadar çalışma.

"hükümet yasanı al başına çal"

İşçiler, kamu çalışanları kadınıyla erkeğiyle ayakta, sokaklarda, meydanlarda... Ama kadınların sokakta olmaya her zamankinden daha çok ihtiyacı var.

Yoksulluk, işsizlik, güvencesizlik... En çok da

Tülay Özerman (Tek Gıda İş Sendikası Toplu Sözleşme Uzmanı, Hukukçu)

"Özel sigortacılık teşvik ediliyor

• Sosyal Güvenlik Reformu, bir reform ama tersinden bir reform. Sorunun özü, finans darboğazı. Bu finans darboğazı da otuz sekiz yaşındaki, kırk yaşındaki insanlara ödenen yaşlılık aylığından kaynaklanan bir şey değil. Her gün uzmanlar açıkhyor, sigortanın krizi, kaynakların akıllıca kullanılmamış olması, prim kaçakları, düşük faizle değerlendirilmiş olması, siyasi iktidarların buraları arpalık olarak kullanıyor olmasından kaynaklanıyor.

• 4,5 milyon sigortaya kayıtlı olmayan işçi var, bunların takibi yapılmıyor. Ödenmeyen veya tahsil edilemeyen prim alacakları çok yüksek. Bütün bunları üst üste topladığınız zaman, otuz sekiz yaşında emekli olanlara ödenecek olan ya da ödenmekte olan yaşlılık aylığının çok ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmadığım görüyoruz. Zaten yüzdeye baktığınız zaman, 38 ile 44 yaş arasında yaşlılık aylığı alanların oranı yüzde 8. Yüzde 8, sigortayı batırmaz. Ama her ne hikmetse bütün sorun erken emeklilikten kaynaklanıyormuş gibi lanse edilmeye çalışılıyor. Bunun arkasında özel sigortacılığı teşvik etme projeleri yatıyor.

• Bu getirecekleri yaş sınırlarıyla pek çok insanın emeklilik aylığı hakkını elde etmesi mümkün değil. İşgücü piyasasına ve Türkiye'deki çalışma şartlarına bakarsanız, kimsenin bu şansı yok. Bir de kadınlar olarak bakarsanız hele onların hiç yok. Kadın 58, 60 yaşına kadar çalışacak da, primlerini düzenli bir şekilde ödeyecek de, aylık almaya hak kazanacak. Biraz insafla, vicdanla bakmak lazım.

• İş güvencesi yok. İşsizlik sigortası getireceğiz. diyorlar ama şartları son derece sınırlı. En fazla altı ay süreyle aylık verilecek. Ayrıca zaten sorun işsizlik sigortasıyla da çözülmez. İş güvencesi gerek. İşverenler bugün kaşım beğenmedim, seni çalıştırmak istemiyorum, dediği anda, işçiyi kapının önüne koyuyor. İşçinin çalışma yaşamım 58 ya da 60 yaşına kadar sürdürmesi olanaksız.

• 4,5 milyon kayıtsız işçi var, işsizliği eksik istihdamla birlikte değerlendirirseniz yüzde 11. 12 civarında. Ortada bu kadar işsiz insan varken, işverenlerin klasik politikasıdır bu, ücretleri arttığı zaman, maliyeti düşürmek için işten çıkarıverir, yerine asgari ücretle yeni işçi alır. İşçinin kırk yaşına geldiğini düşünelim, kırk yaşında kapının önüne konduğunda nereden iş bulacak? Artık, kimse emekli olmasın veya özel sigorta şirketleriyle anlaşsın, diyorlar. Bunun başka bir anlamı yoktur.

Hükümetin son ekonomik paketi açıklamasından sonra Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkam Fuat Miras, takdirlerini mutlulukla açıkladı; "Hükümete teşekkür etmekten başka söyleyecek söz bulamıyorum."

Son günlerde işçi ve kamu çalışanları konfederasyonlarının düzenledikleri eylemlerde ise en çok atılan slogan "Hükümet yasam al başına çal," idi. İş dünyasına yeni kredi olanakları, vergide kolaylıklar sağlayan hükümetin, işçi ve kamu çalışanlarına reva gördüğü paket, Sosyal Güvenlik Reformu adı altında zaten sınırlı olan hakları daha da geri götüren bir paket oldu. Yıllardır, "Bakın Avrupa ülkelerinde insanlar bizden daha geç emekli oluyorlar," diye çalışanlara Avrupa'yı örnek gösterenler, Almanya'nın bütçesinden sosyal güvenliğe yüzde 45, Fransa'nın sağlığa yüzde 16, Türkiye'nin ise sosyal güvenliğe yüzde 5, sağlığa yüzde 3 ayırdığından hiç söz etmiyorlar. Türkiye'deki çalışanların Avrupa'daki çalışanlara göre yılda yaklaşık bin saat fazla çalıştığına hiç değinmiyorlar. Avrupa ülkelerinin tamamında yaşam süresinin 75 yıldan fazla olduğunu, Türkiye'de ise 67 olduğunu gizliyorlar.

Şerife Türcan Ozşuca (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Doçent)

"Devlet görevini SSK'ya havale etti

Türkiye'de devletin sosyal devlet olduğuna inanmıyorum. Sosyal güvenlik sistemi çalışan ve işverenin primleriyle finanse ediliyor. Devletin bir katkısı yok, tam tersine devlet uzun yıllar bu kuruluşların fonlarını ucuz kaynak olarak, çok düşük faizlerle kullandı. Bu kurumların kaynaklarının erimesinde bizatihi devletin bu kaynakları bir ölçüde gasp etmesinin rolü var. Katkı sağlamadığı gibi kaynakları kullandı. Sosyal devlet tanımı içinde baktığımızda, o ülkedeki sosyal yardım ve sosyal hizmetlere bakmak lazım. Zaten Türkiye'de bunlar nicelik ve nitelik açısından yetersizdir. Devlet sosyal devlet olmanın birtakım gereklerini SSK'ya havale etti. SSK, devletin üstlenmesi gerekenlerini üstlenmiştir.

IMF amcamızın oğlu mu?

Bazı sendika yöneticilerinin hükümetle arayı fazla açma yanlısı olmamasına rağmen işçiler ve kamu çalışanları geçtiğimiz ay hep sokaktaydılar.

Çalışanlar yürüyüşlerde, söz konusu olan insan hakları olduğunda "Avrupa bizim içişlerimize karışamaz," diye Avrupa'ya kafa tutanlara "İçişlerimize kimse karışamazmış, IMF amcamızın oğlu mu?" diye soruyordu. İMF gelip zaten son derece az olan sosyal güvenlik harcamalarını iyice kısmasını, tahkim yasasını hızla çıkartmasını önerdi hükümete: "Ülkenin ekonomik kaynaklarını, işgücünü, bize hiçbir yasal, siyasal engelle karşılaşmadan kullanmaya aç, kararlarımızı, mülkiyet haklarımızı garanti et, sonrasına bakarız." Yani, IMF, "Eurogold Bergama'ya gelsin, siyanürlü altınla istediği gibi uğraşsın, Bergama köylüleri mahkemeye, danıştaya gittiğinde de, 'İç hukuk işlemez, asıl olan tahkim yasalarıdır,' diye önleri kapansın," diyor.

Sosyal devlet mi, o da ne?

Yıllardır "Küreselleşme iyi bir şeydir, sosyal devlet, sendikal mücadele demode şeylerdir," propagandası yapılıyor. Oysa hem küreselleşme, hem de sosyal

İşçiler ve kamu emekçileri, bazen de çok "erbakçı" sloganlarla, "Hep hep Yaşar, hep Yaşar", "Ürkekler burada, erkekler nerede," diyerek yürüdüler. Kadın çalışanların yalnızca hükümet ve sermayeyle değil, birlikte yürüdükleri erkeklerle de işleri var.

kadınlara

devletten uzaklaşma ücretli çalışanların ve en çok da kadınların aleyhine.

Tek Gıda İş Sendikası Toplu Sözleşme Uzmanı Tülay Özerman; "12 Eylül'den sonra, özellikle de Ozal dönemiyle birlikte, yeni sağ politikalar, sosyal hakları sürekli geriye götürüyor, sürekli buduyor. Uluslararası finans kuruluşlarının baskıları da bu yönde. Sizin 102 milyar dolar dış borcunuz varsa, tabii ki dışarıya karşı sesinizi çıkartıp da ben bildiğim gibi davranırım, diyemiyorsunuz. Bunda kaybedenler de, gelir düzeyi düşük çalışanlar kesimi oluyor," diyor ve kadınlar açısından ise durumun bir kat daha ağır olduğunu söylüyor: "Çalışabilir nüfus olarak 17 milyon kadın var, toplam kadın işgücü altı milyon civarında. Zaten kadınların çok düşük bir kısmı işgücü olarak kendisini piyasaya arz ediyor. Çalışan kadınların yüzde 62'si ücretsiz aile işçisi. Bir de Türkiye'nin geleneksel bir aile yapısı ve kadının üzerine yüklenen fazladan sorunlar var. Çocuk, yaşlı bir hastanın bakımı veya herhangi bir ailevi problem nedeniyle birinin işten çıkması gerekiyorsa, bu kadın oluyor. Çünkü bu tip sorumluluklar, görevler, kadının doğal sorumluluğu olarak kabul edilir. Çalışan kadının eve geldikten sonra yüklendiği başka sorumluluklar var. Erkek bir çalışıyorsa, kadının üç fazla çalıştığını söyleyebiliriz. Sosyal güvenlik tasarısının önce kadını vurduğunu görmek çok mümkün. Sanayide çalışan kadınların yüzde 35'i tekstil sektöründe çalışıyor. Bu sektörde küçük yaşta çocuklar ya da genç kızlar çalışıyor ve işçi sirkülasyonunun çok olduğu bir kesim. Bunların kesintisiz bir şekilde 58 yaşına kadar sigorta haklarını devam ettirmelerine imkân ve ihtimal yok. 'Benim o yaşta emekli olmam mümkün değil', diye çekilecekler köşelerine. Şimdilerde empoze edilen esnek üretim denilen tarzda, günlük iş, saatlik iş, yarım zamanlı iş, parça başına iş arayışına girecek. Bu onu hem sendikalizmden, hem iş güvencesinden hem de sosyal güvenlik haklarından uzak tutacaktır. Zaten kazandığı para sınırlı, bundan bir pay ayırıp da ayrıca sigorta haklarını devam ettirme şansı çok zayıftır. O yüzden ben kadınları daha mağdur olarak görüyorum tasarı nedeniyle."

Doç. Şerife Türcan Özşuca da sosyal devletten uzaklaşmanın kadının yükünü artırdığını söylüyor ve "Refah harcamalarında artışın muhakkak kadına yansımaları olur. Okullar tam gün olabilse, eğitim sistemi çocuklara yeterince zaman ayırabilse, okul öncesi eğitim olanakları yaygınlaşsa kadının sırtından bir dizi yük alınır. Bugün olan bunun tam tersidir; sosyal harcamalar daha da kısılarak kadınların yükü ağırlaştırılmaktadır," diyor.

Özşuca, kadının iş hayatına girmesinin, işgücü piyasasının gelişmesine koşut bir biçimde arttığını söylüyor ve Avrupa ve Amerika'yı örnek gösteriyor. "Arttı da ne oldu," diye sormadan edemiyor. "Kadının yükü hafifledi mi? Kadın artan yükünü nasıl azaltıyor, evlenmeyerek, geç evlenerek, evlenirse çocuk yapmayarak, çocuk yaparsa ikinciyi yapmayarak. Bunlar ne kadar çözümdür, tartışılır? Sosyal güvenlik sistemlerinin en önemli özelliği gelecek güvencesi sağlamanın yanında gelir dağılımında adalet sağlama mekanizması olmasıdır.

Sosyal güvenlik sistemleri bütün dünyada giderek geri götürülüyor. Arjantin'e, Şili'ye bakın, giderek her şey kadının aleyhine gelişiyor."

Türkiye'de de Sosyal Güvenlik Reformu adı altında sunulan ve emeklilik yaşını artıran tasarı, SSK'nın gözden çıkarılması, esnek üretimin gündeme gelmesi, tahkim yasası, memur zam maaşlarının düşük tutulması, bir bütünün parçaları. Küreselleşme denen, sermayenin uluslararasılaşması sürecinde Türkiye'deki çalışanların payına düşenler bunlar. Kadınların payına düşen ise daha fazlası. Daha fazla yoksulluk, daha az iş güvencesi, daha az sosyal güvenlik, daha düşük ücretler, hem evde hem ev dışında daha fazla çalışma ve emeklilik hayal olduğuna göre ölene kadar çalışma.

İşçiler, kamu çalışanları kadınıyla erkeğiyle ayakta, sokaklarda, meydanlarda... Ama kadınların sokakta olmaya her zamankinden daha çok ihtiyacı var.

Filiz Koçali

Gülay Uzuner

"Kadınların koşulları daha ağır"

Hükümetin kamu çalışanlarına ve işçiye dayattığı yasa tasarısına karşı yürüyoruz. Kadınların çalışma koşulları daha ağır. Kadınlar, evde ev işlerini, çocuk bakımını üstleniyor. Kadınlar erkeklerden beş yıl az çalışıyordu ama kadınların yıpranma payı var. Çalışma koşulları düzeltilmeden bu yasanın gündeme getirilmesi hiç kabul edilemez bir şey.

Fatma Erçevik

"On sene fazla çalışacağım"

Emekliliğime dört sene var. Bu yasa kesinleşirse, on dört sene fazla çalışacağım. Türkiye şartlarında benim on dört sene daha çalışmam mümkün değil. Türkiye şartları çok ağır. Kadınlar için durum daha zor, ev işlerini asıl olarak kadınlar yapıyor.

Ayşe Öztürk

"Sorunlarımıza çare bulsunlar"

On iki yıldır çalışıyorum. Bu yasaya göre daha çok çalışmamız lazım. Çalışan kadınların sorunları çok. Çocuklarımızı sokakta bırakıp çalışıyoruz. Bizim yaşımızla uğraşacaklarına sorunlarımıza çare bulsunlar.

Ayşe Özkan

"Altmışa kadar çalışamam"

Altmış yaşından sonra fazla bir yaşam yok. Ya kalp hastası oluyorsun, ya tansiyon hastası. Çalışma koşulları ağır. On üç yıldır konfeksiyonda çalışıyorum. İstesem de altmışa kadar çalışamam. Düşünün, anneniz kaç yaşında, altmış yaşında bir annenin çalışmasını düşünebiliyor musunuz?

Eriş Şimşek

"İşveren çalıştırmaz"

On üç yıldır çalışıyorum, bir buçuk yıl var emekliliğime. Şimdi Sümerbank'ı özelleştiriyorlar. Bize iş güvenliği sağlamadan fabrikayı satıyorlar, satın alan kişi bizi çalıştırır mı? Mümkün değil, belli bir yaştan sonra hiçbir işveren çalıştırmaz. Beyim öldü, iki çocuğum var, ben hem erkeğim, hem kadın. Kadının durumu zor, hem evde çalışıyor, hem dışarıda, daha çok yıpranıyor.

E5 Karayolu; yolun sonu

Travestilerin gece işe çıktıkları E5 Karayolu'nda geçtiğimiz ay üç günde üç ayrı kaza oldu. Aynı gece olan iki ayrı kazada bir travesti ağır yaralanırken biri öldü. Üç gün sonraki kaza da bir travestinin ölümüyle sonuçlandı. Arkadaşlarının cenazesiyle kazanın olduğu Cevizlibağ'a giden travestiler, ellerinde dövizlerle yolu trafiğe kapattılar.

"Bir taraftan çeteler var orada, yaya geliyorlar sopalarla, kendilerine polis süsü veriyorlar. Bir taraftan da polis kovalıyor. İki arada bir derede kalıyorlar, karşıdan karşıya atlıyorlar. Bir yolu geçiyorlar, ikinci yolu geçecekler, arabalar da seyrekmiş, kırmızı bir Broadway vuruyor. Farları yakıp üstüne üstüne sürüyor, vuruyor, arabaya takılıyor, sürükleye sürükleye yüz metre götürüyor. Araç bulunamadı. Zaten orada polisler olsa bile ilgilenmezler. Başka biri olsa arabalardan inip ilgilenirler, travesti diye kimse bakmamış. O anda ölmüş zaten. Evdeydim, telefon geldi. Önce inanmadım. Sonra baktım araba sesleri, ağlamalar." E5 Karayolu'ndaki kazada ölen Sima'nın akrabası Gönül böyle anlatıyor o geceyi.

Sima ve Gönül'ün bu isimlerle yeniden doğmadan önceki yaşamları Diyarbakır'da başladı. Ailelerinin taktığı erkek isimlerini taşıyorlardı o zamanlar. Sima Gönül'ün yengesinin kardeşiydi. Aynı ilkokula gittiler; Sima birinci sınıftayken Gönül dördüncü sınıftaydı. Yakınlıkları o zamana, Gönül'ün Sima'yı kardeşi gibi koruduğu zamanlara dayanıyordu. Ama akrabalıktan ibaret değildi bu yakınlık; her ikisini de ailelerinden koparıp İstanbul'a, fuhuşa, gözaltılara, aşağılanmaya, şiddete ve acıya götürecek, Sima'yı sonunda ölümle buluşturacak bir başka, alışılmamış kaderi de paylaşıyorlardı daha o yaşlardan: Her ikisi de erkek çocuk gibi hissetmiyorlardı kendilerini.

Gönül anlatıyor: "İstanbul'a on beş yıl önce geldim, ortaokulu baskı yüzünden bitiremedim. Eşcinselliğim belli oluyordu. Ben hiçbir zaman gizleyemedim ki. Gelir gelmez travesti olmadım. Benim çok iş ortamlarım oldu." Gönül İstanbul'da ablasının ailesiyle birlikte kalıyordu. Bir süre fabrikalarda çalıştı. Ama ne çalıştığı yerlere ne de yaşadığı mahalleye sığamadı; rahat bırakmadılar. Ablası ve ailesi ağır bir çevre baskısı altındaydı; "Senin kardeşin şöyle, senin kardeşin böyle." Başka çare yoktu, şöyle ya da böyle, artık kendi hayatını yaşayacaktı Gönül. Bekâr odaları, değişen işler, baskı ve aşağılamalar... derken çaresizlik, derken kaçınılmaz son, fuhuş.

Bu arada aile bir kan davası yüzünden Diyarbakır'dan Muş'a taşınıyor ama Sima'yla Gönül'ün bağı telefonla da olsa sürüyordu. Gönül saklıyordu Sima'dan "o âlemde" olduğunu. Ama Sima için de artık sürgün vakti gelmişti, gizleyemediği eşcinselliği yüzünden kendisini kabul etmeyen memleketini bıraktı, bir arkadaşıyla birlikte İstanbul'da Gönül'ü aramaya başladı: "Bir gün ben bir birahaneye girdim, baktım arkadaşlarıyla oturuyor. Beni tanımadı. Tuvalete saklandım, beni görüp üzülmesin ya da özenmesin diye. Ama birileri girmek isteyince tuvaletten çıkmak zorunda kaldım ve karşılaştık."

Bu karşılaşmadan sonra bağları hiç kopmadı. Ama Sima hemen travesti olmadı. Gönül kanatları arasına aldığını söylediği Sima'nın kendisinin çektiklerini çekmesini istemiyordu. Nasıl isteyebilirdi ki: "Her an kelle koltukta çıkıyorsun işe, canını ortaya koyuyorsun. Tanımadığın bir insanın arabasına biniyorsun, nerden bileceksin hırlı mı hırsız mı, katil mi. Her gece fuhuş oluyor, her gece de baskı var, polis alıyor. Burada bir tane Bayram sokağı var, kapalı yerlerde çalışın diyorlar, orayı da polis basıyor, kapıları kırıyor gidiyor. Sürekli pislik yapıyor. Ne bileyim dış bir ülkede yaşayan Türklere, Müslümanlara nasıl yapıyorlarsa, sanki düşman gibi görüyorlar bizi. Bir otobüse binsen, ilk defa böyle bir şey görmüş gibi bakıyorlar, yamyamların arasına düşmüş gibi oluyorsun."

"Normal" bir işte çalışması için uğraştı, vazgeçirmeye çalıştı Gönül Sima'yı. Ama, "içinde vardı" belli ki. Travesti oldu, 95'ten sonra bir daha hiç gitmedi memleketine. "O âleme" o da girdi. Para karşılığı birlikte olduğu ilk erkek umulmadık bir biçimde hayat arkadaşı oldu Sima'nın. Onun için nişanlı olduğu kadından ayrıldı. Bu ilişkiyi asla onaylamayan ailesine kabul ettirdi Sima'yı. İlişkileri gerilimsiz olmasa da, aileyle görüşmeye, evlerine gidip gelmeye başladı Sima; evlenmek istiyorlardı, bu yüzden ameliyat olacaktı. Sima'yla Gönül'ün sevgilileri de birbirleriyle akrabaydı; kardeş çocukları.

Son zamanlarda aynı bölgede çalışmadıkları için pek fazla görüşemiyorlardı ama yine de gözü kulağı Sima'daydı Gönül'ün. Altı yedi ay önce estetik ameliyat geçiren Sima son aylarda dağıtmıştı. Gönül ortak arkadaşlarından içip içip ağladığını, dünyanın boşluğundan, anlamsızlığından yakındığını duyuyordu sık sık. Gönül'e göre, her ikisinin de içine doğmuştu ölüm: "Son olarak Tarlabaşı'nda bir kuaförde görüştük. Biraz dargındık o sıra. Dargınlığımızın sebebi, har vurup harman savurmasıydı. Ben de, 'Böyle yapma, tutumlu ol biraz, kenara para koy,' diyordum. Dargındık, sadece merhabalaşıyorduk. Ama o gün onu görünce sanki içimden bir şeyler koptu, gittim sarılıp öptüm, o da beni öptü. Akşam ölüm haberi geldi."

E5 Karayolu Cevizlibağ-Ambarlı kavşağı, Sima için yolun sonu.

Hayat arkadaşı kazayı duyunca hemen E5'e koşmuş. Sima götürülene kadar başını dizlerine koyup ağlamış. Kimliğini gizlememiş gazetecilerden, "Eşi olduğumu yazın, yoksa konuşmam," demiş. Sima'nın ailesi "yetişememiş" cenazeye; oysa ablası, amcası, amcasının çocukları, halası İstanbul'da yaşıyorlar. Kendi ailesinin katılmadığı cenazeye eşinin annesi, babası, erkek kardeşi katılmış.

Gönül'ün son sözleri isyan: "Benim kardeşim feci bir şekilde ölüyor. Hiç kimsenin umrunda değil. O an onun acısıyla ağlıyoruz, kalkıp hastaneye gidiyoruz. Diyorlar ki, 'Travestiler hastaneyi bastı.' Sanki PKK'lılar köyü basmış. Benim elimde molotof kokteyli yok, keleş yok.

Eğer katillere veya çetelere insan hakları tanınıyorsa bize de tanınsın, insan gibi davransınlar bize, insanız biz. Türkiye Cumhuriyeti'nin verdiği kimliği taşıyoruz. Çete değiliz, hırsızlık yapmıyoruz, öldürmüyoruz, biz anneleri babaları ağlatmıyoruz, yavruları öksüz bırakmıyoruz. Biz kendi hayatımızı yaşayan, kendi yağımızla kavru-

lan insanlarız. Ben böyle olmak istemedim ki, Allah böyle yarattı beni. Kendimi bildiğimden beri böyleyim. Ben bunun cezasını ödemek, aşağılanmak, karakola düşmek öldürülmek için doğmadım ki, ben normal insan gibi yaşamak için doğdum. Bize haklarımızı versinler."

Sima, Gönül, Deniz, Samara. Düşlerindeki isimlerle, herkes gibi düşleri için yaşayan insanlar. Öyle büyülü düşler için değil, yalnızca acıyı, şiddeti, aşağılanmayı, dışlanmayı, ölümü, yani onların gündelik yaşamı olan her şeyi biraz çekilebilir kılacak düşler için: Kelle koltukta gidilmeyecek bir iş, sahip olunan bir oda, polis, çete korkusunun olmadığı bir hayat. Hatta köle bile olmamaktan, köleliğe terfi etmenin düşleri: "Ben istemez miyim normal bir kadın gibi yaşamak. Ben istiyorum ki bir kocam olsun, işe gitsin, akşam evine gelsin, ben ona ev hanımlığı yapayım, çamaşır, yemek, temizlik, ne olursa olsun; ben öyle yaşamak isterim yani. Artık arkadaşlarıma arabayla çarpan, Sima'yı öldüren insanlarla beraber olmak istemiyorum. Bana bunaltıcı geliyor, ağır geliyor."

"Travesti olarak ortaya çıkmak kendi başına eylemdir

Bir süredir fuhuşu bırakarak bir şirkette çalışmaya başlayan Esmeray'la hem kazaların sebebi, hem kendi hayatı hem de travestilerin yaşadıkları sorunlar üzerine konuştuk.

Travestileri otoyolda kovalayarak ölümlerine sebep olanlar polis mi?

Polisin de kovaladığı oluyor ama çeteler de var. Bu çeteler kendilerini, "Biz ülkücüyüz," diye tanıtan tipler. Durdukları zaman bir bakıyorum arabaların arkasında ülkücülerin işareti var. Veya kurt işareti yapıyorlar. Bir ülkücüler, bir de dinciler yapıyor. Bir ara iki üç tane Kartal arabayla geliyorlardı. Travestiler birbirlerini uyarıyorlardı, "Beyaz Kartal geliyor, durmayın kaçın," diye.

Sivil polis mi, çete mi nereden anlıyorsunuz?

Polis arabalardan inip geldiği zaman bizi ya karakola götürür ya da döver bırakır. Bu çeteler kaçırıyorlar, Belgrat'a filan götürüyorlar. Benim de başıma geldi. Adamlar arabalarından inip peşimize düştüler; polis diye kaçtık. Bir arkadaşımla beni yakaladılar. Bizi arabaya soktular. Arabanın arkasında kapı yok. Ben polis olmadıklarını anladım. Biri arabanın içinde dövmeye başladı bizi. Bilmediğimiz bir yere götürüyorlar. Sonunda bir mahalleden geçerken, kahvenin önünde polisleri gördük. Araba biraz yavaşlamıştı, "Bizi kaçırıyorlar," diye bağırmaya başladık. Herkes camlara çıktı. Kadının biri polise telefon edip plaka numarasını vermiş. Bir yerde çevirdiler bizi. Adamlar yakalandı. Dava açıldı ama bizi çağırmadılar. ne oldu bilmiyoruz.

Kaçırdıklarına ne yapıyorlar?

Parasını alıyorlar, dövüyorlar, tecavüz ediyorlar. Üstünde sigara söndürüp işkence ediyorlar, saçını kesiyorlar. Geçen sene iki kişi kaçırılıp öldürüldü. Sonra katilleri yakalandı. Silahla vurulmuşlardı. Adam aynı silahla yakalandı. Sonra itiraf etti. Televizyona çıkıp konuştu, "Ben bunları Allah için öldürüyorum, Allah yolundan saptukları için öldürüyorum," dedi. "Beni af kapsamına alın çünkü bunları imha etmek gerekir," dedi.

Bu tür olayları ilk kez yaşamıyoruz. Her sene bir, iki kişi ölüyor bu tür kazalarda. Arabalardan adamlar iniyor, ellerinde sopalarla saldırıyorlar, takip ediyorlar, şaşkına dönüyorsun, bilmiyorsun ne yapacağını, kaçıyorsun, araba vuruyor. Kaçmadığı halde araba çarpanlar da var. Kasten vuranlar olduğunu düşünüyoruz çünkü görgü tanıkları var. Polisten kaçmak için yolun karşı tarafına kaçmak istediklerinde de kaza oluyor.

Otostop dışında çalışamıyor musunuz?

Ahlak masası, "Otostopa çıkmaym, kendi evlerinizde çalışın." diyor. Ama bizim bir mahallede ev tutmamız kolay değil. Hemen göze batıyorsun. Kardeşin gelse kim diye bakarlar. Sevgiliniz olsa kabul ettiremezsiniz. Beyoğlu'nda travestilere ait on, on beş tane kulüp var. Her birinde en fazla on beş tane travesti çalışabilir. Tahminimize göre İstanbul'da iki bin beş yüz civarında travesti var. Hepsi fuhuştan geçiniyor. Ahlak bize kulüplerde çalışın diyor. Hangi kulüpte çalışacaksınız? Sokakları, mesela Ülker sokağı boşalttılar. Evlerde fuhuş yasaklanınca otostop başladı, fuhuş sokağa yayıldı. Sokaktaki insanlar rahatsız oluyor, dendi. Belki on kişi rahatsız oluyordu, gerisi çıkarları için. O zaman on kişi rahatsızdı şimdi herkes rahatsız. Hiçbir travesti ille fuhuş yapacağım demiyor. Ama madem ki hiçbir imkân verilmiyor, başka çare bırakılmıyor, devlet bize yer göstersin, bari can güvenliğimiz olsun. Devlet genelev açıyor, kadınları karneye bağlıyor, vergisini alıyor. Eğer namussa, o namussuzluk değil mi? Ya iş imkânı verin, ya da yer gösterin, açlıktan ölecek değil bu insanlar.

Bu işten çok para kazanılıyor mu?

Ben bir senedir çalışmıyorum. Bir şirkette iş buldum. Kimi bir geceliğine otuz milyon istiyor, kimi elli. Yüz diyen de varmış. Ama riskli ve yorucu. Her gece çalışamıyorsun. Polis alıyor, bir hafta içerdesin. Masrafın çok. Travesti dolmuşa binemez, taksiyle gezer. Bu lüksten değil, tamamen korunmak için. Ne tür bir davranışla karşılaşacağını bilmiyor. Mesela bir ayakkabı alacaksın, bir mağazaya giriyorsun. Adam bakıyor bu travestidir, 5 milyonluk ayakkabıya 10 milyon diyor. Fuhuş yaptığını anlarsa kadınlara da yapar aynı şeyi. Günde iki üç kere mecburen taksiye biniyorsun. Ev kiraları pahalıdır. Adam travesti olduğunu görünce iki misli kira istiyor.

Esmeray

Polis baskısı dışında ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?

Travestiysen, Taksim'de Beyoğlu'nda geziyorsan tamam. Sana zaten fahişe gözüyle bakıyorlar. Bize kadınlardan daha farklı bakıyorlar. Bir kadına güzel olduğu için de bakarlar. Bir travesti ise her zaman cinsel obje. Sanki biz seks makinesiyiz. Heteroseksüelist bir egemenlik de var üzerimizde. İş eşcinselliğe gelince, sağcısı da solcusu da dincisi de ateisti de hep bir oluyor, aynı şeyleri söylüyor. Ya onlar gibi heteroseksüel olacaksın ya da sapıksın, hastasın.

Aileler çoğunlukla dışlıyor değil mi?

Travestiysen öldürmeye bile değmez diye düşünüyorlar. Urfalı bir arkadaşın eşcinsel olduğu anlaşılmış. Köyün büyükleri, aile filan toplanmış, ne yapacağız bunu diye. Kadın değil ki öldürüp namusumuzu kurtaralım, demişler. Öldürürlerse herkes anlayacak nedenini tabii. "Gönderelim gitsin, bir daha görünmesin," demişler. Hem duyulmasın diye, hem de öldürmeye bile layık görmüyorlar.

Aşk ilişkilerinde neler yaşanıyor?

Bir insanla birlikte oluyoruz, seviyoruz ama sonunun olmadığını biliyoruz. Ya ailesinin, çevrenin baskısına dayanamıyor. Ya evlenip çocuk sahibi olmak istiyor. Sonunun olmadığını bile bile lades diyoruz. Düşün, ailenden kopmuşsun, toplum seni dışlamış, adamın biri seni seviyorum diyor, o yetiyor. Bu aşk değil belki aslında, alışkanlık, bağımlılık, sevgi ihtiyacı. Bir travesti bir erkeği çok seviyor, erkek bunu fark ediyor, ona ne yapsa onun ayrılamayacağını fark ediyor, işi ekonomiye döküyor. Parasını elinden almaya bakıyor, çalışmıyor, kendine baktırıyor.

Bazı ülkelerde eşcinsellere evlenme hakkı tanınıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Ben böyle bir hak olsa, ameliyatların çok azalacağım düşünüyorum. Ameliyat olup cinselliğim tatmin olarak sürdüren çok az insan var. Bunalıma giriyorlar, aseksüel oluyorlar. Ama ne yapsınlar? Başka türlü pembe nüfus kâğıdın olamaz. Evlenmeye kalksan evlenemezsin. Hiçbir hakkın yok. Ben nüfus kâğıtlarının tek renk olması gerektiğini düşünüyorum.

Medyanın size yaklaşımı konusunda ne düşünüyorsunuz?

Kimse bizim kendimizi anlatmamıza fırsat vermiyor. Televizyonda bir program yapıyorlar, konu eşcinsellik, bakıyorum katılımcıların hepsi heteroseksüel. Yaşadıklarımızdan, acılarımızdan bahsediyorlar, tartışıyorlar. Bizi bizden iyi biliyorlar sanki. Yargılamakla kalmıyor infaz bile ediyorlar. Biri yakalandı bilmem kaç kişinin ölü-

"Kendi eşcinselliklerinden kaçıyorlar"

On dört yaşında evden kaçıp bir süre fuhuş yapmak zorunda kalan ama sonra durumunu kabullenip onu eve çağıran ailesiyle birlikte yaşamaya başlayan K. S. ismini vermek istemiyor. Sekiz yıldır bir konfeksiyoncuda çalışıyor. Travestileri ölüme sürükleyen çeteler konusunda söyledikleri düşündürücü.

"Aslında bunu yapan insanlar kimliğini bulamamış insanlar. Kendi eşcinsellik duygularını bastırmak için bunu yapıyorlar. Normal insanlar değil onlar. Binlerce insan, aile geçiyor oradan arabalarıyla, onlar aynı şeyi yapıyorlar mı? Bunlar gruplaşmışlar, iş edinmişler, sopalarla eşcinselleri kovalıyorlar. Onların derdi eşcinsellere kötülük yapmak değil aslında. Kendi eşcinsellik duygularından kurtulmaya çalışıyorlar, bastırmaya çalışıyorlar. Çünkü onlar kimliklerini bulamamışlar, bizim gibi açıkça dolaşamıyorlar, onların yapamadıklarını biz yaptığımız için saldırıyorlar. Onlar heteroseksüel insanlar değil ki, eşcinsellerle yatıyorlar, tecavüz ediyorlar. Bilim tarafından kanıtlanmış, her insanda yüzde 20 eşcinsellik var. Yüzde 20'nin altında olan insanlar normal bir hayat sürdürüyorlar. Yüzde 20'nin üstünde eşcinsellik taşıyanlar eşcinsellerle beraber olan insanlar. Eşcinsellik yalnızca anal seks yapmak değil. Eşcinsellik hemcinsinden hoşlanmak, hemcinsiyle beraber olmaktır."

münden sorumlu olarak. "Devlet yargılamasın, millet yargılasın," diyorlar. "Bize verin asalım, keselim, gözünü çıkaralım, ellerimizle parçalayalım," diyorlar. Basma göre bu öfke çok normal. Onu da tartışsınlar o zaman. Burada da çifte standart var. Basın bizimle ilgili, "Travestiler saldırgandır, öfkelidir, saldıracak bahane arar," gibi bir imaj yaratıyor. Biz öfkemizi gösterip biraz hakkımızı arayınca saldırgan oluyoruz. Show TV'ye bir psikolog çıktı, o da bunları söylüyor. Toplumda linç psikolojisi yaratıyorlar, bize karşı da bunu yapıyorlar.

Kendinize yakın bulduğunuz bir politik düşünce, hareket var mı?

Ben kendime en yakın feminist kadınları görüyorum. Kendi adıma konuşuyorum tabii, böyle düşünmeyen travestiler de olabilir. Kadın alanına daha yakın hissediyorum kendimi, çünkü sorunlarımızın benzediğini düşünüyorum.

Neden kendinizi feministlere yakın hissediyorsunuz?

Çünkü kendimi kadınlara yakın hissediyorum, yaşadıklarımız benziyor. Ben ablamdan, annemden şiddet görmedim. Çok küçük yaşta kız elbiseleri giyiyordum. Onlar kızmıyorlardı. Babam olsun, abim olsun, onlar dövüyorlardı beni. Ben on bir yaşımda âşık oldum. Çok karışık duygular içindeydim çünkü bir erkeğe âşık olmuştum. Yirmi yaşındaki amcamın oğluna. "Ben erkeğim, nasıl olur," diyordum. O benim duygularımı fark etti ve bundan yararlandı. Benim isteğimle oldu ama daha çocuktum. Yıllarca kendime bile itiraf edemedim ama sonra bunun bir tecavüz olduğunu düşündüm. Hem yaşım küçüktü hem de benim esas istediğim cinsellik değil, duygusal bir yakınlıktı. Ona hayır diyebilecek durumda değildim. Üstelik o kadar namusa önem veriyorlar, bir de amcanın oğlu. Düşünüyorum da, hiç değilse, "Sen erkeksin, amcamın oğlusun," diyebilirdi. Kız çocuk olsam böyle bir şeye cesaret edemezdi zaten.

İstanbul'a ne zaman geldiniz?

Ben on altı yaşımda Kars'tan İstanbul'a, dayımın yanına geldim. Bir yıl sonra da bizimkiler geldiler, bu köy boşaltmalar yüzünden, zorunlu göçten geldiler. İstanbul'a yeni geldiğim sıralar bir parkta dört erkeğin tecavüzüne uğradım. Döven erkek, tecavüz eden erkek, polis erkek, hayat arkadaşın erkek. Aslında bizle yaşayan erkek değil eşcinsel tabii. Ama onlar çok maço olurlar. Bir kadın bir erkeğe nasıl davranıyorsa, senden onu bekler. Aslında benim istediğim o değil. Ben kadın değilim ama bu nedenlerle kadın alanına çok yakın hissediyorum.

Feministlerden politik bir destek görüyor musunuz?

Kişisel olarak destek görüyoruz. Çünkü bizim bir derneğimiz, yaptığımız bir şey yok. Biz bilinçlenir, örgütlenir, biz varız dersek ancak o zaman feministler, solcular bizi farklı bir biçimde destekleyebilir. Bu benim tamamen kişisel görüşüm tabii. Feministleri, solcuları bize yakın görmeyen çok travesti var.

Gayler ve lezbiyenlerden farklı sorunlarınız var değil mi?

Gaylerin, lezbiyenlerin durumu bizden çok farklı. Hepsinin işi var, biri avukat, biri mühendis, eşcinselliğini gizleyebiliyor çünkü. Ben sadece kıyafetim yüzünden baştan damgalı oluyorum. Ben böyle olacağını, bu zorlukların yaşanacağını biliyordum. Ama başka çarem yoktu, başka türlü yaşayamıyordum. Ben travestilerin yaptığının bir eylem olduğunu düşünüyorum. Sadece böyle giyinip ortaya çıkmak başlı başına bireysel bir eylemdir, cesarettir. Ben buyum, ben cinselliğimi böyle yaşıyorum deyip yola çıkmışsın. İster bunu düşünerek, seçerek yapmış ol, ister düşünmeden, bir eylemdir sonuçta.

Bir örgütlenme girişiminiz var mı?

Travestilerin bir grubu, bir derneği yok. Bir inisiyatif yok. Bir tek cenazelerde biraraya geliyoruz. Cenazelerimizi kimse kaldırmıyor, biz birlikte kaldırıyoruz. Ben araştırdım, adında travesti ya da eşcinsel sözcüğü geçen bir derneğe izin vermiyorlarmış. Adı ne olursa olsun bir dernek kurmamız, orada biraraya gelip çalışmamız gerekiyor. Geçende, cenazemiz olacak, basın açıklaması yapalım dedik, kimseyle bağlantı kurulamıyor, basına ulaşamıyoruz. En azından bir yerimiz, bir faksımız, telefonumuz olsun, adresler elimizde olsun. Dernek olmasa bile biraraya geleceğimiz bir yer olsun. Kurs açabilirsin, eğitim verebilirsin, iş imkânı yaratabilirsin. Beş, altı kişinin bu işte öncülük yapması gerekiyor.

Nesrin Tura

"Bu kanı beraber durduralım"

Travestiler, arka arkaya iki arkadaşlarının ölümü üzerine bir basın açıklaması yaptılar:

Bugün burada toplanma sebebimiz bir gün önce aramızdan ayrılan Sima arkadaşımıza vefa borcumuz içindir. Sima ne ilkti ne de son olacak, ta ki sayın yetkililer bu olaya son diyene kadar.

Sevgili toprağım, sevgili vatanım, sevgili insanım...

Aşağılanan, itilen, dışlanan, gerektiğinde psikopat, sapık gözüyle bakılan bizleri hiç kimse anlamak istemedi. Konu bizler olunca kulaklarınızı tıkadınız, ağzınızı kilitlediniz, yüreklerinizi kapadınız.

Ama artık bizlerin de var olduğunu, itilip kendi kaderlerimize terk edildiğimizin farkına varın. Fuhuş yapmak zorunda bırakılıp, evlatlığa bile kabul etmediğiniz, mezarlıklarınıza dahi almak istemediğiniz bizler unutmayın, birilerinizin evladı, birilerinizin kardeşiyiz. Onu da mı kabul etmediniz, o zaman bu vatanın, bu toprağın birer ferdiyiz. Bizler sizlerin içinden çıktık, bir zamanlar sizlerle beraber yaşadık. Öyleyse neden şimdi ayrıyız. Bizler ellerimizi uzattık sizden sevgi, saygı, anlayış ve yardım istiyoruz.

Haydi sizler de uzatın ellerimizi, bu kanı beraber durduralım, bu ayıbı beraber örtelim.

Sayın yetkilileri yardıma çağırıyor, saygılarımızı sunuyoruz.

İstanbul Travestileri

Kadın Yurttaşın El Kitabı

Helsinki Yurttaşlar Derneği'nden bir grup kadın, kadınların var olan haklarını bilmeleri ve kullanmaları için bir kitap hazırladı: *Kadın Yurttaşın El Kitabı*. Kadınlar için bir kılavuz niteliği taşıyacak kitap İletişim Yayınları'ndan çıktı. Helsinki Yurttaşlar Derneği Kadın Komisyonu'nun kaleme aldığı önsözde, kitabın yayınlanış amacı kısaca şöyle açıklanıyor: "...Kadınlar; toplumsal alışkanlıklar nedeniyle, haklarına kendi sahip çıkan, etken kişiler olmak yerine babaları, kocaları, kardeşleri, oğulları gibi yakınlarındaki erkekler tarafından hakları korunması gereken, edilgen kişiler olmaya daha yatkın görünüyorlar. Bunun için, yurttaşın el kitabına kadınların daha çok ihtiyaçları olduğunu düşündük. Öte yandan, bizimki gibi cinsiyetçi değer ve davranışların yeni yeni sorgulandığı bir toplumda kadınların, erkeklerin maruz kalmadıkları ek sorunlarla yüz yüze oldukları gerçeği var."

Yüz iki sayfalık kitapta; Bedenimiz Bizimdir, Emeğimiz Bizimdir, Eşit İşe Eşit Ücret, Kız Çocuğun Miras Hakkı, Ayrı Yaşama, Yabancı İle Evlenen TC Uyruklu Kadınlar, TC Vatandaşı İle Evlenen Yabancı Uyruklu Kadınlar, Evlilik Dışı Çocuk, Toplanma Özgürlüğümüz, Medya Karşısında Kadınlık Durumu gibi çeşitli konular yer alıyor. Araştırılma ve yazım çalışmalarına 1995'te başlanan kitap, kadın komisyonunda yeralan Esra Koç, Av. Canan Arın, Av. Semray Doğan, Av. Mebuse Tekay, Yaprak Zihnioğlu, Yasemin Elmas'ın çahşmaları ve Av. Hülya Gülbahar, Doç. Şirin Tekeli. Yard. Doç. Aynur İlyasoğlu, Doç. Fadime Gök, Av. Yücel Sayman, Av. Birsen Atakan Berkitçi gibi isimlerin katkılarıyla oluşturulmuş. Kitabı Esra Koç ve Esra Güçlüer yayma hazırlamışlar.

Uzayda ilk kadın komutan

İlk kez bir kadın astronot mekik kumandanlığı yaparak bir kadın, üç erkek astronotla birlikte önümüzdeki günlerde Chandra röntgen teleskopunu uzaya bırakacak. Küçükken, "Benim için astronotlar sadece amcalardı," (*Radikal*, 18 Temmuz 1999) diyen Amerikan Hava Kuvvetleri'nde pilot olarak görev yapan Eilleen Collins, büyüdükçe kadınların, hatta kendisinin de astronot olabileceğini düşünmüş. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için üniversiteyi bitirdikten sonra Amerikan Hava Kuvvetleri'ne girmiş ve bir süre sonra da orduya kabul edilen ilk kadın pilotlardan biri olmuş. 1978 yılında NASA'nın yetiştirmek üzere kadın astronotlar aradığını duyan Collins hemen başvuruda bulunmuş ama başvurusunun kabul edilmesi yıllar sonra 1990 yılında gerçekleşmiş. Kendisi gibi bir pilotla evli ve üç yaşında bir kız çocuğu olan Collins, ilk kez 1995 yılında uzaya gönderilmiş.

Collins, 1983 yılında uzaya ilk giden kadın astronot Sally Ride'dan sonra bir mekiğe kumandanlık edecek ilk kadın astronot olarak adını tarihe yazdıracak.

"Konca Kuriş'i sağ olarak geri istiyoruz"

Konca Kuriş'in kaybedilişinin birinci yılında, Mersin Bağımsız Kadın Derneği bir basın bildirisi yayınladı.

"Tüm kadınları kadın sorunları zemininde kucaklayan derneğimizin faaliyetlerinde, farklı bir tonla yer alan ve özellikle sığınma evi kurulması konusunda aktif bir çaba içerisinde bulunan Konca Kuriş'ten ne yazık ki hâlâ haber yok.

Düşünen, düşündüklerini tartışmaya açarak; inancını kadın gözüyle ayet ayet araştıran, hadis hadis sorgulayan tutumu nedeniyle kaçırıldığına inandığımız, üyemiz Konca Kuriş'in kaçırılmasından bu yana tam 1 yıl geçti. Bugüne dek valilik ve emniyet müdürlüğü ziyaretlerinin ardından, aldığımız bilgiler doğrultusunda hazırladığımız basın açıklamalarıyla kamuoyunu bilgilendirmeye ve konuya ilişkin talebimizi ifade etmeye çalıştık.

Sayın Rahşan Ecevit'e ve önceki dönem başbakanı Sayın Mesut Yılmaz'a bulunması konusundaki talebinizi faks yoluyla ilettik. Basın ve kamuoyunun Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın görüşü ve alakası noktasındaki merakını gidermek, talebimizi çalışma alanımıza en yakın bakanlığa iletmek amacıyla randevu talebinde bulunduk. Önümüzdeki günlerde bakanlığımızın ve sayın bakanımızın görüşünü, kaynağından alarak sizleri de bilgilendireceğimize inanıyoruz. Bizler; Konca Kuriş'i bir an önce ve kaçırıldığı günkü gibi sağ olarak geri istiyoruz. Yetkililerin onun bulunmasına yönelik gösterdikleri çaba, Türkiye'de düşünce özgürlüğüne ve kadın haklarının geliştirilmesi sürecine verdikleri önemin bir göstergesidir. Tonu ve perspektifi ne olursa olsun Konca Kuriş, kadın hakları alanında gösterdiğimiz çabanın bir parçasıdır. Bundan öte bir kadındır. Bağımsız Kadın Derneği olarak; kadınlara uygulanan her türlü şiddete hayır diyor, ona uygulanan şiddeti kınıyoruz. Yetkililerden onu bir an önce bulmalarını, bu konuda bizleri ve kamuoyunu sağlıklı biçimde aydınlatmalarını bekliyoruz."

Bağımsız Kadın Derneği

Ajlan Büyükburç öldü!

Onu 90'ların başında Ajlan-Mine ikilisinden biri olarak tanıdık. Cıvıl cıvıl iki genç kız olarak Türkçe pop yapıyorlardı. Fakat bu beraberlik 1995 yılında ikilinin yollarını ayırmasıyla bitmişti. Her ikisi de şarkıcılığa ayrı ayrı devam ediyordu.

Ajlan Büyükburç 23 Temmuzda, sabah erken saatlerde, özel arabasıyla Muğla Antalya karayolunda yaptığı kazada hayatını kaybetti. Yirmi dokuz yaşındaki Büyükburç'un ehliyetini iki gün önce aldığı söyleniyor.

Son zamanlarda babası Erol Büyükburç'la da arası bozuk olan genç şarkıcı, basına babasıyla ilgili sert sözler içeren bir demeç vermişti. Buna neden ise babasının Seher Elik isimli bir kadınla yaşadığı ilişkiden doğan kızını reddetmesiydi.

Caza tutkun olan Ajlan Büyükburç bir televizyon programında, müzik kariyerinde aslında önem verdiğinin caz olduğunu fakat maddi zorluklar nedeniyle pop müzik yapmak zorunda olduğunu söylemişti. Son olarak da Önder Focan'ın yeni albümünde caz müziğindeki yetkinliğini kanıtlamıştı.

Elimizi uzatacak mıyız?

İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği Kadın Barış Forumu'nda asıl olarak Kürt kadınlar konuştu. Dinleyicinin az olduğu, büyük basının olmadığı toplantıda anlatılanlar çok çarpıcıydı.

İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği Kadın Barış Forumu'nda Diyarbakır, Mardin, Batman, Siirt'ten gelen kadınlar konuştular. Bir kadın kendi ailesinden yedi kişinin nasıl kaybedildiğini anlatıyor, bir diğeri evleri basıldığı sırada on dört yıl sonra sahip olabildiği bebeğini emzirmesine izin vermedikleri için bebeğinin ağlayarak öldüğünü, köylerinin, evlerinin ateşe verildiğini, kendilerinin yarı çıplak saatlerce yürüyerek Diyarbakır'a vardıklarını anlatıyor. Diyarbakır'da gözaltına alındığını, tecavüze uğradığını ama kendisini namusunu kaybetmiş hissetmediğini söylüyor. Bir diğeri üç aylık ikizleriyle birlikte toplam altı çocuğuyla yaşadıkları evlerinin basıldığını, bir yakınlarının öldürüldüğünü, kendisinin üç yıl boyunca cezaevinde kaldığını, bu arada kocasının kaybolduğunu anlatıyor.

Anlatılanlar, her gün televizyonlarda Kosova'yla ilgili izlediklerimizden farksız. Fark şu ki, bu anlatılanları dinleyen yok. Yüzlerce kilometre uzaktan gelmiş yüz kadar kadının korku filmini çağrıştıran hikâyelerini, *Pazartesi*'den, ÖDP'den, Boğaziçi Feminist Kadın Çevresi'nden, Baro Kadın Komisyonu'nundan, Emekçi Kadınlar Birliği'nden parmakla sayılacak azlıkta kadın ve bu konuda duyarlı kimi bağımsız kadınlar dinliyor. Büyük basından hiç kimse yok, onları yine sadece *Özgür Bakış* izliyor. Oysa kendilerine Barış Anneleri İnisiyatifi diyen bu kadınlar, kapı kapı dolaştılar, biliyoruz. Siyasi partilere gittiler, kadın gruplarını, basını gezdiler. Birkaç kadın gazeteci dışında seslerine kulak veren olmadı.

Kadınlar bunca yaşadıklarına rağmen öfkeli değiller, konuşmalarını, "Haklar verilsin, barış olsun, Öcalan idam edilmesin," diye bitiriyorlar. Ve hemen hepsi de şehit annelerinin acılarını paylaştıklarını belirtiyor.

Cuma, Cumartesi, Barış anneleri

Gözaltında kayıplar için her hafta Galatasaray'da oturanlar, kamuoyunda Cumartesi Anneleri olarak kabul gördü. Her Cuma Ediruekapı Şehitliği'nde oğullarının mezarını ziyaret eden asker annelerine ise Cuma Anneleri dendi. Onları son zamanlarda Mudanya'da, "Asalım, keselim," öfkesiyle Şehit Anneleri olarak izledik. Şimdilerde bir de Barış Anneleri var. Hepsinin ortak paydası, yoksulluk, annelik ve annelik dolayımıyla yaşadıkları acı. Onlara verilen destekler de ailenin ve anneliğin kutsallığı çerçevesinde. Ama bu tasnifte bazıları daha "anne", bazıları daha "kutsal".

Bir ortaklıkları daha var; hiçbirinin yaşamı artık eskisi gibi değil. Sadece yaşadıkları acıdan kaynaklanan bir şey değil bu. Hepsinin şu ya da bu biçimde politikleşmesi...

Şehit Anneleri ve Cumartesi Anneleri asıl olarak evlatları için sokaktalar. Barış Annelerinin kendileri de (bunların bazıları aynı zamanda Cumartesi Annesi) evlatlarının yanı sıra savaşın mağduru. Boşaltılan, yakılan köylerin, öldürülen hayvanların, gözaltıların, işkencelerin, tecavüzlerin mağduru onlar aynı zamanda. Dolayısıyla da artık öfkelerini anlatmak yerine barıştan söz ediyorlar. Otuz bin ölü bundan etkilenen en azı otuz bin kadın demek. Üstelik de otuz bin kişiye her gün yenileri ekleniyor.

Cumartesi Anneleri ve Barış Anneleri arasındaki geçişkenlik ve ilişkiye karşılık şehit anneleriyle aralarında herhangi bir köprü yok. Çünkü bu köprüyü oluşturacak olan Türk solcuları ve feministlerinin önüne koyduğu böyle bir hedef yok, böyle bir hedef varsa da görünmüyor.

Solcuların işi kendine... Ama feministlerin konuşan, çabalayan kadınların sesine kulak vermeye ve bir kadın barış hareketi için uğraşmaya ihtiyaçları yok mu?

Filiz Karakuş

Artık futbolda da kadınların tarafını tutabilirsiniz

1999 Dünya Kadınlar Kupası finalini, Çin'i uzatmada penaltı atışlarından atılan gollerle 5-4 yenen ABD kazandı. Bu kupa finali büyük ilgi gördü. Bu büyük ilgi "futbol erkek oyunudur" tabusunu yıktı.

Tanıtım çalışmaları bir yıl önce başlayan kupanın final maçını, aralarında Clinton'ın da olduğu 88 bin kişi izlemiş. Seyircilerin neredeyse yüzde doksanını kadınlar oluşturuyormuş. Ben maçı televizyondan izledim. Maçın heyecanlı anlarında yükselen bir stad uğultusu vardır ya, o ses bir hayli tizleşmişti. Kamera tribünde gezinir ve çok güzel, çok süslü bir kadın portresi çıkarır, bazen de diyelim Ronaldo'nun güzel sevgilisini, başbakanın karısını filan gösterir ya, bu defa öbekler halinde kadın taraftarları gösteriyordu. Maçı bütün dünyada toplam bir milyar kişi televizyonlarından naklen seyretmiş. Ülkemizde bir gazete, konuyla ilgili tam sayfa ayırdığı haber-yorumuna, "Erkek egemenliğine sahalarda da darbe vurulacak," şeklinde başlık atmış. Bu erkek egemenliğine vurulan darbe konusu mühim. Kadınların futbol oynayabilmelerine bu kadar şaşırmak neyin nesi? En nihayetinde bu oyunu seven, topu, birlikte oynayacak arkadaşları ve buna ayıracak zamanı olan herkes bu mereti oynayabilir. Ama, canı çok istese de birçok kız çocuğu işin tadının alınıp zevkinin çıkarıldığı okul bahçesi ve sokak aralarında bu futbol işine girmek istemez. Çocukken girdiyse de ergenlikle çıkar. Hem kimle girecektir. Kızların çoğu bu hızlı ve sert oyundan korkar, sonra babalar izin vermez, yakın temasla oynandığı için dokunmaların hedefi her an kayabilir, göğüsler çıktıysa koşarken onlar zıplar, oyun arkadaşları temiz olabilir ama ya camdan, yoldan yönelen ağabey, amca bakışları? İyi oynayamayan bir oğlan çocuğu en fazla takıma alınmaz ya da en zevksiz bölgede fasulyeden oynatılır. Ya şişkodur ya da muhallebi çocuğu, belki kitap kurdu dörtgöz! İyi oynayan kız çocuğuysa "Erkek Fatma." Bu da işe yarayan, tasvip gören bir lakap değildir.

Kadınların iyi futbol oynamasına şaşırılması bu cinsin biyolojik özelliklerinden kaynaklanmıyor. Sebep maalesef "bir cinsin bir cins üzerindeki tahakkümü." Kızları narin, güzel, mutaassıp, oğlanları kuvvetli, boylu boslu, girişken olarak oldukça takdir eden dünya düzeni, futbolu erkek âleminin bir ayrıcalığı olarak kutsamıştır. Bu yüzden "Dişi kramponlar sahada," "Ojeli ayaklar topa vuruyor," gibi ifadeler bu dünya kupasıyla ilgili haberlerde bol bol kullanıldı. Çünkü bir erkek sporu artık kadınlarca yapılıyordu. Oğlan çocuğu annesinin yüksek ökçeli papuçlarını giymiş, ya da kız çocuğu ayakta işiyor derecesinde tuhaf bir durumdu bu birçok kişi için. Biraz da nereden bakıldığına bağlı olarak tabii.

Kupa finalini oynayan iki ülkede de futbol erkeklerin rağbet ettiği bir yarışma sporu değil. Amerika'da beyzbol, basketbol ve Amerikan futbolu milyonlarca kişi tarafından izleniyor. Üniversitelerde okurken bu dallarda "yıldız"laşıp milyarlarca doların döndüğü bir profesyoneller âlemine girmek mümkün. Çin'de ve ABD'de futbol bâkir bir alan. Onların şanlı ve uzun, adeta mitoloji haline gelmiş bir futbol mazileri yok. 99 Kadın Dünya Kupası ve finaliyle ilgili olarak Haşmet Babaoğlu'na fikirlerini sorduk. "Kadınlar oynadıkları final ve gördükleri ilgi ile geri dönüşsüz bir şekilde futbola damgalarını vurdular, buradan dönüş yok, artık bir kadın futbolundan söz edilecek," dedi ve bence çok önemli bir durumu aktardı. Şöyle ki, kupanın yarı final ve final maçlarından çıkan istatistikler kadınların topu sahada tutmak konusunda erkeklerden daha başarılı olduklarını göstermiş. Kadınlar bir pozisyonu geçiştirmek veya zaman kazanmak için topu taça veya kornere kolay kolay atmıyorlarmış. (Bu noktada küçükken seyrettiğim maçlardan bir oyuncu geldi aklıma sebepsiz. GS'li Gökmen. Yanlış hatırlamıyorsam topu havaya yerli yersiz pek dikerdi). Yani erkekler, kadınlara göre daha kaçak dövüşüyorlarmış. Ayrıca kadınların pasları akıllıca ve isabetli oluyormuş. Bir zekâ ve organizasyon oyunu olan futbolu kadınların bu kalitede oynamaları yüzünden artık kimse kadın futboluna kolay kolay dudak büke-

mezmiş. Maçları seyrettikten sonra futbolda kadınların varlığını önemsemeyen pek çok spor adamının konuya bakışı "mecburen" değişmiş. Şöyle diyor Babaoğlu, "Bir erkek işareti dağıldı ve kadınlar çok önemli bir mevzi kazandılar."

Maçı birlikte seyrettiğim kocama, bir türlü emin olamadığım için ben de sık sık şöyle sormuştum. Nasıl? Fena oynamıyorlar değil mi? Ben kötü bir futbol izleyicisi değilimdir ama emin olmak istiyordum, bas bas bağırarak sahadaki hemcinslerime övgüler dizen spiker bizi şişiriyor mu yoksa sahadaki yirmi iki kadın olayın hakkını veriyor mu, diye. Bizim evdeki yorumlar da kadınların zayıf oynamadıkları yolundaydı. Yalnız misafirliğe gelen genç bir arkadaşımız, "Ne gerek var zorlamaya, kötü oynuyorlar," diye bana kışkırtıcı sözleri samimi bir şekilde sarf ettiyse de ben gözümü ekrandan ayırmadım. Şimdi bir de Çin ABD'yi yenseydi elime morlu, kızıllı bir bayrak alıp sokağa düşer miydim, diye düşünüyorum. Ne yapacaksınız, semboller dünyası. Clinton Çinli oyuncuları teselli ederken, onların sevinmesi benim gururumu niye kırar, bir izahı var elbet. İnsan taraf tuttuğu sürece yaşıyor.

Geçen sene *Pazartesi*'nin 38. sayısında yazdığı yazıda Yeşim Harcanoğlu, dünyada kadın futbolunun kuvvetli olduğu iki ülkenin ABD ve Çin olduğunu belirtmişti. ABD'de iki binin üzerinde futbol takımı varmış. Amerika'da futbol oynayan 8 milyon 600 bin kişiden 2.5 milyonu kadınmış. Kadınların futbola olan ilgisi birçok ülkede, 1990 dünya kupasından bu yana artmış. İngiltere'de düzenli olarak maça giden her dört kişiden biri kadınmış. Kulüplerin tişört, bardak, şapka gibi ticari ürünlerine kadınlar erkeklerden daha fazla para harcıyorlarmış. Kulüpler bu kadınları kazanmak için ellerinden geleni yapıyor, maço ortamları azaltmaya çalışıyor olsalar gerek.

Son Kadınlar Dünya Kupası'ndan birçok yıldız kadın oyuncu büyük reklam anlaşmaları bağlayarak çıkmış. Kupa organizasyonu reklam rekoru kırmış. Çok izlenen maç, çok satılan bilet, çok satılan yan ürün demek. Artık kadın futbolunun da "kut-

sanmış ünlüleri" olacak. Yani kadın futbolunun dünyada ilgi çekerek varlığını sürdüreceğinin belirtilerinden biri, içinde ve etrafında para dönüyor olabilecek hale gelmesi. Amerika'da futbol uzım yıllardır sessiz sedasız oynanıyormuş. İlkokul çağındaki çocukları antremanlara götürüp getiren annelere "futbol annesi" deniyor. Bu, aile hayatı iş hayatının önüne geçmiş kadın tipini tanımlayan bir "sosyal terim" olarak yerleşmiş. Bu annelerin ve geliri düşük okul antrenörlerinin emeğiyle, bin ayrı ligde, 635 bin kız ve erkek futbolcunun oluşturduğu "amatör" çalışmalar, semeresini bu kupada kadınlarıyla verdi. Şimdiye kadar az olan izleyici sayısı, yine bu kupa öncesi girişilen Amerikan usulü büyük kampanyayla yükseldi. Yayın konusunda gönülsüz olan büyük televizyon tekelleri konuya atladı. Artık "futbol anneleri"de medyanın merceği altında olacak ve kızım iyi sporcu olacak amacının yanına maalesef belki "zengin olacağız" emeli eklenecek.

Şimdi diyebilirsiniz ki ne olur? Kadınlar futbol oynasa da, "fincanı taştan oyarlar" muhabbeti sürmeyecek mi? Ya da feminist arkadaşım Leyla'nın dile getirdiği gibi bu para, şiddet ve rekabet ortamını kadınların sevmesinde ne hayır olabilir? Ama düşünün mahallede ben Ronaldo'yum diye böbürlenen bir oğlan çocuğuna karşı, bir kız çocuğu da ne var ben de Mia Hamm'ım, deyip onun cakasını bozabilecek. Yeteneklerini göstermiş ve galip gelmiş kadın oyuncular, koca yeşil sahada binlerce seyircinin tezahüratı altında, sevinç içinde formalarını çıkarıp seyirciye fırlatacaklar (Brandi Chastian gibi). Bu arada sutyenin erkeklere iç gıcıklayıcı bir şekilde göğüsleri göstermek ya da göğüsleri gizlemek için değil, hareketli olmayı kolaylaştırdığı için de giyildiği hatırlanacak. Erkeklerin yaptığı ve "kadınlar yapamaz" diye cinsimize kapatılmış, bundan da erkeklerin lehine sonuç çıkarılmış birçok alan var. Kadın futbolu, "erkek egemenliğinin" artık bu varsayımla sürdürülemeyeceğini gösteren sembollerden birisi olacak bence. Daha karışık, hileli yollar gerekiyor artık. Çünkü kadınlar önemli önemsiz, yararlı yararsız, isterlerse erkeklerin yaptığı her şeyi yapabileceklerini artık biliyorlar.

Handan Koç

H A K E D İ Y O R U Z

Davayı kazanan kim?

Türkiye'ye ne zaman geldiniz?
İlk olarak 1989 yılında geldim. Sonra da evlendim zaten. Evlenmeden önce Singapur havayollarında çalışıyordum. On dokuz yıldır çahşıyordum orada. Sonra tatil için Türkiye'ye geldim. Eşimle o tatilde tanıştık, kendisi tur rehberiydi. Sonra birbirimizi sık sık aramaya başladık, mektuplar yazdık. Sonra bir telefon konuşmasında bana evlenme teklif etti. Ben önce hayır dedim, "Sen beni tanımıyorsun, ben de seni." Ayrıca ben ondan on bir yaş büyük olduğum için de ürküyordum biraz. O hiçbir problem olmadığını söyledi. Sonunda evlenmeye karar verdik. Ve altı ay sonra evlenmek için Türkiye'ye geldim.

Çalışmaya devam ettiniz mi evlendikten sonra?
Evliliğimin ilk yılında devam ettim. Önceleri emin olamıyordum, evlilik yürür mü, sorunlar olur mu diye. Çünkü farklı ülkelerden insanlarız. Ben çalışmaya ve gidip gelmeye devam ettiğim sırada Singapur'da bir fuar oldu. Bu fuara eşim ve kuzeni de iş için geldiler. Kuzeni bana, "Neden artık ayrılmıyorsun işinden, Türkiye'ye gelmek istemiyorsun samlabilir." dedi. Ben de bir süre sonra ayrıldım. Daha sonra Türkiye'de İngiliz Kültür'de bir tür öğretmenlik kursuna devam ettim ve böylelikle İngilizce öğretmenliği yapmaya başladım. İki yıl kadar bir yerde çalıştım, sonra daha çok özel ders vermeye yöneldim.

Evlilik nasıl gidiyordu?
Evlilik iyiydi, pek bir problemimiz yoktu aslında. Yalnızca eşimin biraz uykuyu ve tembelliği sevdiğini düşünüyorum. Özellikle benim çalıştığım zamanlarda doğru dürüst işe gitmiyordu. Yine de ikimizin de özel ders verdiğimiz zamanlar her şey daha iyiydi. Ne zaman ki eşim KPDS denilen doçentlik sınavlarına hazırlama kursları vermeye başladı, ondan sonra bazı şeyler değişti. Çok fazla yere gidiyordu, çok geç geldiği zamanlar oluyordu. Ayrılmamıza neden olan kadını da öyle tanıdı zaten. Ona özel ders vermeye başladı, asıl geç gelişleri de bundan sonra oldu. Ben o zamanlar bu durumu bilmiyordum, geç gelişlerine de karışmak istemiyordum. Ben o tarz biri değilim. Ancak mutsuz da oluyordum. Bunu kimseyle de paylaşamıyordum. Bir de eşime güveniyordum, geç de gelse eve geliyordu ve böyle bir ilişkisi olabileceğine ihtimal veremiyordum. Uzunca bir zaman sonra, artık gerçekten çok sıkıntılı ve üzgün olduğum için bir süre Singapur'a gitmek istediğimi söyledim. Sanırım ben Singapur'dayken ilişki daha yoğunlaşmış, kadın kocasından ayrılmış ve eşimle beraber olmaya başlamışlar. Ben Singapur'dan

Kadınlar bazen belirli haklarını koruyabilmek için, evlilik ilişkisini sürdürmek istemedikleri halde boşan ayı reddedebiliyorlar. Ama davayı kazandıklarında aslında ne kazanmış oldukları tartışmalı. Elli bir yaşındaki Singapurlu İngilizce öğretmeni Sheriffah Jeminah'ın durumu hem bu açıdan, hem de bir Türk'le evli yabancı bir kadın olarak yaşadığı mağduriyet açısından açıklayıcı bir örnek.

döndüm ve eşimle tatile gittiğimizde, gizli telefon konuşmaları yaptığını fark ettim. Hediye aldığı iç çamaşırlarını bile görmek zorunda kaldım. Bir yılbaşı gecesi giyindi, süslendi gitti ve o gece de geri gelmedi.

Sonra eşiniz boşanma davası açtı.
Evet boşanmak için mahkemeye başvurmuş, bunu bile bana önceden söylemedi. Başvuruyu yapmış ondan sonra haber verdi, "Sana bir dilekçe gelebilir haberin olsun," diye.

Dava dilekçesini alınca neler hissettiniz?
Bir avukat bulmam gerek diye düşündüm. Benim haklarım için gerçekten uğraşacak birisine ihtiyacım vardı. Artık eşime yalvaracak değildim ancak haklarım için uğraşmak istiyordum. Bu arada ben boşanmayı reddettiğim için eşim o güne kadar ödemeyi sürdürdüğü ev kirasını ve masrafları ödemeyi kesti ve mahkeme ne verirse onu alırsın gibi konuşmaya başladı.

Siz boşanmayı istemediniz yani?
İstemedim, ancak boşanmanın gerçekleşmesi halinde nafaka ve tazminat taleplerim vardı.

Mahkeme sürecini nasıl yaşadınız?
Kadınları koruyan bir yanı yok kanunların. Sonuç olarak benim istediğim oldu yani boşanma davası reddedildi, ben davayı kazandun. Şimdi ne olacak peki? Kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl boyunca benimle olmayacak ve üç yıl sonra tekrar boşanma davası açıp otomatikman boşanabilecek. Peki bu üç yıl beni ya da diğer kadınları kim koruyacak. Ben ayda bin dolardan fazla kazandığım bir işi bırakarak kalkıştım bu evliliğe. O ise benim durumumla hiç mi hiç ilgili değil artık.

Yani siz davayı hem kazandınız hem de kaybettiniz gibi.
Evet ben sırf onun kaybeden olduğunu düşünmüyorum. Hâlâ ilişkisi sürüyor, benim kiramı ödemek gibi bir sorunu yok en azından şimdilik. Çünkü bilemiyorum belki bir başka dava açabilirim evli olduğumuz halde bana bakmazsa.

Dava sürecinde tazminat, nafaka taleplerinize ilişkin ne gibi sorunlar yaşadınız?
Onca para kazanmasına rağmen ayda yüz milyon gelir beyan etti. Biz de nerelerde ders verdiğini, ne kadar kazandığını ispat etmeye çalıştık. Bana dava süresince ayda otuz milyon tedbir nafakası bağlandı sonra avukatım itiraz edince bu rakam elliye çıkarıldı. Komikliğe bakar mısınız? Tabu tazminat ve sürekli nafaka taleplerimizle ilgili herhangi bir karar verilemezdi, çünkü eşimin boşanma isteği ve davası reddedilmiş oluyor, biz halen evli olduğumuza göre de tazminat vs. alamıyoruz.

Davada tanıklar bulmakta güçlük çektiniz mi?
Belki en önemli tanıklığı yapabilecek öğrencileri her ikimizi de tanıdıklarını söyleyerek gelmediler ancak gerçekten iyi arkadaşlarım varmış, hepsi tanıklık yaptılar, ayrıca avukatımın bazı arkadaşları da tesadüfen eşimin öğrencisi olmuşlar, onlar da tanıklık yaptılar. Dedektiflik yaptık neredeyse, olur da boşanma gerçekleşir ve tazminata karar verilirse gerçekten hakkaniyetli bir miktar olabilsin diye.

Bundan sonrası için ne düşünüyorsunuz?
Kendimi sanırım evli olmayan bir kadın olarak hissetmem gerekiyor artık. Burada beş yıl oturma iznim daha var, sonrası nasıl olur bilemiyorum. Hayal kırıklıklarım oldu ancak burada yaşamayı seviyorum ve devam edeceğim gibi geliyor. İdare edecek kadar kazanıyorum.

Singapur'daki hayatınız nasıldı?
Orada hayatım oldukça iyiydi. Bugün ve gelecekle ilgili en azından maddi endişeleri taşımıyordum. Kendi hayatımı yaşıyordum. Gerçekten rahattı.

Filiz Kerestecioğlu

Hanım Baran:
"Önceden bizim hayatımız iyiydi"

Hanım Baran'ı ilk ziyaret ettiğimizde, Okmeydanı SSK Hastanesi'ndeki iki kişilik bir odada yatıyordu. Kirli beyaz bir çarşafın serili olduğu vatağında, burnunda oksijen tupunun hortumları ve karnında kocaman bir şişlik olmasına rağmen her gelene selam verip konuşamadığından dolayı özür diliyordu. Uzanan her eli gücü yettiğince sıkıyor, ona güç vermek isteyenlere o güç vermeye çalışıyordu. Kızı ayak ucunda annesinin ayaklarını okşuyor, kuması Emine Hanım endişeli gözlerle ona bakıp ağlıyordu. Kız kardeşinin tek tesellisi ablasının dayanıklılığı ve yaşama olan bağlılığıydı.

İkinci görüşmemiz kendini daha iyi hissettiğini söylediği evinde oldu. Karnı yine şişti ama oksijen tüpüne bağlı değildi bu defa. Nefes almakta zorlanıyordu. Hanım Baran'a rahim kanseri teşhisi konmuş ama kendisi bunu bilmiyor. Başından geçenleri o anlattı, biz dinledik. Ayrılırken iki yanağından öptüm; beni, bir kolunu havaya kaldırarak, "Arkadaşlara selamlar," diyerek uğurladı.

İsteyenim çok oldu,
çok güzeldim ben

Ben ilk evlendiğimde on iki yaşımdaydım, afedersin daha kirlenmemiştim. Ben eve gidince anneme, anne ben acıktım bana yemek ver, diyordum. O kadar küçüktüm ki, biz deste deriz, onu sırtımda taşıyamıyordum, annem onu benim için taşıyordu. Amcamın oğluyla evlenmiştim, evlendikten birkaç sene sonra hastalandı, beyninde ur vardı, ameliyat oldu, bir iki sene sonra öldü. Ben yine babamın evine döndüm ama daha çocuktum. Bir sene bile bekâr kalamadım, isteyen çok oldu, çok güzeldim ben, babam rahmetli verdi beni bu adama. Verdiği adamın çocukları vardı, annemiz (kuması) vardı. Biz bir şey diyemiyorduk bizim memleket tarafında. İnsan diyemez ki, babası ne kadar olsa. İlk bir gelmişti beni istemeye, sonra ikinci kere geldi o zaman ben babama, ben bunu istemiyorum, dedim. Babam bana bağırdı, "Sen erkekleri mi seçiyorsun," dedi. Ben de sustum o zaman, konuşmadım bir daha.

İlk zamanlar çok dayak yedim kocamdan, kumam da iki kere vurdu bana, başka hiç vurmamıştı. O da ilk üç sene içinde oldu. Birinde ben ondan habersiz adamı İstanbul'a gönderdim o zaman kızdı, niye bana haber vermedin, diye vurdu, bir kere de bize genç bir çocuk gelmişti, ben o çocuğa elimle vurdum, o zaman bana bir tokat attı kumam, kıskandı beni, çok kıskanırdı beni. Ama sonra çok düzeldi aramız.

Gündüz tarlada,
gece fabrikada çalışıyorduk

Önceden bizim hayatımız iyiydi, çok güzel bir hayatımız vardı. Gece gündüz çalışıyorduk, çocuklarımızı evde bırakıp işe gidiyorduk, gece gelip yemek yapıyorduk. Gündüz erkenden işe gidiyorduk, çocuklarımın yaşları küçüktü, kimisi dört kimisi beş yaşındaydı. Onları evde yalnız başlarına bırakmak zorunda kalıyorduk. Neyse biz gece gündüz çalıştık çabaladık, hayatımızı normale getirdik, çocuklarımız büyüdüler, işe başladılar. İşi bıraktık.

İşi bırakmadan önce tarla işine gidiyorduk, ev işine gidiyorduk, civciv işine gidiyorduk. Biz sabah tarlaya gidiyorduk, akşam yedide işi bırakıp çiftliğe gidiyorduk. Gece on ikiye kadar çiftlikte civciv seçiyorduk. Kumamla birlikte gidiyorduk işe, gece on ikiden sonra bir iki saat, bir sedirin üstünde, bir köşede uzanıp uyuyorduk. Sabah erkenden eve geliyorduk, iş olunca tekrar tarlaya gidiyorduk. Evde kalamıyorduk, çocuklarımız ne durumdaydı bilmiyorduk, haberimiz bile olmuyordu. Benim üç çocuğum vardı, onun üç çocuğu vardı, en büyük çocuk yeni okula başlamıştı, okuldan gelip kardeşlerine bakıyordu. Bizim eşimiz inşaatta bekçiydi, biz haftalarca birbirimizi göremiyorduk. Beş altı sene hayatımız böyle sürdü. Sonra çocuklar buyüdü.

Şimdi toplam dokuz çocuğumuz var, onun dort benim beş tane. Kumam evde kalıp çocuklara bakmaya başlayınca ben haftanın altı günü ev işine gitmeye başladım, ev işi daha iyi para kazandırıyordu, tarla işi on liraydı, ev işi kırk liraydı. Ama çok zordu, kapı, cam, halı çok iş vardı, evde hareket edemiyordum yorgunluktan. Sonra bıraktım, beş sene oldu ben işi bırakalı.

Sürekli kan akıyordu altımdan

İşi bıraktıktan sonra partiyle tanıştık, zaten önceden biliyorduk ama uzaktık. Bizim mahalle Türk mahallesiydi o kadar gelen giden olmuyordu. Sonra biz onlarla tanışınca gelip gitmeye başladı arkadaşlar.

O dönemde benim yanımda yalnızca iki çocuk vardı, diğerleri İstanbul'daydı, babaları da fabrikada çalışıyordu, kimse yoktu yanımda, yalnızdım. Gece eve geldiler, saat birde gözaltına alındım, beni götürdüler. Sabah oldu, birini getirdiler yanıma, ben bir şey demedim. O zaman bana, "Sen bunu tanıyor musun?" dediler, ben, "Tanımıyorum," dedim. Beni götürdüler biraz daha işkence yaptılar, sonra tekrar çocuğu getirdiler yanıma. Çocuğa sordular, çocuk dedi, "Hanım." Ben dedim, "Tanımıyorum." Sonra beni tekrar götürduler. Havaya diktiler beni, bütün gücün sadece parmaklarımın üzerinde kalıyor. Yani beni iki parmağımın üzerinde havaya kaldırdılar, yere sadece iki parmağım bastı. Vücut boşlukta iki saat onu yaptılar bana. Daha sonra buza yatırdılar beni, böyle döşek gibi, bir altıma kattılar, bir üstüme kattılar, bir de yastık gibi başımın altına kattılar. Sonra bir battaniyeye sarıp bağladılar, ben bağırdım, bağırdım, sonra kendimi görmedim, bayılmışım. Buzun içinde kaldım, ne zaman çıkmışım bilmiyorum. Bir baktım havuzun içindeyim, havuzun içinde, suyun içindeyim, çeşme buz gibi bir su sıkıyor. Ben hoplayıp duruyordum, kendimi tutamıyordum. bu can kendini attı, ben kendimi atmadım. Saatlerce o çeşmenin altında kaldım, buz tutmuşum. Sonra çıkartılar. Altı yerime cereyan verdiler. bu parmaklarıma, bu göğüslerime, bu ayaklarıma, saat-

Dördü üvey dokuz çocuğu var, Siirtli. Yaşı kırk iki. Gözaltına alınmadan önceki hayatına, dört, beş yaşındaki çocuklarını evde yalnız bırakıp gece gündüz çalışmasına rağmen iyiydi diyecek kadar çok çile çekmiş. Tarsus'ta bir gece yarısı evinden alınıp yoğun işkence görmüş. On dört ay kaldığı cezaevinden sedyede tahliye edilmiş. Uzun süre tedavisi engellenen ve hastalığına teşhis konulamayan Hanım Baran, on gün kaldığı hastaneden taburcu edilip evine gönderilmiş. Şimdi düştüğü yirmi yedi kilodan otuz kiloya çıkma savaşı veriyor.

"Suç duyurusunda bulunduk"

Avukat Eren Keskin Hanım Baran'ın durumunu değerlendirdi.

Hanım Baran, yardım ve yataklıktan TCK'nın 169. maddesinden ceza almış. Yargılandığı tüm aşamalarda hiç avukatı olmamış. Çok geç haberimiz oldu durumundan, aslında bunu da tutukluların bir eksikliği olarak görmek lazım. Önce ailesi İnsan Hakları Derneği'ne başvurdu. İnsan Hakları Derneği'nin görevlendirdiği avukatlar aracılığıyla, yine Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 399. maddesine göre hayati tehlikesi olduğundan bir yıl ertelendi cezası ve cezaevinden çıkarıldı. Ancak bugüne kadar hiç anlatmadığı bir gerçek ortaya çıktı. Bize 1994 yılında Tarsus'ta gözaltına alındığında, on iki gün çok yoğun işkence gördüğünü anlattı ve şu anda rahim kanseri hastalığının son aşamasında bulunuyor. Biz bu hastalığının tamamen cinsel işkenceyle bağlantılı olduğunu düşünüyoruz çünkü bizim görüştüğümüz doktorlar da benzeri şeyler söylediler. Kendisiyle görüştüğümüzde bir suç duyurusunda bulunulmasını isteyip istemediğini sorduk, istediğini söyledi. Bunun üzerine biz de suç duyurusunda bulunduk.

lerce cereyanda kaldım. Sana daha ne diyeyim; beni astılar, yine cereyan verdiler, kendimi çekiyordum çekiyordum... "Yav," dedim, "Kollarım kırıldı," dediler, "Sen Müslüman değil misin, kendini daha iyi et."
Sonra yine bir ara gittim, nasıl bir tavuk kesilirse, kendini atarsa, aynı insan kendini öyle çırpıyor, bu damarlarımın hepsi çekildi, şimdi sakat hepsi zaten. Baktım aşağıdan, biraz görüyordu gözlerim beyaz beyaz, ben yukardayım, dedi, "Sen Kürt değil misin, sana özellikle işkence ediyoruz." Ben bunu duyunca bir daha hiç konuşmadım. Orada kaldım, ne zaman çıkardılar bilmiyorum, baygındım. Sonra bana, bilmiyorum tahta mıdır, sopa mıdır, arkama dolandılar, soktular, sırtıma kadar geldi. Dedim, "Belim kırılıyor," sırtıma kadar ağrıyordu, sonra ne zaman çıkardılar ben görmedim. Önden hortumla buz tuttular, buz suyu, çeşmeye kattılar. Tek tecavüz yapmadılar bana, o da kanama durmuyordu, ondan. Çünkü beni katlayıp üzerime oturdular, o zaman bir kopma sesi geldi, ses gelince baktım altımdan kan aktı, sürekli kan akıyordu, o yüzden tecavüz yapmadılar yoksa tecavüz de yapacaklardı. Hatta beni yıkayıp durdular, birisi tecavüz yapacağız diyordu ama kanama durmayınca yapamadılar.

Eşim beni görünce ağladı

Toplam on iki gün gözaltında kaldım. İşkenceden sonra iki gün beni nezarette bıraktılar, nezarette hiçbir yerim tutmuyordu, kanamam durmuyordu. Beş gün sürekli çıplak, onların arasında devamlı işkence içindeydim.
Daha sonra beni götürdüler aşağıya, orada bir sürü insan vardı, hepsi ölü gibi, bana baktılar. Eşim beni görünce ağladı, çünkü beş gun beni görmeyince benim öldüğümü düşünmüş. Bana baktı baktı ağladı, o ağlayınca, ben çok katı olmuştum, hiç ağlamıyordum. Ona, "Çok ayıp ağlama," dedim, "Şimdi ağlama zamanı değil," dedim. Onu biraz teselli ettim, neyse yine rahatlayana kadar ağladı. Kırk iki kişi olarak alınmıştık, bir tek ben çözülmedim.
Eşime işkence yapmadılar. Gözaltına alındığımda eşim evde yoktu biliyor musun, o çalışıyordu fabrikada, gece bekçisiydi. Ben alındıktan sonra o gündüz eve geliyor, bakıyor polisler var evde, onu da alıyorlar. Beni aldıktan sonra küçük çocuklarımı odaya sokup kafasına silah dayamışlar, "Söyle, kimler geliyor sizin evinize?" demişler. Dört gün bizim evde kalmış polisler. Daha sonra benim kumam geliyor eve, o zaman İstanbul'daydı kumam. Eve gelince evin halinden korkuyor çünkü ev tanınmaz haldeymiş.
Eşim şu anda cezaevinde. Önce Metris Cezaevi'ndeydi, şimdi Mersin'de yatıyor. İstediği yere göndermediler. Ben zaten ondan vazgeçtim, ben onu reddettim. Cezaevinde üç kere rüyama geldi, hep kavga yapıyordu benimle. Eski olaylarla, eski hanımıyla ilgili kavga ediyorduk rüyamda. Artık ben lanet olsun bu adama, nedir bu ya dedim, ben ne yapacağım bu adamı dedim kendime. Artık ben gece de düşünmüyorum onu, bu kadar hastayım, ne zamandır bir kere onu düşünmedim, bir kere ruyama gelmedi.

Bu teröristler seni boğacaklar

Neyse en sonunda mahkemeye çıktık, toplam altı kişiyi serbest bıraktılar ama mahkeme devam etti. Beş altı ay sürdü mahkeme sonra bize kâğıt geldi, biz ceza almıştık. İki kere Yargıtay'a gitti ama sonra kesinleşti cezamız. Biz o arada İstanbul'da yaşamaya başlamıştık. Sonra aldılar bizi Vatan'a götürdüler, orada da psikolojik işkence yaptılar bize, aç susuz bıraktılar. Biraz paramız vardı, onu aldılar, kâğıt imzalattılar. Dokuz gün kaldık orada, ne yemek verdiler ne bir şey. Orada kalırken bizim yanımıza bir kız getirdiler, bardan getirdiler. Polis kıza, "Bu teröristler seni boğacaklar," dedi. Baktım kız bir köşeye sinip oturdu, tir tir titriyordu. Ben gittim yanına kızın üzerini örttüm, bütün gece yanında oturdum o kızın. Kız bana, "Bütün teröristler böyle mi?" dedi. Ben, "Kızım ne teröristi, sen onlara bakma," dedim. Kız çıkınca gitmiş annesine bizi anlatmış, "Anne ben bir teröristin yanında yattım, git de gör insanlık nasılmış," demiş. Sonra da bizim aç olduğumuzu söylemiş, bize yemek hazırlayıp getirdiler, hiç unutmuyorum bunu.

Cezaevindeyken hiç oturamıyordum, sancım vardı

İlk bırakıldığımda doktora gitmiştim, kanamam durmuyordu çünkü. İlaç verdi, "Kist var, ama bir şey yapmaz bu sana," dedi. İçeride yatarken de Bayrampaşa'daki hastanede yattım altı ay, sonra da bu hale düştüm işte.
Bir de cezaevine girmeden önce biraz önce söyledim ya, beni katlayıp üzerime oturdular diye. İşte o olaydan sonra ben yemek yiyemiyordum, çıkarıyordum. Doktor bana, "Senin bağırsakların birbirine yapışmış," dedi. O zaman da ameliyat olmuştum.
Ümraniye Cezaevi'ne yolladılar beni, oraya ilk gittiğimde çok ağladım, hiç durmadan ağladım. Arkadaşlar, "Anne ne olur ağlama, yeter artık," diyorlardı. Cezaevine ilk girdiğimde ben baktım hiç çiçek yok. Bize dışarıdan marul, yeşillik getiriyorlardı, ben onları çürüttüm sonra kuruttum. Kullandığımız çayı da kuruttum sonra onların içine ağaç, biraz kum vardı, kum karıştırdım toprak yaptım. Bir süre sonra diktiğim çiçekler büyüdü, her taraf yemyeşil oldu. Bir süre sonra ben rahatsızlanmaya başladım, bayıldım. Sonra beni arkadaşların yardımıyla Bayrampaşa'ya yolladılar. Orada doktor beni muayene etti, bana, "Sen kırk yaşındasın, bu kist sana zarar vermez," dedi, bana sadece bir ilaç verdi. Benim kanamam vardı o zamanda. Düzensiz oluyordum ama sürekli kanama oluyordu. Daha sonra da karnım şişmeye başladı. Ben cezaevindeyken sürekli ayakta geziyordum, hiç oturamıyordum, sancım vardı. Arkadaşlar kaç kere uğraştılar, benim sevkimi çıkarttılar, öylece beş altı kere hastaneye götürdüler. Bazısında beni arabada tutup cezaevine geri götürdüler, bazısında beni hastane koridorunda sedyede saatlerce beklettiler. Bir keresinde Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne götürdüler, o zaman askerler bana çok hakaret ettiler, "Sen vatan hainisin," dediler. Onlarla konuşacak halim bile yoktu. Bir keresinde yine hastane koridorunda sedyede yatıyordum, ellerim kelepçeli doktor bekledim. Doktorun biri gelip biri gidiyordu ama hiçbiri bakmıyordu. En sonunda beni Bayrampaşa'ya yatırdılar. Ama orada da sürekli serum vermekten başka bir şey yapmadılar, her yerim şişti. Toplam doksan tane serum verdiler. Daha sonra Çapa'ya götürduler orada karnımdan su aldılar, iki üç gün kendime geldim ama sonra yine rahatsızlığım devam etti. Tedavi etmiyorlardı, ya sancımı dindirecek ağrı kesici ya da serum veriyorlardı.
Durumum ağırlaşınca bir senelik bir şartla tahliye ettiler. Bu bir sene içinde düzeldiğim takdirde tekrar cezaevine geri döneceğim. Beni tahliye ettiklerinde Tarsus'taki eve de baskın yapılmış, büyük oğlumu götürüp bir kâğıt imzalatmışlar. Eğer bir sene sonra ben düzelip cezaevine gitmezsem oğlumu içeri alacaklarını söylemişler.
Her neyse beni tahliye ettiklerinden ailemin haberi olmadı ilk başta. Avukatım beni Çapa'ya götürdü ama yatırmayı kabul etmediler. Sadece bir gece tuttular, tahlil paramı avukatım ödedi. Daha sonra ailem haberi alınca gelip beni sigorta hastanesine yatırdı. Aslında orası da almak istemedi, sadece on gün tutular beni.

Nevin Cerav

"bir daha asla"

"Öğrenci yurtlarına saldırının hemen ertesinde, Cuma günü vardım. Öğrenciler artık nöbet tutmuyorlardı, güvenlik güçleri ise gitmişlerdi. Muhafızlar kimlik istediler, ehliyetimi verdim.

Saldırı ana kapıya en yakın olan yurtlarda başlamış. Bazı öğrenciler daha içerilerdeki yurtlara kaçmaya çalışmışlarsa da birer av gibi sürülmüşler. En büyük hasar iç yurtlarda, 20. yurdun 40 numaralı odası tamamen yanmış. Korkunç!

Koridorlarda gözlerim yanmaya başladı. Dünden kalan göz yaşartıcı gazlardan. Odalara zorla girilmiş, pencereler kırılmış, kapılar tekmelenmiş. Koridorlarda yangın izleri var. Her yerde cam kırıkları. Beni gezdiren öğrenciler 'suç mahali'ni mümkün olduğunca belgelemem için uğraşıyorlardı. Ansar-ı Hizbullah tarafından dövülmüşlerdi. Bir öğrenci çürüklerle dolu sırtını gösterdi. Neden böyle bir saldırıya uğradıklarını sordum. Bir tanesi, sloganlarını aktardı: 'Ansar suç işliyor, liderleri Ayetullah Hamaney onları koruyor' ve 'Hamaney, biraz şerefli ol da insanları rahat bırak.'"

güvenlik güçlerinin öğrenci yurtlarına yaptığı baskından sonra üniversiteye giden batılı bir gazeteci gördüklerini böyle anlatıyor. devlet güçleri de iran'ın son dönemini geçmiş yirmi yılın en huzursuz zamanı olarak niteliyorlar.

yine de bu olayları 1979'da iran şahı rıza pehlevi'nin devrildiği dönemle kıyaslamak mümkün değil.

temmuz ayı içinde başgösteren bu hareketlenmenin belirtileri geçen yıl gerçekleşen ve "batı felsefesi eğitimi almış" hatemi'nin oyların yüzde 70'ini alarak devlet başkanı olduğu 1997 seçimleriydi.

hatemi birçok vaatte bulunmuştu. bunlardan bir tanesi belediye başkanlarının atanması yerine seçilmesiydi. 26 şubat 1999'da yapılan yerel seçimlerden hatemi yanlıları büyük bir başarıyla çıktılar. tahran şehir konseyinin on beş üyesinden on üçü hatemi yanlısıydı.

kadınlar hatemi'nin seçilmesinde büyük rol oynamışlar ve onun başkanlığındaki iki yüz yetmiş kişilik meclis'te on dört sandalyeyi işgal etmişlerdi. nitekim hatemi de seçildikten sonra bir kadını başkan yardımcılığına getirmiş, birçok kadın danışman atamıştı. kadınlar yerel seçimlerde büyük başarı elde ederek hatemi'nin halk içindeki gücünü pekiştirdi.

halkın gücü yeterli mi

temmuz sürecinde birçok türkçe gazete hatemi için "gorbaçov" benzetmesini kullandı. alışık olmadıkları her rejimi birbirinin aynısı göstererek politik yorumda bulunmaya çalışıyorlardı.

oysa hatemi'nin durumu en çok şili'nin eski devlet başkanı allende'yi andırmakta. çünkü tıpkı halkın oylarıyla seçilen ama askerlerin gücüne yenik düşen allende gibi hatemi de halkın desteğine sahip olmasına rağmen mollaların denetimindeki silahlı kuvvetleri, yani pasdaran adındaki 350 bin askerden oluşan devrim muhafızları, beş milyon gönüllünün oluşturduğu besiciler, yani gonullu islam milislerini ve 500 bin kapasiteli düzenli ordu ve polis gucunu karşısına almış durumda. az buz değil yani. hedeflediği reformları yapması bu güçler tarafından engelleniyor.

son olaylar da *yeni şafak* yazarı cihan aktaş'ın, "İran'da artık açıkça 'sol grup' olarak adlandırılan Mücadeleci Din adamları Topluluğu'nun yayın organı" olarak nitelediği *selam* gazetesinin kapatılması üzerine patlak verdi. ama bu olay sadece bardağı taşıran son damlaydı. çünkü yerel seçimlerden hemen sonra yine hatemi yanlısı *tuş* ve *camea* gazeteleri kapatılmıştı. bunu, rafsancani'nın kızı tahran milletvekili faize rafsancani'nın başında olduğu kadın gazetesi *zen* in kapatılması izledi. *selam* gazetesi'nin kapatılması üzerine ise üniversiteli gençlerin en az üç kişinin ölümüyle sonuçlanan eylemleri, onlara karşı yapılan kanlı yurt baskını ve islami propaganda bakanlığı'nın çağrısıyla öğrencileri protesto edenlerin gösterileri geldi. öğrenci eylemleri sırasında bin iki yüz kişi tutuklandı, bunlardan salıverilen yedi yüz ellisi gözaltında ölümle tehdit edildiklerini söylüyorlardı.

ültimatom

bu sırada devrim muhafızlarından üst düzey yirmi dört subayın imzaladığı mektup yayımlandı. mektubu imzalayanlar arasında hava, kara ve deniz kuvvetleri komutanları da vardı.

"Sabrımız taşmak üzere. Daha fazla hoşgörü göstermek zorunda olmadığımıza inanıyoruz. Eğer bugün devrimci bir karar almazsanız Başkan Bey, İslami ve milli vazifelerinizi yerine getirmemiş olacaksınız ve yarın çok geç olacak. Yapılan hasar tamir edilemez ve hayal edilenin ötesinde olacak."

mektupta tam olarak nelerin yapılacağı söylenmiyordu ama hatemi'nin öğrencileri durdurması açıkça talep ediliyordu. buna karşılık öğrenciler de sert çıktılar. temsilcilerinden ali afşari, tahran'daki basın toplantısında, "Eğer resmi görevliler bu büyük reform çağrısına aldırış etmezlerse barışçıl uzlaşma kapısı kapatılmış olacaktır," dedi. "Biz barışçıl söyleme inanan son kuşak olabiliriz."

hatemi sıkışmıştı, öğrencileri bastırmak üzere harekete geçen çeşitli askeri güçlerin burada durmayacaklarından ve 2000 yılında yapılacak seçimlerin sabote edilmesinden korkuyordu. çünkü bir önceki seçimleri bizzat kendisi "demokratikleşme yolunda büyük bir adım" olarak nitelendirmişti. öğrencilere eylemlerini durdurmaları çağrısında bulundu.

kim ne istiyor?

bu demokratikleşme ve reformların ne olduğu ise epeyce muğlak. dini lider ayetullah ali hamaney'in başını çektiği mollalarla hatemi ve hatta protestocu öğrenciler arasında islam'a bağlılık açısından ciddi farklar gözükmüyor. hepsi bir biçimde "islami". şu mollalar, dinin ve devletin ticarete bulaştırılmasına karşı olan mezhepleri gereği iran'da çok geniş olan kamu alanının daraltılmasından ve özelleştirmeden yanalar. buna karşılık düşman batı ve büyük şeytan amerika'yla ilişkiler konusunda hatemi daha maharetli görünüyor. bu da onu allende'den bütünüyle ayıran bir husus.

batıya dönük bir başkan

hamaney, farsça dışında arapça ve azerbeycan türkçesi biliyor, hatemi ise arapça, ingilizce ve almanca. bu bile bir farklılığa işaret ediyor sanki.

geçtiğimiz aylarda hatemi, italya'ya bir ziyarette bulundu. bu devrimden sonra bir iran yöneticisinin bir batı ülkesine yaptığı ilk ziyaretti. italyan enerji grubu eni ve fransız petrol devi elf-aquitaine'le yeni imzalanan trilyon dolarlık anlaşma sebebiyle ziyaret edilecek ilk batılı ülke olarak italya'yı güvenli bulmuş olmalıydı.

daha sonra petrodolar zengini suudi arabistan'a gitti. kral fahd hatemi've bayıldı. salman rüşdü hakkında çıkarılan ölüm fermanını 1989'da bir konuşmasında desteklemiş olsa da kaldırarak ingiltere'yle de arayı düzeltti. abd başkanı lamentosu bile yıllık raporunda iran'ın ilgili sert ifadelerini hafifletmişti.

bir batılılaşmanın söz konusu olduğu aşikârdı. nitekim yerel seçimlerde adaylardan bir tanesi batılı sefih hayat tarzının en lanetlenen simgelerinden biri olan kravatla resim çektirmeye bile cüret etmişti.

ama bu batılılaşma kadınların özgürleşmesine yol açabilecek bir modernleşme anlamına geliyor mu? hatemi, kapatılan *selam* gazetesine 11 mayıs 1997'de verdiği bir demeçte, "Batı'nın en önemli hatalarından birisi aileyi çözen kadın özgürlüğüdür... Evde kalmak kenara itilmek anlamına gelmez. Evi bakmak insanı kaderiyle ilgili konumaktan men etmez. Toplumsal varlıklar olmanın evin dışında çalışmayı gerçekleşebileceğine inanmamalıyız. Bu işi en önemli görevlerden birisidir," demişti.

hükümete geldikten birkaç ay sonra ekimde, üç kadın üç erkeğin can verdiği bir re'em hadisesine karşı çıkmasına tıpkı meclisindeki temsilciler gibi o da bu konuda sessiz kalmayı tercih etti herhangi bir yasal değişikliğe gitmedi bu konularda muhafazakârlardan büyük bir farkı olduğu söylenemez. bu karşılık muhafazakârların da batıcılıkta ondan aşağı kaldıklarını söylemek zor. fransızlarla ilk petrol anlaşması daha hatemi iktidara gelmeden çok önce imzalanmıştı. ama büyük şeytan başka tabii.

"özgür radyo"

abd'nin iran'a yönelik müdahaleleri yalnı değil. bundan bir yıl önce, abd'nin finanse ettiği ırak özgür radyosu ekim ayında farsça yayına başlama hazırlıklarını tamamlıyordu. radyoya provokatif olmaması için iran özgür radyosu adı verilmeyecekti. yalnızca haber özgür basın ve demokrasi konusunda iranlılar'a bir şeyler öğretmek amaçlanıyordu. eski zamanlarda "demir perde"yi aşan yayınlarda bulunan özgür avrupa/özgürlük radyosu örnek alınmıştı. uzun zamandır asva özgür radyosunun yayınlarına maruz kala

çin'in abd'nin eli oyalansın da kendilerini rahat bıraksın diye iran'ı karıştırdığı şakası da yapılıyor. ırak ve iran'a seslenen "özgür radyo" ise şimdilik prag'dan yayın yapıyor ama çek hükümeti iran'dan korktuğu için yeni bir yer aranıyor.

amerika'nın mücahitleri

ama abd'nin iran'a yönelik politikaları bununla sınırlı değil. iran muhalefetinin en güçlü örgütü halkın mücahitleri abd tarafından destekleniyor; hem de iran devrimi öncesi anti-amerikan eylemleri dolayısıyla terörist bir örgüt olarak nitelenmesine rağmen. iran islam devrimi'nin parçalarından birisi olan örgüt daha sonra rejimle çelişkiye düşmüş, liderlerinin çoğu 1980'de fransa'ya sığınmış. zaman içinde içindeki marksist etkiyi kaybetmiş. çoğu ırak sınırında mukim, 350 bin kişilik iran ulusal kurtuluş ordusu bu örgütün askeri kanadı. bağlantılı oldukları iran müslüman öğrenciler birliği son öğrenci gösterilerinin önderliğini yapıyor.

yine temmuz ayı içinde iranlı amerikalıların öğrencilere destek vermek için capitol hill'de düzenledikleri gösteriye amerikan kongresinin birçok üyesi katıldı. zaten abd, resmi açıklamasında da öğrencileri destekler bir ton kullanmıştı.

meclis, iran'ın nükleer enerji merkezi inşa etmesi için uluslararası atom enerji ajansı programlarına abd katkılarını kısıtlama kararı almıştı bile.

ocak ayında clinton, moskova üniversitesi ve başka iki rus kurumunu bilim adamlarının iran'ın nükleer silahlar geliştirmesine yaptıkları yardımları durdurmaları konusunda uyarmıştı. tabii ki uluslararası huzur, insan hakları ve evrensel özgürlükler adına. bkz. sırbistan'ın bombalanması. bu kavramların bu kadar çarpıtıldığı başka bir dönem hatırlıyor musunuz?

aynı hatalar

iran'ın islami devrimi'ni yalnızca mollalar gerçekleştirmedi. başta komünist partisi tudeh olmak üzere birçok sol grup iran şahı'na karşı ayetullah humeyni'yi desteklediler, kadınların çarşafa sokulmalarına da pek ses çıkaran olmadı. bu sol gruplar devrimden kısa bir süre sonra çok ağır baskılarla karşılaştılar, neredeyse şah zamanını arar hale geldiler. kendi bağımsız politik varlıklarını korumamaları onlara pahalıya mal olmuştu.

şimdi iran'ın solcularının aynı hataya düşmeyecekleri yönünde belirtiler, en azından ümitler var. bu sefer de, kendilerine biraz olsun nefes alma vaat ettiğini varsaydıkları amerikancılara aldanmazlar umarım ki.

ama kadınlar için durum daha vahim görünüyor. iranlı kadınlar, kendilerine ne vaat ettiği bile belli olmayan hatemi'ye destek vermeyi bağımsız bir siyasal varlık göstermeye tercih edecekler mi? özgürlük yerine modernleşme, modernlik yerine de batılılaşma yalanını yutacaklar mı? yoksa yaygın olarak yer aldıkları kamu alanından, artık gevşetmeye başladıkları örtüleriyle iran'a müdahale edecekler mi? bizler ezan okuyan dijital saat ve hakiki şeriat mayosu haşemanın satıldığı, faize kâr payı denilen ülkede, fetullah gülen ve nevval sevindi'yle birlikte yaşıyoruz. o yüzden bekleyeceğiz ve göreceğiz ve daha önemlisi ümit edeceğiz.

ayşe düzkan

Çıktık dışarı, artık içeri girmeyiz!

Dört yıldan bu yana her cumartesi!.. Şimdilerde pazar günleri de! Ne zaman geçsem önünden mıknatısla çekercesine beni, rengarenk, cıvıl cıvıl bir şenlik görüntüsü. Başka türlü bir pazar bu!

Mor renkli masalar üstünde el emeği göz nuru onlarca iş. Masaların ardında kadınlar. Her yaştan ve her kesimden. Kimi turşu kurmuş kimi reçel yapmış. Kimi boncuk dizmiş, makarna kesmiş kimi. Birisi camı boyamış, kumaşı baskılamış bir diğeri. Hepsinin ayrı bir öyküsü var. Ve her öykünün kardeş bir dili.

Hepsi; günlerden birgün kapısını açıp evinin çıkmış dışarı ve dizmiş emeğini mor bir masa üstüne de sanki o an sihirli bir değnek dokunmuş yaptığı işe. O zamana değin kendileri ve komşularından başka kimseye, hatta kocalarına, çocuklarına bile görünür olmayan bu işler elle tutulur, gözle görülür olmuş bundan böyle. Artık "içerisi" yokmuş onlar için. Dışarı çıkmışlar bir kez. Çıkmışlar. Değişmişler ve değişmeyi sevmişler!..

Antalya'da dört yıldan bu yana her cumartesi günü İl Özel İdare binasına ait havuzlu bahçede, kadınların el emeklerini sergilediği bir pazar kuruluyor.

Bu çalışmaların bugünlere ulaşmasında büyük emeği olan ve sergideki birçok kadının, "O olmasaydı biz dağılır giderdik," diyerek sevgiyle yücelttiği, Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği Başkanı Fevziye Gündüz, İstanbul'dan gelip Antalya Kadın Platformu'na katıldıktan sonra kendini oldukça aktif olarak bu çalışmaların içinde bulmuş. İnatçı kişiliği sayesinde de birçok zorluğa karşın çalışmaları bu günlere taşıyabilmiş. Söz kendisinin: "Böyle bir pazar fikri bundan dört yıl öncesine dayanıyor. Antalya Kadın Platformu kurucularından Profesör Doktor Filiz Ersel, belediyenin katkılarıyla ve beş on masayla ilk adımı attı. "El Emeği Göz Nuru Pazarı" bugünlere geldi.

Bundan yaklaşık bir buçuk yıl önce Antalya Kadın Platformu'nun yönetim kadrosunu oluşturan kişiler arasında görüş ayrılıkları doğdu. En son toplantıdaki tartışmaların ardından kurucular ayrıldı. Ve bize o gün, "Dağılın," denildi. Ancak biz direndik. Valilik; muhatabı olarak görmek üzere resmi bir kimlik istedi bizden. Biz de dernekleştik. Ve Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği olarak yeniden bir araya geldik. Ayrılan diğer arkadaşlar "Akide" adlı bir oluşumla paralel bir uygulamayı yürütüyorlar. Üye sayımız her geçen gün büyük bir hızla artıyor. Şimdilerde altmış yedi üyeye ait kayıtlı masamız var. Ve artık pazar günleri de çalışmalar başlattık. Masa sayımız seksene çıktı.

Kendi iç problemlerimizin tümünü kendimiz çözüyoruz. Sloganımız şu: "Biz devlete el açmıyoruz. Bize yalnızca yer gösterin diyoruz. Çünkü biz kendi emeğimizi değerlendiriyoruz."

Vahlik makamında bize yaklaşımlar; "Olmasanız da olur," ağırlıklı. Ne var ki kapılarını çaldığımızda geri çevirmiyorlar. Bize de öncelikli olarak bu gerekiyor. Bu arada söylemem gerek, Hasan Subaşı'nın çok desteğini gördük. Dernek binamız olarak Zerdalilikte küçük bir büroyu kullanıyoruz. Bu pazar yerimiz aynı zamanda buluşma noktamız ve dayanışma merkezimiz oldu. Çeşitli yerel televizyonlardan davetler alıyoruz. Bize ayrılan programlarda emeğimizi ve ürünlerimizi sergiliyoruz.

Yaptığımız tüm bu çalışmalarla çevre illerdeki belediyelere ilk örneği oluşturduk. Bu çok önemli. Örneğin Alanya Belediyesi'nde de çalışmalar başlamış durumda. Birlikte birçok gezi düzenledik ve düzenliyoruz. Bir şartımız var. Bu gezilerde eşleri istemiyoruz doğrusu. Uzun vadede üniversiteye müracaat etmeyi ve akademik destek alarak; "Kadın Sağlığı ve Kadın Hastalıkları" konusunda paneller düzenlemeyi hedefliyoruz. İlk panelimizi ise "Menopoz" başlıklı düşünüyoruz. Çünkü burada yaş ortalaması kırkın üzerinde. Hiçbirimiz psikolog, ekonomist yani akademik anlamda uzman kişiler değiliz. Ancak dayanışma ile neler başarılmaz."

Şimdi de söz, Akatlı, İncekum, Kepez ve Dokuma gibi civar ilçelerden ya da bizzat Antalya'nın içinden gelip bu pazarda satış yapan ve bu rengarenk mozayiği oluşturan diğer kadınlarda:

Nuriye Ceylan; Bu benim burada üçüncü yılım. Birgün yoldan geçerken gördüm burayı. Danışmaya gittim, sordum. "Bir form dolduracaksın," dediler. Sonra kabul edildim. Çok yoruluyorum ama huzurluyum. Artık çocuklarımın geleceğinde benim de söz hakkım var.

Meral Özgür: Eşimi kaybedeli on dört yıl oluyor. Bir buçuk yıldır bu pazardayım. İki çocuğumu da sadece buranın geliriyle okutuyorum.

Güzide Gökçe: Eskiden de boş durmazdım. Çalışırdım. Beyim marangozdu. Beyimle birlikte kapı, pencere yapar, taban tahtası çekerdim. Ama ağır bu çalışmanın maddi olarak karşılığını hiçbir zaman alamıyordum. Şimdi biliyorum ki ben ne kadar üretebilirsem o kadar karşılığını alacağım. Benim tüm güvencem burası. Kocam bağkurdan emekli. Kırk dört bin lira aylığı var. Artık çocukları mı evlendirirsin, okutur musun? Zorla okudular hep. Şimdi diyorlar ki bana, "Keşke böyle bir çalışman daha önce olsaydı. Sana yardım ederdik anne!..

Şerife Türkkan: Erkeklerin en zoruna giden iki kelimeyi biliyorum ben; "ekonomik özgürlük." Ben özgürlüğüm için buraya başvurdum. Önceleri içe kapanık ve çekingendim. Ancak burada diyaloglarım gelişti. Şimdi kendimi ve insanları daha çok seviyorum.

Ummühan Cansızoğlu: Ben Akatlı'da oturuyorum. Akatlı'da Unicef'in Kadın Sağlığı ile ilgili çalışmaları sırasında öğrendim burayı. İlk günden bu yana buradayım. Buradan elde ettiğim gelirle kızımı üniversiteye başlattım. Afyon'da muhasebe okuyor. Her hafta sonu Afyon'dan gelir gece bana reçelleri pişirmemde yardım eder.

Eşim kumar oynardı. Geçim sıkıntısı, yoksulluk bende depresyon, ne ararsan vardı. Sorma. Şimdi mutluyum. Kızım üniversiteyi bitiriyor. Az şey mi bu? Biz, buradaki kadınlar değiştik gayri. Çıktık dışarı bir kez. Artık hiç içeri girer miyiz?..

Nilgün Çetinalp Erentay

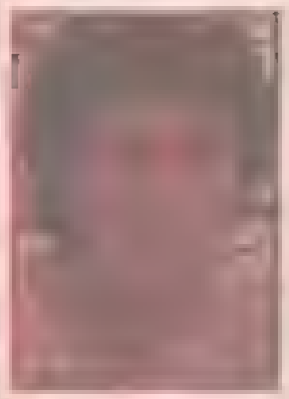

Dernek Başkanı Fevziye Gündüz.

Tabancası belinde, şeyi elinde

Bir seyyah olarak bana sık sık sorulur; "Nasıl korunuyorsun?" diye. Ben de "Tabii ki prezervatifle," diye cevap veririm. Hapla ya da rahim içi aletle de korunabilinir tabii ki, ama prezervatif en iyisi. Karşı taraf şaşkın. "Yani onu kastetmemiştim, can güvenliği kem küm," demeye başlar. Şimdi burada kocaman kocaman bağırmak istiyorum. Hayır silahla değil. Silahla korunduğunu iddia edenler var, zaten bu yazıyı da onlar için yazdım.

Seyahatin ne olduğu, nasıl yanlış yapıldığı, niye cıvıtıldığı, bu ülkeden niye seyyah çıkmaz gibi konulara girmeden, belki de ucundan bucağından dokunarak, ülkemizin nadide erkek -daima (heyhat)- seyyahlarının seyahatte taşıdıklarına bir bakalım. Hani kadınlara yapıyorlar ya, bir tür karakter tahlili, çantanızda ne taşırsınız? Bu aklı evvel zat-ı muhteremlerin çantalarına da bir bakalım: hmmm, uyku tulumu, don, çorap, fotograf makinesi, silah, ne silah mı? Ne için?! Can güvenliği, tehlike, çivanlar, vampirler ve tecavüzcülerle dolu bir dünya burası çünkü Benim aklım almıyor bu adamları. Yani gezen bir adamın silaha niye ihtiyacı olabilir, diye hep düşünmüşümdür. Üstüne üstlük kendilerine akıl danışmaya gidenlere de silahı salık verirler. Hatta röportaj ve demeç verirken de can güvenliği tehlikesi falan gibi durumlarda kendilerini koruyabileceklerini söylerler.

Yüce Türk ulusu son on yıl içinde Batı'ya özel pek çok nesnenin. olgunun, kavramın istilasına uğradı. Seyahatler ve seyyahlar da hiç olmadığı kadar, denizde kum misali arttı. Evliya Çelebi ne güne duruyor, diyorsanız, konunun onunla ilgisi yok. Son birkaç yıl içinde sayıları artan bu insanlardan örnekler vererek yazıyı süsleyebilirim. Türk ailesine bir içgüveysi gibi aldığımız şarkıcı Sezen Aksu'nun sabık kocası Utlu Bey seyahate gittiğinde, milletçe kızımızı baba evinde bırakıp askere giden içgüveysi misali, gözlerimiz yollarda kalmış, damattan gelecek bir habere tav olmuştuk. Türk milleti severdi bu senaryoları; kızımız evde yalnız kalmaktan, kocasını düşünmekten sıkılabilirdi. Hatta kızımızı bile seyyah yapabilirdik. Indiyana Cons gibi motosiklet üzerinde çöl kumlarını savuruşlarını izlerken, genç erkek damadımızla gururlandık, milletçe huşu içinde aile mevhumunun ne yüce bir değer olduğuna bir kere daha kani olduk.

Başka birisi ise yaptığı seyahatlerde nasıl gerçek bir erkek olduğunu, gittiği ülkelerde kızları nasıl titrettiği gibi hikâyeleri ballandıra ballandıra anlatıyor; hani neredeyse artık erkekler Karaköy'e değil de onun gittiği yerlere gitmek isteyecek. Bir eş dost muhabbetinde, benim orada ne işim vardı bilmiyorum, aynı seyyah dev bir ülkede kendilerine çükünü gösteren erkeği nasıl yakaladıklarını -Amerikan filmlerini gölgede bırakacak bir kovalamayla- ve sonra ağzından burnundan kan gelene kadar nasıl dövdüklerini övüne övüne anlatıyordu. Burada bir nokta önemlidir. O "zavallı!" küstah yerli o sırada yanlarında olan kadına tahrikkâr bir biçimde organını göstermiş; beylerimize hakaret etmiştir. Böyle bir hakaret her nerede olursa olsun bir Türk'ün gururunu incitebilir, onu intikam alma yollarına itebilir. Hikâye çok heyecanlı; derhal bir kamyon durdurulur, traktörle olay mahallinden uzaklaşan meczubun peşine düşülür ve ensesine yapışılır. Pata küte pata küte... Ders verilmiştir. Onlar ise, ülkelerde ilerlerken, eski zaman hikâyelerini hayal edip Konan'ın resimli romanlarındaki gibi -hanlarda kadınlar ve şaraba doyarak- yaşamaya bakarlar. Bence bir mahsuru yok. Aslında var... Var, çünkü bu hikâyeleri gelip bu ülkede anlatır ve demeçler verirseniz, zaten aklı fazlasıyla karışık olan bir milletin mazallah aklını kaçırtursunuz.

Seyahat neredeyse nalıncılık kadar erkek tekelinde bir iş-ti. Yüzyıllardır aslan avına çıkan, büyük keşiflerle gemiler dolusu korsanı adalara, kıtalara götüren zihniyet seyvahlığın bir kadın işi olmadığını hep söylemişti. İki yüzyıldır sayıları artan kadınlara -Türkiye dahil değil buna- ise ateş püskürülüyordu. Kadınlar öncü olamıyordu, onlar "İndii" filmlerine özgü karakterleri canlandıramıyordu, nahif ve dokunaklıydı öyküleri, gerçeği, hayali daha derin yaşıyorlardı; imaj çağında bunların yeri yoktu. Ve silah... Tüm bu sözlerin noktalayıcısı ve gerçeği. Silahsız bir seyyah erkek acayip bir şeye benzer. Ne bileyim mesela, cep telefonsuz bir erkek gibidir. Zorluklarla karşılaştığında çekecek kahramanımız silahını; gözünü kısarak tanı tetiğe oturtup basacak mermiyi: cuuuvvv... Pis yılan öl, iblis sen de, hepiniz hepiniz ölün, bam bam bam.

Yola çıkış; "ben" i unutmak. Geçmişi ya da geleceği olmayan, şaşıran, hayran olan veya öfkelenen ve yalnızca kaybeden, saf bir zamandan ibaret o insan haline gelmektir. Bizler, kendisi için dış dünya ve diğerlerinin var olduğu varlıklarız. Yabancı olmanın lezzetini severiz. Geniş uzanıları yalnızca bir iç hesaplaşma amacıyla ele almak, dış dünyayı nevrozumuzun basit bir bahanesi olarak değerlendirmek olur ve sefil bir gurura, cılız kişiliğini gezegenin ölçülerinde şişiren şarlatanın bayağılığına işaret eder.

Silah bir öldürme aracıdır.

Hülya Koç

Yazar

İstanbul doğumlu Hülya Koç, 1995 yılından beri altında bisikleti kıta kıta dolaşıyor; insan hikâyeleri topluyor. Güney Amerika ve Afrika kıtasını bisikletle, Asya ve Kuzey Afrika'yı yöresel araçlarla gezdi, fotoğrafladı, yazdı. 1998 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından, ilk kitabı *Rüzgâr İt Beni* yayımlandı. Hülya İngiltere'de, seyyah-yazar kadınlar Amazonian grubu üyesi. Seyahat etmenin; mekândan kopuş ve istikrarsızlık bağlamında anlamını seviyor, kendi Odyssea destanını yazmak istiyor.

Hanım elleri

Kadınlar, en iyi falcılar, kendi el fallarına kendileri baksınlar, yaşam, aşk, akıl ve talih çizgileriyle kesişen yollarını görsünler diye...

Floransa'lı Lisa'nın elleriyle niye bu kadar uğraşmış dâhi Leonardo acaba? Asaletini mi, güzelliğini mi, fettanlığını mı, hanım hanımcıklığını mı... belli etmek için? Alacakaranlıkta kaybolacakmış gibi duran, tıpkı gülumsemesi kadar uçucu, kaçıcı ellerinin arasında ne saklıyor Mona Lisa? Dönüp bir daha baksanız, elleri sanki yok! Hareket etmiş, yer değiştirmiş, yok olmuş... Sfumato! "Elini ver, nerde elin?"

Kaşsız, kirpiksiz, rujsuz, ojesiz, yüzüksüz Mona Lisa'nın diğer bilinmeyenleri gibi ellerinin gizemi de yüzyıllar sonraya, şimdiki zamanlara ait reklam spotlarına taşmıyor: "Baştan çıkarıcılığınızı parmak uçlarına ulaştırın," diyor bir oje reklamında. Cilanın içinde eritilmiş altın tanecikleri varmış, tırnaklarınız acımasız olabilirmiş! Asıl diliniz olarak ellerinizin biri ağzı öburü gözlerin üstünü kapatıyor... En emektar kadın eli olarak Havva Ana'nınkileri çağrıştıran, kıpkırmızı bir elma ve yeşil ojeli tırnaklar taşıyan el posteri de hoş... Nasırlı ellerle konuşulmaz, anlatılmaz, baştan çıkarılmaz tabii ki bu bilgilere göre..

Asetonsuz çıkan ojeler çıkmış, yeni. Ben uçlarından elektrik akımı yayan protez (takma) tırnakların icat edilmesi ve piyasaya sürulmesi niye gecikti, diye soruyorum ilgililere! Eller, eller eller... Mesaj aynı: "Ellerinizle elde edebilir-siniz!" "?" "Erkekleri!" Dokunursunuz, öpturursunuz, okşar ya da tırmalarsınız, geyşalar gibi birbirine kilitler, koynunda saklar, susarsınız. Ellerinizle, erkekleri şeytana uydurabilirsiniz. Bu bir kamasutra yazısı değil elbette ama işin doğrusu da el bir tutma organıdır... Talleyrand tehlikenin farkında ve erkeklerin, kadınların dizlerine ya da ayaklarına kapanmalarına razı ama... "Ama sakın ellerine düşmeyin!" Hayatları ya da ölümleri kadınların ellerinde 'imiş gibi' ifadeler erkek edebiyatında çok kullanılır. Kadınlara hem düşkün hem de düşman olanlardan biri, (yani şaşkın) Renard'ın zekice(!) ifade ettiği gibi: "Hiçbir zaman bir kadının elini öpmeye kalkma, sonra yüzügünu yutarsın!"

Kadınların elleri daha işlektir, demeye geliyor bu laflar. Erkek elinin girdiği her yere girer, yaptığı her işi yapar, artısı da vardır: Ayna tutar, cımbız tutar, zil çalar, oynar, yazar, çizer, elişi yapar, nakış işler, yelpaze tutar, bebek besler, kazak örer, çorap örer, ipe un bile serer. Makine çağında elle yapılan her şey makbuldur, değerlidir: kadın eliyle yapılan ise daha da iyidir. Erkekler ellerinin yerine daha çok

alet(lerini) kullanmayı yeğlerler! Zaten erkek eli deyince aklıma Abidin Dino'nun (natür)mort (ölü) elleri geliyor yalnızca. Ya da Avanak Avni'nin muzur elleri. Ya da daha çok vuran, kıran, asan, kesen, döven, söven, faşist ya da ayıp işaretleri (daha çok, en çok...) yapan erkek elleri... Elini tutmaya bayıldığımız sevgililerimize nankörlük gibi olmasın.

Yoksa neden "kadın eli değmiş" densin ki! "Nasıl tanıştık, nasıl evlendik" sohbetlerinin birinde bir arkadaşım anlatmıştı: Sevgilisinin evine gitmiş bir gün, ilk defa. Öğrenci takımının bekâr evi; dağınık, pis ve erotik tabii... Sevgilisinin de kronik bir eski sevgilisi varmış, uçuk kaçık, pasaklı bir kızcağız. Bizimki, ikinci, üçüncü ziyaretlerinin birinde, evde yalnız kalınca, birasını içip müzik dinleyeceğine kalkıp ortalığı temizlemiş, toplamış. Çoraplar ayrı yere, bardaklar ayrı yere, yazmayan tükenmezler çöpe gibi... ve çekmecelere kadar, erkek elinin (de) yapabileceği ya da aklına bile gelmeyeceği için yapamayacağı, yatak toplamak, terlikleri kapı dibine dizmek, sabunluğun içini temizlemek gibi her işini yapmış. "Kadın genetiği" diye teşhis ve "Hizmetçi ruhum uyanmıştı" diye tespit edebildiği bir manik durum (ve kadınhk ritüeli) yaşamış kızcağız. "Öpüşmelerimiz kadar zevk verdi inanır mısınız," diyordu. (İnanırız.) Tam bu sırada sevgilisi ve sevgilisinin eski sevgilisi eve geliyorlar, etrafın son halini görünce, pasaklı kız, (eski sevgili), herkesin duygularını ifade ediyor: "Vay be, bu eve kadın eli değmiş!"

Elimizin değdiği evlere, hayatlara, gövdemizin geri kalan kısımları da kolayca giriyor. Bi ruhumuz giremiyor galiba...elimizden fırsat bulup. (Temiz, titiz, yani 'kadın' arkadaşımla sevgilisi evlendiler, adamın evini bir kere bile toparlayıp temizlemeyi akıl edemeyen pasaklı kız ise, hâlâ kronik...)

Biz bu sahneleri, bu rolleri (şu evi dip köşe bucak temizleyip bir iki de süslesem, adam etkilense, bana âşık olsa, birlikte şarkı söylesek!..) Yeşilçam filmlerinin yarısından çoğunda gördük (ve öyle de sevdik ki...) Fakir ama namuslu ya da zengin ve şımarık, kör ya da köyden gelmiş, hatta pavyon kızı, her tür kadın tiplemesinden iyice öğrendik ki; bir süpürge, toz bezi, iki dantel örtü, çiçekli vazo, çiçekli perdeler, deterjan ve güzel yemek kokularının herhangi bir mekâna ekleyebilirseniz "esas kadın" olursunuz. Ama bir altyapı şart elbette; Kakılmış gibi değil, Emel Sayın ya da Hülya Koçyiğit ya da Julia Roberts gıbi olacak altyapınız. Ve bütün bu işlerin sonunda adamınızı balık gibi ıslak ellerle de karşılamayacaksınız... Elleriniz, Uzakdoğu dansçılarının "gel gel" diyen devinimlerini, güllerin yumuşaklığını, oje kokusunun dayanılmaz aura'smı ve mümkünse birkaç tane de değerli taşlı yüzük taşıyor olmalı. Yoksa emek artı değer, güme gider!

Ama işin aslında jön damların bile önce elleri yaşlanıyor. Bir süper star, bir "kadınlar için" programında estetikçi doktora soruyordu: "Sahi elleri n'apıcaz, onlara hiç bi müdahale yapılamıyo di mi?" Anneannem cevap vermişti, "N'apıcaksın, hep havada tutacaksın!" Meğer mankenler podyuma çıkmadan önce öyle yapıyorlarmış... Sophia Loren'in de uzun parmaklı, ince damarlı elleri hiç de pamuk gibi beyaz, minik ve yumuşak olmadığı halde (kadının neresi yumuşak ki) erkekleri etkilermiş çok. Parça butunun karakterini yansıtıyor tabii.

Yaşımızdan sonra en çok psikolojimizi ve cebimizi, sosyal olarak da erkekçi toplumların eli yüzü düzgün, eline eteğine sahip, elinin hamuruyla erkek işine karışmayan. hatta eli hamur tutan, karnı aç olursa daha makbul olan, el değmemiş kadın istek ve arzularını yansıtıyor. (Bu sonuncu el, erkeklerin kendi eli) Bin yıldan beridir bu sözlerle ifade edilen bir duruma karşı da, inadına, ellenmiş-dillenmiş ya da eli maşalı bir kadın olmak... geliyor içinizden... Else el işte!

Vampirlerin tırnakları niye morsa, cadılarınki niye uzunsa, genç kızlar niye tırnak yiyorsa, striptizciler niye eldiven giyiyor (ve sonra çıkarıyor) ise, birileri özellikle ve hep siyah oje, birileri de her tırnağa farklı oje sürüyorsa... nedense? Kadınların elleri üretemiyor, üretse de karşılığını alamıyor, alsa da kullanamıyorsa; ressam, yontucu, çalgıcı, şair, filozof, hekim hatta korsan olmaya yeltenen ellerini "saklı" tutmaları isteniyorsa, Köktendinciler kadın elini sıkmayı reddediyorsa, kadın elleri üzerinde politika yapılıyorsa... ondandır. Öyleyse: Ellerimizi birer güvercin kanadı gibi bütün kalıp-değer levhalarının üzerinde ve her kadın kendi göğünde, uçurmak lazım... Ojeli tırnaklarını üfleyerek kurutan bir kadın da çok sevimlidir, Havva anamızın güneş yüzü görmemiş tombul bilekli elleri de, Vampirella'nın sungu gıbi tırnakları da kendi söylemidir. Çok bilezikli ellerini gözlerinin hizasında oynatarak ikisini birden konuşturan Hintli "avaremu"nun dövmeli elleri de. Ada'nın "Piano"nun tuşlarına vuran demir parmaklı elleri de. Annemin yorgun elleri de. Elazığlı kadınların gülerken ağzım kapatmaya koşullanmış elleri de. Büyük halamın okşarken yüzümü çizen elleri de. Kadınların elleri o kadar çok ki, bu "çok" ellerimizle erkeklere derslerini vermeli, hadlerini ve haklarını bildirmeli (bu bir...) ve bu arada ellerimizden kayıp yok olup gitmemeleri için de onları sıkı sıkı tutmalı, onlara bol bol dokunmalıyız (bu da feminizmin ikinci boyutu...). Bence, en iyisi: 2000 yılı "Erkeklere Dokunma Yılı" ilan edilmeli!

Suna Karaküçük

Jinekolog:

Bekâr kadınlar için korkulu rüya

Jinekologa gitmek, sebep her ne olursa olsun, hiçbir kadın için herhangi bir doktora gitmeye benzemiyor. Ne doktor ne de hasta için jinekolojik sorunlar basit sağlık sorunları gibi algılanmıyor. İşin içine cinsellik, ahlaki değerler, toplumsal baskılar girmeden olmuyor. Hele bekârsanız ve anne bakire değilseniz...

Devrim: Benim jinekologla ilk tecrübem kürtaj için oldu. O zaman çok korktum. Gidiyorsun oraya, kadının ilk sorduğu soru, "Evli misin?" "Hayır," dedim. "Yani birlikte olduğun adam kocan değil," dedi. Ben yine, "Hayır," dedim. "Pek de küçükmüşsün," dedi. Korkunç bir hastaneydi. Özel hastane. Kadın çok basite alıyordu. "Tamam tamam, bir şey olmaz. Bir bakacağım, aç bacaklarını, hamile değilsindir herhalde," dedi. Ama reglim gecikince o kadına gittim yine. Oda çok korkunçtu. Kadının bana davranışları çok aşağılayıcıydı. Doğum servisini sorduğumda hastanedekilerin davranışları çok kötüydü. Sokağımızdaki eczaneden prediktör alamadım, başka bir sokağa gittim. Eczacı bana çok ters davrandı ve "Yok," dedi. Sonuçta kürtaj oldum. Kürtajdan bir hafta sonra ağır bir şekilde kanamam başladı, okulda ağrı hissettim. Panikledim. Erkek arkadaşıma haber veremedim. Tuvalete gittim, çok korktum ve ağladım. Doktor kadını aradım. "Belki parça kalmıştır, gel ben onu narkoz olmadan alayım," dedi. Neye uğradığımı şaşırdım, gitmedim. Ama kanama sürünce mecbur kaldım gitmeye. Muayenede çok canım yandı. Doktor, "Çok kanaman olursa ilaç al, parçaları atacaksın," dedi. Daha sonra tekrar regl olmam gereken bir zamanda prediktör aldım ve baktım hamileyim. Delirdim. Bir arkadaşımın annesiyle doktora gittim. Adam baktı, "Hamilesin, kürtaj filan olmamışsın sen," dedi. Çok kötü oldum. Adam yüz elli milyon gibi bir para istedi ve, "O kadına tekrar gidin, kürtajı tamamlasın, yarım yamalak yapmış," dedi. Kadına gittik. Arkadaşımın annesi kadını bayağı azarladı. Kadın da beni suçlamaya kalktı.

Filiz: Ben jinekologa gittiğimde kadının bana da ilk sorduğu soru, "Evli misin?" oldu. "Hayır," dedim. "Bekâr mısın?" dedi. Ben, "Evet," deyince, "Bakire misin?" diye sordu. Hayır cevabı alınca kadın adeta bir şeytana dönüştü. Kaydımı yapan hemşire (aynı mahallede oturuyoruz) birden bana tavır aldı. Aa, bu kız neymiş meğer, der gibi bakmaya başladı. Kadın ise, "Gebelik diye bir durum yok değil mi?" diye, cevabı asla, "Evet," olmaması gereken soruyu da sordu. Allahtan cevabım "Hayır"dı. Kadın doktora akıntım olduğu ve sancılı âdet gördüğüm için geldiğimi söyledim. Ben bu kadınla daha önce goruştugumde reglinin üçüncü gününde gel, kist olabilir, o zaman karından ultrasonla daha rahat anlarız demişti. Zaten çok korkarak gitmiştim. Kadın, "Soyun," deyince ben kekeleyerek daha önceki konuşmamızı hatırlatmaya çalıştım. Ama nafile bir çabanın sonunda masaya soyunarak ve titreyerek yatmak zorunda kaldım. Kadının ultrason aletini hazırlayışını "Bu bir rüya olsa" şarkısı eşliğinde izledim. Kadının sonraki konuşması sadece bağırmak biçiminde oldu. "Kasma kendini, bacaklarını aç." Ondan sonra hemşireye, "Aç şunun bacaklarını," diye bağırdı. Ben o dakikadan sonra sürekli bağırdım ve ağlamaya başladım. Çünkü çok canımı acıttı, çok sert davrandı. Bir de sürekli beni azarlıyordu, ben de kendimi daha çok kasıyordum, bu yüzden de canım daha çok acıdı. Sonra da bana, "Kalk giyin, senin hiçbir şeyin yok," dedi. İlaç yazmadı, "Çok akıntım var," dedim. "Bütün kadınların oluyor," dedi. "Çok sancım var," dedim, "Ağrı kesici al," dedi. Oradan ağlayarak çıktım. Elimde bir ağrı kesici yazılı reçeteyle yaklaşık iki saat yürüyemedim ve dik oturamadım. Hâlâ canım acıyordu çünkü. Ustelik gittiğim hastane özeldi.

Devrim: Benim gittiğim hastane çok pisti, sorduğum sorulara hiçbir cevap alamadım. Ne oluyor dediğimde cevap yok. Belki de ucuz olduğu için (60 milyon) çok kötü aletler (kaba ve eski model) kullanıyorlardı. Paran yoksa bu rezaleti çekiyorsun.

Sezin: İlk tek başına jinekolojik tecrübemi mantar sayesinde yaşadım. Aslında çocukken de jinekologa gitmiştim. Ama anal muayene yapmışlardı. O zaman bakireydim, yumurtalık ağrısından şikâyetçiydim. Sonra uzun süre gitmedim, oysa cinsel ilişkide bulunan insanların altı ayda bir muayene olması gerektiğini duymuştum bir kadın arkadaşımdan. Yani bizim yapımız hastalığa müsait. Bir de ben regl dönemlerimde de çekinmeden ilişkiye giriyordum ve fiziksel korunma yöntemlerine başvurmuyordum. O dönemde kaşıntım ve akıntım vardı, dayanılmaz bir hale gelmişti. En son çare olarak doktora tek başıma gittim. Erkek arkadaşıma söylemedim bile. Kız arkadaşlarım ise gelmeye korktular. Ben de çok korkuyordum. Yani yolda bir gören olur, diye bile korkuyor insan. Çünkü ailemin bir şeyden haberi yok... Gittiğim doktor erkekti, Fransa'da okumuştu, babacan biriydi Zaten onu bir arkadaşım tavsiye etmişti. Modern biri olduğunu öğrenmiştim. Adamı bana çok iyi davrandı. Ama orada kürtaj olmuş bir kız yatıyordu ve sevgilisi vardı yanında, kıza davranışı çok aşağılayıcıydı. Veterinerde bile hasta öyle aşağılanmaz. Kız daha yeni kürtaj olmuş belli, atmışlar bir koltuğa, yatıyor. Kimsenin başına uğradığı yok. Ortalıkta ağır bir ilaç kokusu. Bir ara idrar tahlili için muayenehanenin tuvaletine girdim. Allahım, kanlı tüpler duruyordu bir köşede. Moralim çok bozuldu. Muayeneden sonra doktor bana üzerinde öğütler yazan bir kâğıt verdi. Kâğıtta nişanlımızla çok yakınlaşmayın, erkekle kadının yapısı farklıdır gibi şeyler yazıyordu. O an komik buldum bunu, sonradan iğrenç olduğunu düşünmeye başladım. Gizli bir mesaj, sen kadınsın, toplumdaki yerin bu, mesajı...

Elif: Benim birkaç arkadaşım da hep ucuz yerlerde kürtaj olmak zorunda kaldılar ve hepsinin de içlerinde parça kaldı. Aylarca kanamalarla uğraştılar. Çünkü öğrencisin, gelirin sınırlı, bu işi genelde gizli yapmak zorunda kalıyorsun. Bu yüzden de mecburen ucuz yerlere gidiyorsun Doğru dürüst kayıt bile alınmayan, ölsen orada hiçbir şeyi kanıtlayamayacağın yerlere gitmek zorunda kalıyorsun. Çünkü sen bu duruma düştüğün için suçlusun, cezan da bu! Ben sağlık ocağına gitmiştim. Oradaki davranışların da çok iyi olduğunu söyleyemem.

Sezin: Evet, parasız olmak başlı başı bir sorun. Benim bir arkadaşım ham kaldı ve erkek arkadaşına bunu söyl yip para istedi. Ama çocuk o gece bu evden atmış, kızcağız gecenin sa üçünde sokakta, düşünün. Sonra o kürtaja biz götürdük, aramızda pa topladık. Pahalı bir hastaneye gitti Elimizdeki avcumuzdakini harcadı Hemşireler çok tatlıydılar. Yaşlı bir ha tabakıcı o kadar iyi davrandı ki, kız gözleri doldu. Hastabakıcı kıza "tont num" diyordu. bu bizimkinin hoşu gitmişti, insanın bu kadar ilgiye bile i tiyacı oluyor. Doktorlar ise mesafeliy ler. Sanki yasadışı bir iş dönüyor, he kes suç ortağı. Kürtaj olan arkadaşım da sonradan anlattı, narkozcu çok f naymış. Bizimki ameliyat koltuğun ağlamaya başlayınca, adam kızm "Kes sesini," demiş.

Gaye: Ben ilk kez lise ikide Çapa'ya g miştim, hormonal bir sorun için. Gi dim, böyle bir sürü odadan oluşan iç i bir yer. Genç bir doktor (pratisyen), b

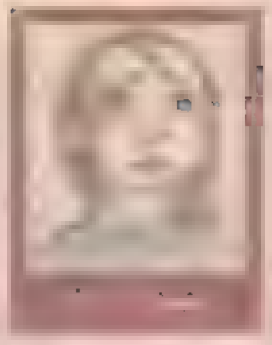

na baktı, "Soyun," dedi. Buna inanamadım, hormon testi yapılacak sanıyordum. Oyle kalabalık bir yerdi ki, çevremde bir sürü insan var ve adam bana soyun diyor. Ben reglim var dedim, ama dinleyen yok. Doktor, zaten öyle çok hastası var ki, birine gidiyor bir şeyler anlatıyor, bana dönüyor, "Sen hâlâ soyunmadın mı," diyor. Otekine dönüyor ilaç yazıyor. Bir şeyler söylemeye çalıştım, bana, "Herkesin muayene olması lazım," dedi. Bir tane perde, ayaklarını o alete koyuyorsun. Ama benim bacaklarımı açtığım yerde iki tane kapı vardı ve açık, oradan sürekli biriler giriyor çıkıyor. Kıpkırmızı bir vaziyete olacakları bekledim. Makattan muayene oldum, çok utandım, korkuyordum zaten. İlk deneyimimin pek iyi olduğunu söyleyemem. Mahremiyet diye bir şey yok. Bir tane adam doktor bile olsa (gerçi hiç kötü davranmadı) her tarafına bakıyor, utanıyorsun, çekmiyorsun. Hadi o doktor, onun dışında bir sürü hastabakıcı sürekli içeri giriyor çıkıyor.

Elif: Muayenenin mahremiyetinin olmaması orada tacize uğradığın psikolojisi yaratıyor. Bir arkadaş ilk kez jinekologa gidip geldikten sonra, iki gün boyunca tecavüze uğramış gibiyim, diye dolaştı. Ben bakire olduğum için namuslu olarak gördü beni doktor galiba.

Devrim: Ben çok sonra iyi bir hastaneye gittim ve hiç böyle problemlerle karşılaşmadım.

Gaye: Benim bir arkadaşım da iyi bir hastaneye gidiyor. O alete koymak zorunda kalmıyor bacaklarını, ki o aletle bütün vücudunun kontrolünü kaybediyorsun. Ve çok iyi bir diyalog kuruyorlar hastalarla. İyi bir hastane ve iyi bir doktor çok önemli.

Sezin: O alete bacaklarını koymak insanın moralini sıfırlıyor. Bir de diğer aletler filan. Çok tedirgin edici. Sanırım insanın bilgisiz olması da onun daha çok ürkmesine neden. Doktorla konuşmak bile zor geliyor, hiçbir şey bilmiyorsun. Ne şikâyetin var, bunu anlatmak bile zor...

Filiz: Benim bir arkadaşım kadın doktora gidiyor. Arkadaşımın kocası kendisinden yaşça büyük. Doktor arkadaşıma çok kötü davranıyor, "Baban yaşında adamların altına yatarken zevkli de şimdi niye acı çekiyorsun," diyor. Sonra başka bir erkek doktora gitmiş, muayenede canı o kadar acımamış.

Gaye: Aslında biz tıbbi olarak çok şey bilmiyoruz, bunların çoğunu zaten yapmaları gerekiyor ama oradaki atmosfer ve davranışlar çok kötü etkiliyor insanı. Fiziksel acıdan çok psikolojik olarak rahatlatılmaman fena oluyor.

Filiz: Ben kadına evliyim demediğim için çok pişman olmuştum. Çünkü evh kadınlarla sohbet ediyordu, onları dinliyordu. Arkadaşlarımın çoğunun kadın doktorlara nazaran erkek doktorların daha anlayışlı olduğunu düşündüklerini görüyorum.

Devrim: Bana doktor kürtajdan sonra dinlen bile demedi. Çok utanıyordum, çok yalnız hissettim kendimi. Ailene de söyleyemiyorsun, arkadaşlarının dışında kimseyle paylaşamıyorsun.

Gaye: Kesinlikle doktora müdahale etmek gerekiyor. Bu kadar rahat, insanların psikolojileriyle oynamaya hakları yok. Bir daha bunu yapmamaları gerekiyor, şikâyet bile edilebilir.

Filiz: Özellikle Mediko'da daha sıra beklerken biri geliyor, "Yurtta mı kalıyorsunuz?" diye soruyor. Orada o sırada olman bile "fahişe" muamelesi görmene sebep olabiliyor. Mikrobik bir takım şikâyetlerde, "Nerede yatıp kalktığınız belli olmazsa tabii mikrop kaparsın," ya da "Altına yatarken düşünseydin," gibi şeylerle karşılaşan çok.

Sezin: Benim evli bir arkadaşım da müthiş bir aşağılanmayla karşılaşmıştı. Düşük yapmış ve apar topar hastaneye kaldırmışlar. Doktor "Niye dikkat etmedin?" diye bağırmış. Doğru düzgün narkoz bile uygulamamışlar. Kadıncağız o acıyı ve küçümsemeyi hiç unutamıyor.

Gaye: Bence böyle konuşan doktorları tabip odasına şikâyet etmek gerekiyor.

Filiz: Doktor (özellikle kadın doktor) ne kadar bilimsel konuşursa konuşsun, kafasındaki bazı kalıpları yıkamadığı sürece böyle davranıyor. Belki de erkekler o yüzden daha iyi, bazı şeyleri daha kolay aşıyorlar

Gaye: Kadın veya erkek, bir doktordan ben şunları bekliyorum: surat ifadesi değişmesin, nötr davransın, yapması gerekeni yapsın. Artık ilgi bile beklemiyorum. Nasıl dahiliye uzmanına ciğerim ağrıyor dediğimizde suratı kaymıyorsa, jinekolojik muayenedeki doktorun da öyle davranmasını istiyorum.

Devrim: Doktor bana korunmayla ilgili bir sürü ders verdi ve bunun cezasını çekmem gerektiğini hissettirdi. Ben de bunları biliyorum ama sonuçta da yaşadığımız şeyler var, doktorun görevini yapması gerekiyor cezalandırması değil.

Elif: Peki erkek arkadaşlarınız size nasıl davrandı?

Devrim: Ben erkek arkadaşımın çok da yanımda olduğunu düşünmüyorum. Benimle koştursa da, para bulsa da o eziyeti, psikolojik yıkıntıyı tek başıma yaşadım. Beni tamamıyla anladığını düşünmüyorum. Erkek arkadaşım sadece uzuluyor ve biraz da o durumun sonuçlarından korkuyor o kadar.

Filiz: Benim sevgilim beni muayeneden sonra gördüğünde ağlıyordum. Biraz panikledi. İlk sorusu, "Ameliyat mı olacaksın, kist mi var?" oldu. Oysa ben onun bana hemen sarılacağını filan zannetmiştim. Ona, "Hayır kist yok," dedim. "O zaman niye ağlıyorsun," dedi. Çok canım acıdı deyince bana, "Ama bu bir muayene biçimi," dedi. Beni anlamadığını düşünüyorum. Sanki ben göz muayenesine gitmişim gibi davrandı, bunun bir özelliği olduğunu düşünemedi. "Abartma," dedi. Üzüldü ama benim kadar hissetmiyor, onlar böyle şeyler yaşamıyorlar ki.

Gaye: Erkekler grip bile olunca böcek gibi serilip kalıyorlar. Böyle bir şey yaşasalar var ya, kesin dünyayı zehir ederler bize.

Devrim: Benim sevgilim ben daha bir şey demeden karnımdaki o ceninle ilgili, "Çocuğu öldürdük," diye yorum yaptı. Babam ise hiç destek olmadı, yüz doları kafama fırlatıp kovdu beni. O da beni çok kötü etkiledi. Üstelik de babam aydın biri, bundan uzak durursa olayın etkisinden kurtulacağını zannediyor. Erkekler öyle, parayı temin etmek yeterli onlar için.

Filiz: Üniversiteli erkek ve kadının cinsellik konusunda düşünceleri farklı. İlk problemde erkek hemen para arıyor, kadın aşağılanıyor.

Devrim: Erkek arkadaşım ben kürtaj olduktan iki hafta sonra benimle birlikte olmak istedi ve bu konuda bana psikolojik baskı bile yaptı.

Elif: Ya çok zengin olacaksın ya da çok ucuz yerde olunca içinde parça kalacak.

Gaye: İllegal kürtaj oluyor tabii, dedikodu malzemesi oluyorsun. Ben kürtajın sağlık konusuna dahil olmadığını duyunca çok şaşırdım. Paralı bir yere gitmek gerekiyor.

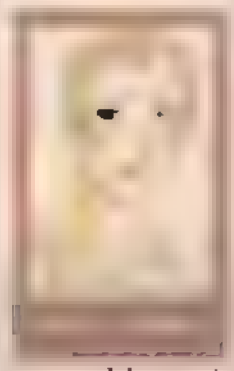

Devrim: İnsan bunları yaşayınca canının kıymetini anlıyor. Ama hiç param yoktu, tecrübem yoktu ve yalnızdım, korkuyordum. Oysa önceden benim başıma gelmez zannediyordum. Rahat büyütüldüm, ama başıma bir şey geldiğinde çok küçük olduğumu fark ettim.

Sezin: Ben kürtaj için de doktora gitmiştim, sevgilim yanımdaydı. Bütün masrafları o ödedi, çok ince davranıyordu. Doktor kürtajdan sonra, sevgilim için, "Erkek güzeli," dedi. "Böyle sevgilim olsa her gün ondan kürtaj olurum," dedi. Düşünün o kadar hırpalanmışını, perişanım, gözlerim açılmıyor, adam bana bunu söylüyor. Kendi aramızda biz bakire olmayan bekâr kızlar olarak bunun geyiğini yapıyoruz, farklı bir psikolojisi var bunun. Jinekologa gitmek dişçiye gitmek kadar doğal ama dişçiye gitmek kadar doğal yaşanmıyor hiçbir zaman. Ayrıca evli olsan bile kötü davranan doktorlar var, duyuyoruz bunları.

Aberaş: bir cinayetin öyküsü

Hikâye Etiyopya'dan; Bir genç kız bir gün bir adam tarafından kaçırılır ve tecavüze uğrar ve kız daha sonra kendine tecavüz eden adamı öldürür. Dünyanın her köşesinde her gün yüzlerce tecavüz vakası oluyor, bazı mağdureler de elini kana buluyor. Bir nevi kana kan. Ama bu anlatacağım hikâye Etiyopya ülkesinde neredeyse bir devrim yaratacak türden.

Afrika'nın boynuzunu tutan, Mavi Nil'in doğduğu toprakların vahşi doğasında başkent Addis Ababa'ya çok yakın bir köyde yaşayan Aberaş bir gün arkadaş ziyaretinden evine dönerken kaçırılır ve dövülerek kendisine tecavüz edilir. Bu yöntem Etiyopya'nın özellikle güney bölgesinde sıkça kullanılan, kadınları evliliğe ikna metodudur. Tecavüze uğrayan kadının kaçışı yoktur, aileler anlaşır, evlenirler. Zaten büyük bir olasılıkla kız da hamile kalmıştır. Aberaş'ın ablası da bu şekilde evlenmiş. Etiyopya'da kırsal kesimde zorbalık temel şart. Gözüne kestirdiği kızı pusuya düşüren erkek, hamile bırakana kadar ona tecavüz ediyor ve bir süre sonra tarafların anlaşmasıyla kızı zevceliğe alıyor. Kadın, yüzyıllık geleneğe mahkûm, boyun eğiyor, başka bir seçeneği de yok. Kumalar geliyor üstüne, yine aynı yöntemle. Zorba adam önce tecavüzcü, sonra koca.

Aberaş'ın sıra dışı hikâyesi ülkede ciddi tartışmalar başlatmış. Mahkemeye kadar intikal eden olayda taraflar tam bir kaos içinde, gelenekle insani değerler arasında bocalayıp duruyorlar. Olay gününü son derece soğukkanlı biçimde anlatan henüz çocuk yaştaki kız kendinden çok emin. Konuşmalarında bir sadelik, dinginlik ve kendine güven var. Güzel yüzü olayın detaylarını anlatırken buruluyor gibi oluyorsa da kendini toplayıp devam ediyor. Tecavüzcüye direndiği için önce ciddi biçimde dövülen Aberaş, acının etkisiyle teslim olduğunda iş bitmiş oluyor. Bu tür olaylarda bazen tecavüze diğer arkadaşlar da eşlik edebiliyor. Üstünü başını toparlayıp eve giden Aberaş'ı köyde görüyorlar, ancak kimse bir tepki vermiyor. Bir kader kurbanı daha diye bakılıyor besbelli. Aberaş öfkeyle eve gidip babasının tüfeğini -hemen herkesin bir kalaşnikofu var- kapıyor ve tecavüzcüyü öldürüyor. Cinayetten sonra polis olaya gözünü kapıyor. Köyün büyükleri toplamp ölen adamın ailesine, Aberaş'ın ailesinin yüklü bir para ödemesini şart koşuyorlar. Aile parayı ödeyemeyince Aberaş Addis Ababa'ya sürgüne gönderiliyor. Ve ardından iş mahkemeye intikal ediyor. Aberaş yaşının küçüklüğü ve hafifletici nedenler gözönüne alınarak bir ıslahaneye konuluyor. Olayın yerel gazetelerde yayımlanmasından sonra da başkentte bulunan kadın avukatlar birliği Aberaş'ın davasını üstlenip onu korumaya alıyorlar. Etiyopya tarihinde ilk defa görülen dava sırasında mahkeme üyeleri Aberaş'ın kendini koruduğu gerekçesiyle, savunmayı bu temelde yürütüyor.

Dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Etiyopya'da katı geleneklerle yoğrulan sosyal yaşamda kadınlar sürekli şiddete maruz kalıyor. Kenya'dan Etiyopya'ya doğru ilerlerken coğrafi değil insan ilişkilerindeki değişimler dikkatimi çekmişti. Kıtanın güneyinde gördüğüm kadınlar, daha rahat ve güvenle etrafta dolaşırken sınıra doğru yakalaşırken gördüklerim oldukça ilginçti. Sınırların yarı geçirgen yapısı rol çalan bir aktörün davranışı gibidir. Hangi tarafın kime daha çok benzediğini kestiremezsiniz. Etiyopya'dan içeri girdiğimde, kadınlardaki bu ürkekliğin Etiyopya'dan kaynaklandığı anlaşılıyordu. İlk defa Afrika'da bir kadının dövüldüğüne tanık oldum. Bindiğim otobüste parası olmayan bir kadını tekmeleyerek aşağı atan muavin, sırtında kocaman çamurdan güğüm taşıyan kadınlar, tepeleme odun yükü altında iki büklüm ezilen ihtiyar kadın... Aberaş da bu kadınlardan biri olacakken, yazgısına direniyor. Addis Ababa'da kaldığı yarı açık hapishane gibi ıslahanede mahkeme sonucunu merakla bekliyor. Çünkü bu sonuç sadece onu bağlamayacak, tüm ülkedeki kadınların kaderini değiştirebilecek. Verilecek ceza bundan sonra bu türden olabilecek olaylara göz dağı vereceği gibi ceza verilmediğinde kiliseden tutun da tüm muhafazakârlara kadar ciddi bir eleştiri yağmuru başlayacak. Ortodoks kilisesinin ağır kurallarının hüküm sürdüğü Etiyopya'da kutsal mekânların pek çoğuna kadınların girmesi yasak. İşte böylesi bir ülkede verilen tek tüfek savaşımın değeri de bu yüzden çok yüksek.

Mahkeme tutanaklarına da geçen ilginç görüşler ve tarafların beyanatları var. Öldürülen tecavüzcünün ailesi Aberaş'a çok kızgın. "Böyle yapıp evladımızı öldüreceğine, şimdi güzel güzel gelinimiz olurdu," demekten kendilerini alamıyorlar. Onlara göre Aberaş yanlış yapmıştı; hiçbir şeyi değiştiremezdi. Her iki aile de acı çekiyordu. Aberaş'ın ablası, bir yandan kahve pişirirken bir yandan erkeklerle ilgili düşüncelerini anlatıyor. O da aynı kaderin kurbanı; kendisine tecavüz eden adam şimdi kocası. Kardeşini yürekten destekliyor. Ceza almamasını istiyor ve dua ediyor. Bu geleneğin yanlış olduğunu üstüne basa basa ekliyor: "Bu adamlar gelip bize zorla sahip oluyorlar sonra üzerimize kuma getiriyorlar.. Yaptıkları suçtur

ama kimse onları yargılamıyor." Aberaş'ın anne ve babası çiftçilik yapıyor. Bu olaydan sonra köyde kızları ve kendileri hakkında çok şey söyleyen olmuş. Kafaları çok karışık. Kızlarının ceza almamasını umut ediyorlar. Ama ceza almasa bile köye gelemeyecek olması da onları üzüyor. Çünkü böylesi bir olayda Aberaş ömür boyu sürgünde yaşayacak. Köyüne gelmesi yasak, gelirse öldürülecek. Bu da başka bir töre.

Aberaş gelecekten umutlu. Çalışıp, kendine bakacağım söylüyor. Addis Ababa'daki avukat kadınlar birliği onunla yakından ilgileniyor, onu koruyorlar. Ya diğerleri? Herkes Aberaş kadar şanslı değil. Aberaş'ın küçük kız kardeşi korkuyla bir gün aynı şeylerin başına geleceğini düşünüyor. Bu şekilde yaşayan bir sürü genç kız var ülkede. Korkuyla yaşayan, aldatılmış, kirletilmiş kızlar. Bir daha belki hiç evlenemeyecek kızlar, ta ki başka biri tecavüz edip de onlarla evlenmek isteyene kadar. Mahkeme heyeti, büyük bir tabuyu kırmanın, geleneklere karşı gelmenin kararsızlığı içinde defalarca duruşmalar düzenliyor. Basık tavanlı derme çatma bir mahkeme salonunda devam eden duruşma sırasında Aberaş'a yapılan tecavüzün tamamen bir saldırı olduğu ve suç teşkil ettiği üzerinde yoğunlaşıyor konuşmalar. Aberaş mahkemeden umutlu olmasına rağmen ceza alırsa, bütün erkeklerin bundan büyük bir haz alıp işi daha da azıtacağının da bilincinde.

Mahkeme sonuçlanıyor. Aberaş salıveriliyor. Kendini koruduğu ve kasıt olmadığı için cezası onanmıyor. Etiyopya tarihinde bir sayfa daha açılıyor. Belki de değil. Kabuklaşmış geleneklerin bir olayla yıkılmayacağını herkes biliyor. Ama kıyıya vuran deniz yıldızları gibi, bir tanesi kurtuluyor. Belki bir tane daha, sonra bir tane daha kurtulacak. Törelerin ve geleneklerin ezici yumruğu altında direnecek kadınlar dünyanın her tarafında olacak. Bir gün birisi sünnet olmam diyecek, diğeri eşit iş eşit maaş diyecek. Yüksek platolarına ve muhteşem tarihlerine hayran olduğum Etiyopya'da Aberaş benim için gerçek savaşımın ve özgürlüğün simgesi. Yazgıya direnmek zordur, hele de kırsal kesimde olunca.

Özgürlüğün diyeti ölüm olmamalıydı. Aberaş da biliyor bunu. O, kendisine bambaşka bir dünyanın kapılarını açan bu talihsiz olaydan sonra eğitimine Addis Ababa'da devam ediyor.

Hülya Koç

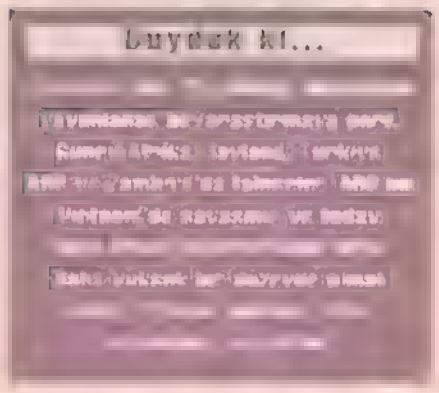

58 yaş BBC için çok fazla

Pam Kenward'ı telefonla arayan BBC izleyici Servisi Bölümü'nden bir görevli, Gaby Roslin tarafından hazırlanan *TV's Greatest Hits* adlı şova katılmamasını, çünkü yapımcı tarafından istenen 25-45 yaş arası profile uymadığını bildirdi.

Kendisine, ailesi ve kendisi için altı davetiye gönderilmiş olan elli sekiz yaşındaki Kenward, BBC Genel Yönetimi'nden Sir John Birt'e ve yaş ayrımcılığıyla ilgili bir kuruluş olan *Age Concern* e şikâyette bulundu. BBC Kenward'a, davetiyesini geri çekme kararının "kaba ve duyarsız" bir karar olduğunu kabul eden bir özür mesajı gönderdi.

On sekiz aylık program stratejisi değerlendirmesine bağlı olarak BBC daha genç izleyicileri çekmek için bir girişim başlattı. Stüdyo izleyicileri bir şovun başarısı konusunda kilit bir rol oynayabiliyorlar. Kameralar izleyicilerin üzerinde gezinerek tepkileri gösteriyor ve programdan hangi tipte insanların hoşlandığı hakkında ipuçları veriyor. Yapımcıların halkın ortalama bir kesitini çıkartabilmeleri için, programları izlemek üzere başvuran izleyicilerden yaş gruplarını gösteren bir maddeyi işaretlemeleri isteniyor.

Londra'da yaşayan Pam Kenward konuyla ilgili olarak, "Bu telefonu aldığımda öfke duydum. Bu tutum yalnızca 45 yaş üstündekilere karşı değil, 16-25 yaş arasındakilere karşı da ayrımcı bir tutum. Hizmet Servisi'ndeki adam bana, programın ilk gösteriminden sonra yapımcının yalnızca 25-45 yaş arasındaki izleyicileri kabul etmeye karar verdiğini, çünkü programda, bu yaş grubunun çocukluğunda izlemiş olabileceği, yetmişler ve seksenlerle ilgili kliplerin kullanıldığını söyledi. Ama bu insanların ebeveynlerinin de onlarla birlikte oturup bunları birlikte izlemiş olabileceklerim yapımcıların fark etmeleri gerek," dedi.

Bir kadın izleyicisine, şöhretler şovuna izleyici olarak katılmak için fazla yaşlı olduğunu bildiren BBC yaş ayrımcılığıyla suçlanıyor.

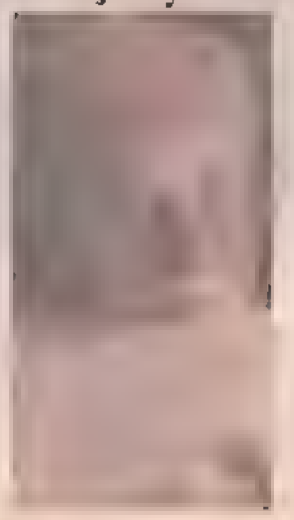

BBC için çalışan bir yapımcı ise şunları söyledi: "Doğru, şov için uygun izleyiciyi bulmayı denemeniz gerek; yoksa programda sıra sıra oturan asık yüzler gösterme riskine girersiniz ve bu da evlerindeki izleyicilere hoş görünmez."

BBC adına konuşan bir kadın basın temsilcisi şu açıklamayı yaptı: "Yapımcılar izleyiciyi şova uyumlu hale getirmeye çalışıyorlar ama bizim her zaman fırsat eşitliğine dayalı bir politikamız vardır. Bu olayda bir şeylerin ters gittiği açıktır."

Age Concern'den bir sözcü ise, "BBC'nin böyle bir şey yaptığını duymak beni şaşırttı çünkü genellikle izleyici çeşitliliğine önem verir. Hatta programlarda yaşlı insanların yerleri konusundaki bir araştırma için bizimle birlikte çalıştı," dedi.

Independent

İhlallerde kadınlara ayrıcalık

Uluslararası Af Örgütü'nün geçen Ekim ayında yayımlanan "Amerika Birleşik Devletleri: Haklar herkes için" başlıklı raporuna göre, insan haklarının en seçkin sözcülerinden biri olmasına rağmen ABD, insan hakları konusunda kendisinin koyduğu ve Birleşmiş Milletler ya da diğer uluslararası örgütler tarafından sözleşmelerle güvence altına alınan yükümlülükleri istikrarlı bir biçimde ihlal ediyor. Çoğu özellikle de kadın haklarını hedef alan bu ihlallerin bazıları şunlar:

Poliste şiddet ve ayrımcılık

Lezbiyenler ve gayler kendilerine karşı işlenen suçların sürekli olarak görmezden gelindiğini ve eşcinsel düşmanı imalarla karşılaştıklarını bildiriyorlar. Seks işçileri de şikâyetlerinin ciddiye alınmadığını ve polisler tarafından sık sık cinsel tacize ve istismara maruz bırakıldıklarını söylüyorlar. Buna ek olarak, ırksal ve etnik azınlıklar -özellikle genç, kentli, Afrika kökenli Amerikalı ya da Latin Amerikalı erkekler- ağırlıklı olarak beyazlardan oluşan polis güçleri tarafından uygulanan polis şiddetinin öncelikli kurbanları oluyor.

Hapishanelerdeki ihlaller

Özellikle şiddet içermeyen ve ilk kez uyuşturucu kullanımından doğan suçlar için cezai takibatın artışına bağlı olarak, 1980'den bu yana hapishanelerdeki kadın nüfusu üçe katlanmış durumda. Erkeklerle kıyaslandığında, hapishanelerdeki kadınlara ıslah görevlileri tarafından çok daha yüksek bir oranda cinsel tacizde bulunuluyor, daha az tıbbi bakım görüyorlar ve hamileyken güvenliklerini tehlikeye atan koşullara maruz bırakılıyorlar (doğum sırasında zincire vurulmak dahil). Af Örgütü'ne göre, hapishanelerde her yıl yaklaşık dört bin kadın doğum yapıyor.

Sığınma hakkı isteyenlere yönelik ihlaller

Sığınma talep eden kadınların, hukuki ve sosyal danışmanlık hizmetlerine kolaylıkla ulaşamadıkları hapishanelerde adli suçlularla birarada gözaltında tutulma olasılıkları, erkek sığınmacılara oranla çok daha yüksek. *Immigration and Naturalization Service* (INS) -İltica ve Uyrukluğa Kabul Etme Servisi- görevlileri, kadınların anavatanlarında ne tür insan hakları ihlalleriyle karşılaştıkları konusunda genellikle pek az eğitim almış oluyorlar. Kadın mültecilerin çoğu İngilizce bilmiyor ve bu da onları INS görevlilerinin önyargıları karşısında silahsız bırakıyor.

Ölüm cezası

ABD dünyada, ölüm cezasının infazını bekleyen insan nüfusunun en yüksek olduğu ülke. Ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin küresel eğilime rağmen (Avrupa Birliği'ne kabul edilme umudunu taşıyan ülkeler, taleplerinin dikkate alınabilmesi için ölüm cezasını kaldırmak zorunda) 1997'de, ABD 74 hükümlüyü infaz etti (son kırk yılın en yüksek rakamı). Dünyada yalnızca İran, Suudi Arabistan ve Çin bu sayıyı aştı. Rapor basıldığı sırada, ABD'de ölüm sırasını bekleyen 46 kadın vardı.

Mart ayında, Af Örgütü ABD'li kadınlara yönelik insan hakları ihlalleriyle ilgili bir başka rapor hazırladı.

Tia Keenan, *Ms.*

Özel olan artık politik değil mi?

Kuşkusuz sorunun çeşitli veçheleri var: Feministlerin eylem biçimlerinden feminist mücadelenin konusu olarak görülen sorunların çeşitliliğine kadar pek çok şey değişti. Ve bu değişiklikler Türkiye'de ve başka ülkelerde birbirine oldukça paralel gidiyor. Örneğin savaşın kadınlar üzerindeki özgül etkileri ve anti-militarizmle feminizm arasındaki neredeyse organik ilişki giderek daha görünür olmaya başladı, yoksulluğun kadınlar arasında giderek yaygınlaşması, yoksullar arasındaki kadın oranının giderek yükselmesi feministlerin gündeminin orta yerine yerleşen sorunlar haline geldi. Öte yandan eylem biçimlerinde de belirgin değişiklikler var: Medyanın ve dolayısıyla halkın dikkatini çekmeye yönelik çarpıcı eylem biçimlerinden lobiciliğe doğru bir evrilmeden -ya da en azmdan böyle bir tarzın yaygınlaşmasından- söz etmek mümkün.

80'lerin ve 90'ların feminizmi arasındaki farklılıklar, gittikçe kafalarımızda daha çok evirip çevirdiğimiz, üzerinde daha çok konuşma ihtiyacı duyduğumuz bir konu haline gelmeye başladı.

Bütün bu değişimler içinde bir tanesi var ki feminizmi belki tam da can damarından vuruyor. Özel yaşamlarımızı nasıl sürdürdüğümüz de değişti bu arada. "Özel (ya da kişisel) olan politiktir" sloganı her zaman feministler arasındaki farklı eğilimler tarafından farklı biçimlerde yorumlandı. Özellikle Batı'da, feminist mücadeleyi özel alanın sorunlarına hapsetmeye, neredeyse "feminist açıdan politik olan yalnızca özel olandır" türünden bir yoruma kadar varıldı bu sloganın izinde. Ama hiç kuşku yok ki hepimiz için şöyle bir anlamı vardı: Erkek egemenliği bütün toplumsal egemenlik biçimlerinden çok daha ağırlıklı olarak kişiliğimizin derinliklerinde kök salmış, psikolojimizi, duygusal ve cinsel yaşantımızı tümüyle biçimlendirmiştir. Dolayısıyla erkek egemenliğine karşı isyanı ifade eden feminizm, kiminle aynı evi paylaştığımız, kiminle nasıl seviştiğimiz, çocuk yapıp yapmadığımız ve o çocuklara kimlerle birlikte baktığımız, nasıl işlerde çalıştığımızla yakından ilgilidir. Böyle olduğu için de 80'li yıllarda feministler olarak bazı şeyler bizim için doğrudan politik seçişlerdi: Anne olmakla kadınların yaşamlarının başka alanlarındaki seçimlerin çeliştiği bir dünyada çocuk yapmamak ya da yalnız anne olmayı seçmek politik bir karardı; evlilik yapısal olarak erkeklerin belirli ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik bir kurum olduğu ölçüde evlenmemek ya da evliysek evli kalmamak feminist bir seçiş anlamını taşıyordu; içimizden çocuklu olanların bir bölümü onların bakımını kadın arkadaşlarıyla paylaşabileceği bir yaşam örgütlemeye, örneğin kadın arkadaşlarıyla yakın oturmaya çaba gösteriyordu, vb., vb... Kuşkusuz bütün bunların üzerinde dış koşulların getirdiği sınırlamalar vardı. Ayrıca, özellikle bu ülkede bizler feminizmin kendine özgü raconları olan bir yaşam tarzı anlamına gelmediğinin çok iyi bilincindeydik. Ama yine de politikamıza uygun, politik ilkelerimizle tutarlı bir varoluş ve yaşam biçimi sürdürmenin politik bir anlamı vardı. Hatta kendi varoluşumuzun dışında, arkadaşlık ettiğimiz ya da birlikte olduğumuz erkeklerin, varsa kocalarımızın davranış biçimlerini de politize etmiştik.

Bütün bunların ötesinde, (olduğu kadarıyla) hareket olarak gerçekleştirdiğimiz eylemler ve sürdürdüğümüz kampanyalar da benzer bir anlayıştan besleniyordu. Kampanyalarda kendi hayatımızı dönüştürmeyi hedefliyorduk aynı zamanda. Örneğin, sokakta cinsel tacize karşı ses çıkarmayı birçoğumuz cinsel tacize karşı sürdürdüğümüz kampanya süresi içinde ilk kez başardık; evde, sevişmeyi istemediğimiz zaman, "Hayır," demeyi o kampanyada sürdürdüğümüz tartışmalar sonucunda beceren kadınlar oldu. Daha da radikal bir örnek, 1990 yazında Medeni Kanun'un mantığına karşı girişilen boşanma kampanyasıydı. Politikamızı özel yaşamımızın tam ortasına sokmanın bundan daha açık bir biçimi olamadı her halde.

Peki 90'larda ne oldu? İlk heyecanlar mı yatıştı? Yeni imana gelmişlerin görgüsüz gayretkeşliğinden mi kurtardık kendimizi? Olgunlaştık mı? Bence bunların hiç biri değil. Belirli alanlarda önemli yenilgiler yaşadık ve daha da önemlisi, yenilgi ideolojilerinin etkilerine maruz kaldık. Hareketliliğimizi, eylemliliğimizi sürdüremediğimiz ölçüde atomize olduk ve bu toplumun atomize bireylerine sunduğu sığınaklara, çekirdek ailelerimize, mesleklerimize, çalışma hayatımıza, projelerimize çekildik. Kadın dayanışması, paylaşma, çift hayatının ve çekirdek ailenin dışına doğru uzanma... Bu toplumun sınırları içinde bütün bunların ancak bir politik hareketlilik söz konusu olduğunda mümkün olacağım kendi yaşam süremiz içinde böylece kavramış olduk.

Yenilgi ideolojilerinden kastım tam da bu atomizasyonu yücelten ideolojiler. Tekilliğin, biricikliğin, farklılığın kutsallaştırılması ve daha da vahimi, şu ya da bu kılıf altında çok yeni şeyler gibi sunulması yenilgi dönemlerinde sık görülen bir şey. Bu kez de Türkiyeli feministler olarak bizler bundan payımızı aldık. Feminist bilincimizi "birey olma" bilincine dönüştürdük. Erkek egemen toplumun koşulları altında anneliğin kadınları ezen ve erkeklerin çıkarına hizmet eden bir kurum olduğu bilinci giderek "bireysel kadınların özgür seçişleri" karşısında silikleşti. Kadınlar olarak "farklılığımızı" yaşamak adına çocuk yapmak, "bireyler olarak özgür seçişlerimizi" yapmak adına mesleklerimizi ya da çift/aile yaşamımızı ortak politik varoluşumuz karşısında yüceltmek bütünüyle zatihi bir politik anlayış haline geldi.

Bence sorun da zaten burada. Patriyarkal-kapitalist toplumun sınırları içinde özel yaşanıları tümüyle dönüştürmenin olanaksız olduğunu görmek için böyle bir yenilgiyi yaşamak gerekmiyordu. Ama bu zorunluluğu bir erdem haline getirmek, bu toplumun koşullarının dayattığı biçimleri "özgür seçişler" olarak sunmak, hem mevcut topluma yönelik feminist eleştiriyi zayıflattığı hem de gelecek perspektifimizi yoksullaştırdığı ölçüde son derece tehlikeli geliyor bana. Çelişkileri yaşamak ve yaşarken adını koymakla çelişkiyi bir çözüm olarak sunmak arasında çok önemli bir fark olduğu kanısındayım.

Söylediklerimi rastgele sayılabilecek bir örnekle biraz somutlaştırmaya çalışayım: Özellikle de politik atomizasyon ve gerileme dönemlerinde, yalnızlığa karşı neredeyse tek güvence çocuk yapmak ve ekonomik ve toplumsal koşullar yüzünden çocuğu tercihen babasıyla birlikte büyütmek. Bunun böyle olması, daha önce söylediğim şeyi, yani patriyarkal toplum içinde anneliğin bir kurum olduğu gerçeğini değiştirmez. Dolayısıyla da, bu kurumun içine girip onun çelişkilerini yaşamak ve bunun bir bedel olduğunu görmek başka şeydir, anneliği kadınların farklılıklarından kaynaklanan bir güç ya da özgürlük biçimi olarak tahlil etmek başka şey.

Bütün bu söylediklerim özel ve somut deneyimlere ilgili olduğu ölçüde, 80'lerle 90'lar arasında feminizm bağlamında yapılabilecek başka karşılaştırmalardan farklı olarak genellemeye pek gelmeyen şeyler. Dolayısıyla her tekil örneği kendi içinde ele almak gerekiyor. Ama şu bana açık gibi geliyor: Batı'da 70'lerin feministlerinin yaptığı ve 80'lerde benzer bir isyan ruhuyla Türkiyeli feministler olarak bizlerin benimsediği pek çok politik tahlili ve bunların özel yaşamlarımızdaki izdüşümlerini "o dönemin özgü bir ruh halinin acemilikleri" olarak görüp şimdiki pratiğimizi daha olgunlaşmış bir feminizme yormak belki vicdanımızı rahatlatır ama bizi özgürleştirmez.

Gülnur Savra

Feminist iktisat Konferansı yapıldı

Emzirmenin iktisadi karşılığı!

Artık gelenekselleşen Feminist İktisat Konferansı, 17-19 Haziran tarihleri arasında Ottawa'da toplandı. Yaklaşık iki yüz katılımcı arasında kadınlar ağırlıktaydı. Konferansta üç gün boyunca otuz dokuz değişik konunun işlendiği oturum ve paneller ile yoğun bir tartışma ortamı sergilendi. Konferans 2000 yılında İstanbul'da yapılacak.

Bir oturumda Mary King "Çocuklarını emziren anneler toplum için bir değer yaratmaktadır, bu nedenle de emzirmenin karşılığı ödenmelidir," derken diğer bir odada Tüm Hindistan Demokratik Kadınlar Birliği (All India Democratic Women's Association, AIDWA) sekreteri Subhashini Ali 1981 yılında kurulan AIDWA'nın 5 milyonun üzerinde üyesi olduğunu, kast, sınıf ve dinsel inanç farkı gözetilmeksizin her kesimden kadının yer aldığı birliğin esas olarak yoksul kadınlar arasında çalışmayı hedeflediğim anlatmaktaydı. AIDWA'nın özelliği bağımsızlığını koruyabilmek için, hiçbir yabancı ya da devlet kuruluşundan para ve yardım almaması; birliğin finansmanının üye aidatları, bireysel bağışlar ve çeşitli etkinliklerden elde ettikleri gelirlerden oluşması.

Bu tür konuşmalar tabu ki "normal" bir iktisat konferansına yaraşan konuşmalar değil. Bir iktisat konferansında bir annenin, tartışmasız olarak "doğal" görevleri arasında yer alan çocuğunu emzirme fiilinin para karşılığı olmasının söz konusu edilmesi; ya da akademisyen olmayan, sadece bir kadın örgütünün sekreteri olan, bir kadının kalkıp da Dünya Bankası/IMF kaynaklı liberalizasyon programlarının kadınların yaşamı üzerindeki olumsuz etkileri konusunda bir konuşma yapması olacak şey değil. Ancak bu iktisat konferansı, feminist iktisat konferansı ve toplantıyı düzenleyen Feminist İktisat İçin Uluslararası Birlik'in (International Association for Feminist Economics, IAFFE) amaçlarının başında anaakım iktisadın konu bile etmediği kadın, çocuk ve erkeklerle ilgili iktisadi konuları gündeme getirmek yer alıyor. Ayrıca, anaakım iktisadın kendinden başka hiçbir disiplinle dirsek temasına girmeyen o katı ve kendini beğenmiş tutumunu kırmak öngörülüyor. Bu nedenle, örneğin geçtiğimiz yaz Amsterdam'da yapılan konferansa "Kaos Teorisi ve Feminist İktisat" gibi iktisat alanındaki teorik bir konuya feminist eleştiri ve katkıların yapıldığı oturumların yanı sıra, "Etnograflardan Etnografik Yöntemler", "Postmodernizm ve Postkolonyalizm" gibi konular da yer almıştı. Bu yıl ise Ottawa'da yapılan konferansta, örneğin, "Ulusal Bütçelere Toplumsal Cinsiyet Ögesinin Entegrasyonu" oturumu değişik ülke deneyimlerinin aktarıldığı ve yoğun tartışmaların yapıldığı bir bilgi alışverişi ortamına yol açtı. "Kız Çocukları" konusunu işleyen toplantıda, özellikle az gelişmiş ülkelerde yaşayan kız çocuklarının eğitim sorunları tartışılırken, "İktisadi Yaşamda Cinsiyet, Beden, Irk, ve Toplumsal Cinsiyet" konulu panelde "Lezbiyen Anneliğe Dair" başlıklı bir konuşma yapıldı.

1992 yılında kurulan IAFFE'nin otuz bir ülkeden beş yüz elli dolaylarında üyesi var. Üyelerin arasında çoğunluğu iktisatçıların oluşturmasına karşın, diğer disiplinlerden üyelerin yanı sıra öğrenci, eylemci ve politikacılar da bulunuyor.

Önümüzdeki yaz (15-17 Ağustos 2000), IAFFE toplantısı İstanbul'da yapılacak. Duyurularımızı bekleyin.

Şemsa Ozar

7. Uluslararası Disiplinlerarası Kadın Kongresi

Kadınlar arasında köprü

20. yüzyıl'ın kadınlara ilişkin en son ve en büyük kongresi Norveç'in Tromso kentinde, "Women's World 99" adı ile yapıldı. Kongre'ye Ankara'dan Meltem Ağduk Gevrek ve Nilüfer Timisi de katılarak birer tebliğ sundular.

İlk olarak 1981 yılında Hayfa'da düzenlenen kongre, daha sonra her üç yılda bir sırasıyla Hollanda, İrlanda, ABD, Costa Rica ve en son olarak da 1996 yılında Avustralya'da düzenlenmişti. Başladığı yıllarda amacı birbirinden kopuk çalışmalar yürüten kadın akademisyenler arasında bir köprü, bir iletişim ortamı olmak iken, yıllar içinde amaç genişledi ve kongre katılımcılarının profili de çeşitlendi. Akademisyenler ve doktora öğrencileri hâlâ çoğunluğu ellerinde tutmakla birlikte, artık, çeşitli kadın örgütlerinde, kütüphanelerinde, sivil toplum örgütlerinde ve kamu sektöründe çalışan kadınlar da kongreye katılmaya başladı. Önceleri sadece kadınların yer aldığı kongrede bu yıl "erkeklere" de yer ayrıldı. On iki tebliğ konusundan birisi olan Erkekliğin Yeniden Kurulması (Gendering Men) oturumlarındaki sunuşlar çoğunlukla erkekler tarafından yapıldı.

İlk kongreden on sekiz yıl sonra Tomso'da yapılan yedinci kongre yüz yedi ülkeden 1500 katılımcı ile gerçekleştirildi. Başvuruların son gününde organizasyon komitesinin eline ulaşan 2498 tebliğ özetinden 900 tanesi seçilerek, kongreye davet edildi. Bir haftalık kongre programında, tebliğ sunuşlarının yanı sıra, workshoplar, posterler, kadınlar forum maratonu, filmler, gösteriler, mini-sunuşlar, konuşmacılar, sergiler, paneller ve tartışmalar da yer aldı. Beş gün boyunca kongrenin haberleri ve program değişiklikleri yayımlanan gazeteden izlenebildi. 1500 katılımcının 80'ine yardımlaşma fonundan destek verildi. Konuşmacılar arasında tamdık adlara da rastladık; Rosi Braidotti, Nawal El Saadawi, Sandra Harding, Govind Kelkar, Rigoberta Menchu Tum, Gayatri Chakravorty Spivak, Berit As gibi.

Organizasyon komitesi, sunulacak tebliğleri on iki başlık altına yerleştirmişti. Kongrenin temasını da oluşturan *GenDerations* başlığı tüm etkinliklere sızmıştı. GenDerations içinde iki önemli kavramı barındırıyor. İlk kavram Kuşaklar (Generations) kavramı, diğeri ise bir "D" harfi ile "Generations"i "GenDerations" yani Toplumsal Cinsiyet Kurgusu kavramına dönüştürüyor. Kadın Hareketi Tarihi'ne baktığımızda "İki Kuşak"tan söz edilir. Kabaca, Birinci Kuşak, 19. yüzyılın başlarından itibaren eşit haklar için mücadele eden kadınları içerir. İkinci Kuşak ise 1960 lı yılların sonu ve 1970'lerin başındaki toplumsal hareketlerin içinde kendine yer açmış kadınlardan oluşuyor. Son beş yıldır, İkinci Kuşağın artık zamanını doldurduğundan bahsediliyor. Şimdiye değin, sadece tartışma metinlerine ve makalelere konu olan Üçüncü Kuşak Feminizm ve Üçüncü Kuşak Feministler, bu kongrede vücut buldular. *GenDerations*'ın içinde barındırdığı Kuşaklar kavramı işte bu iki kuşağın birbiri ile ilişkisine işaret ediyor. Neredeyse tüm tartışmalar bu yeni kuşağın, eski kuşak ile ilişkisi ve her iki kuşağın feminizm anlayışlarının birbirinden farkı üzerinde yoğunlaştı. Bunun dışında Üçüncü Kuşak Feministler de kendi içlerinde çok çeşitli feminizm tanımları ortaya koydular ve kendilerini "Ben feministim ama..." diye başlayan cümlelerle tanıttılar. Dolayısıyla Üçüncü Kuşak'ta ciddi bir "feminizm çeşitliliğinin' varlığından söz edilebilir.

Bu çeşitlilik, içinden farklı çalışma alanlarını da doğurmuş. Bunlardan neredeyse en önemlisi, özellikle feminist teoriyi kendine çıkış noktası olarak alan eşcinsel kimlik politikalarının ortaya koyulduğu *Gay / Lesbian Studies* ya da *Queer Theory* adı altında toplanabilecek çalışmalar.

En önemli tartışmalardan bir tanesi de yine *GenDerations* kavramı içinde barınıyor. "D" harfi ile oluşturulan Toplumsal Cinsiyet Kimliklerinin İnşası gibi de kavranabilecek bu başlık, Gender (toplumsal cinsiyet) kavramının ne kadar sorunlu bir kavram olduğu üzerine çeşitli tartışmaların oluşmasına neden oldu. Ortak görüş, bu kavramın "kadın/feminist çahşmaları" nötrleştirdiği yönünde. Öncelikle Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan bu kavram daha sonra kadın çalışmaları içinde de kendine yer edindi ve özellikle kendisine daha fazla ve farklı cinsiyetlerde öğrenci çekmeyi amaçlayan kadın çalışmaları programlarınca da kullanılmaya başlandı. Her iki kuşak feministlerin ama özellikle de İkinci Kuşağın ciddi tepkisini çeken bu kavram, bir taraftan hızlı ve yaygın bir şekilde kullannna girmişken diğer taraftan da aynı hızla eleştiriliyor.

Tartışma konularının on iki ana başlık altında toplanması, tebliğ sayısının çokluğu, konuların çeşitliliği ve yüz yedi farklı ülkeden farklı kökenlere sahip kadınların bir araya gelmesine rağmen tartışmalar, "Batı-Merkezci" yaklaşımdan pek uzaklaşamadı. "Üçüncü Dünya"dan gelen kadınlar seslerini daha bireysel platformlarda yükseltebildiler. Bir hafta süren ve yoğun etkinlikler silsilesi içinde geçen kongrenin bir sonraki birleşiminin nerede yapılacağı henüz belirlenmedi. Kongre hakkında daha fazla bilgi almak için internetten http://www.skk.uit.no adresine girebilirsiniz.

Meltem Ağduk Gevrek

"Çocuksuz aile düşünemiyorum"

Dört sene boyunca çocuk doğurmayı deneyip her seferinde düşük yapan Birsen Tansel, en sonunda tüp bebek yöntemiyle çocuk sahibi olabilmiş.

Tüp bebek yöntemine ne zaman başvurdunuz?
Dokuz senedir evliyim. Eşimle ilk iki sene çocuk sahibi olmak istemedik, biraz birbirimizi tanımak, başbaşa olmak istedik. Aslında ailelerimiz ve yakın çevremiz evliliğimizin ilk aylarından itibaren çocuk yapmamız için bizi teşvik ediyordu ama onları dinlemedik. İki seneden sonra ikimiz de artık zamanı geldi diyerek çocuk yapmaya karar verdik. Fakat hamile kalmama rağmen sürekli düşük yapıyordum. Hayatımız cehenneme döndü. bu olanların ikimize de bir ceza olduğunu düşündük.
Nasıl bir ceza olabilir bu?
Ne bileyim, çevremizdeki insanlar bize sürekli evlendikten sonra uzun süre korunmanın ileride sorun yaratacağını, çocuk sahibi olmamızı zorlaştıracağını söylerlerdi. onları dinlemedik. Sonra da sürekli düşük yapınca bunun bir ceza olduğunu düşündük.
Yaptığınız düşükler sizi nasıl etkiledi?
İlk iki düşükten sonra yeniden hamile kaldığımı öğrenince cehennem azabı yaşadım. Bu da düşecek mi, hiç çocuğum olamayacak mı, çocuğum olmazsa ben ne yaparım diye kafama bir sürü soru üşüşüyordu. Nerede hamile ya da çocuklu bir kadın görsem üzüntümden. hırsımdan dolayı ağlıyordum. Hatta eşimle sık sık kavga etmeye başladık. O beni suçluyordu ben onu?
Neden bu kadar çok çocuk istediniz?
Neden istemeyeyim, çevremde herkesin çocukları var. Ayrıca çocuksuz aile düşünemiyorum. Üstelik iki eltim var ikisinin de çocukları var, bir tek benim yoktu. Eşim de bu durumdan çok rahatsızdı, bana sürekli, "Ben şimdi babanın, ailemin yüzüne nasıl bakacağım." deyip duruyordu. Ayrıca ben çocukları çok severim.
Tüp bebek yöntemiyle çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiniz?
Üst üste altı kez düşük yapınca doktorum tüp bebeği önerdi. Anlattıkları bize de mantıklı gelince özel bir merkeze gittik ve ikinci denemede başarılı olundu. Fakat çok zor bir hamilelik geçirdim.
Nasıl zorluklar geçirdiniz?
Hamileliğim süresince sürekli yatmak zorunda kaldım. Kendimi bir felçli gibi hissediyordum ama yine de dişimi sıktım ve bir kızım oldu. İkimiz de üzerine titriyoruz aslında bu yanlış ama ne yapalım ona kavuşmak çok zordu. Gerçi ikiz olmasını çok istiyorduk ama olmadı.
Tekrar denemeyi düşünüyor musunuz?
Doktorumuz bize normal yolları tekrar denememizi tavsiye etti. Biraz zaman geçince onu deneyeceğiz, başarılı olmazsa belki yine tüp bebeğe başvururuz. Çünkü ücreti çok yüksek tüp bebeğin. İki deneme bize 4 bin küsur dolara maloldu.
Tüp bebek yöntemiyle çocuk sahibi olma şansınızın ne olduğunu söylediler mi size?
Evet, yüzde 60 şans olduğunu söylediler. Çünkü zaten benim ve eşimin bir sorunu yoktu. Yani test yapıyorlardı her şey normal görünüyordu. Sadece hamile kaldıktan birkaç ay sonra düşük yapıyordum.

Tüp bebek
Riskli, pahalı, istismara açık

İlk olarak İngiltere'de, 1978 yılında Louise Brown'un tüp bebek yöntemi sonucu doğması, kısırlık tedavisinde yeni bir çığır açmıştı. Bilgilere göre çiftlerin ortalama yüzde 15'i hemen çocuk sahibi olamıyor ya da normal yollardan hiç çocuk sahibi olamıyorlar. Tüp bebek yöntemi uygulanmaya başladıktan sonra ise kısırlık artık tedavi edilebilen bir hastalık olarak kabul ediliyor. Çapa Tıp Fakültesi Tüp Bebek Merkezi'nden aldığımız bilgilere göre; Tüp bebek yöntemiyle gebe kalmanın tek denemelik fiyatı, ilaçlarla birlikte ortalama 2 bin dolar tutuyor. Sigortalı hastalar ise bu fiyatın yarısını ödüyor. Fakat özel hastanelerin merkezlerinde bu fiyatın daha fazla olduğu söyleniyor. Eğer ilk denemede başarıya ulaşılmayıp ikinci deneme yapılırsa o zaman hastadan ilk ödediği miktarın yarısı alınıyor. Öğrendiğimize göre tüp bebek yönteminin denenme sayısında bir sınır yok, tabu hastanın ekonomik durumu elverdiği ölçüde.

İlk defa 1987 yılında Türkiye'de hizmete giren tüp bebek merkezlerinin sayısı 1999 yılında yirmi dörde ulaştı. Üniversite hastanelerinde ve özel hastanelerde hizmet veren tüp bebek merkezleri, çocuğu olmayan çiftlere umut oluyor. Oldukça pahalı bir yöntem olan tüp bebek uygulaması özel tüp bebek merkezlerinin çoğalmasıyla birlikte rekabet ortamı yaratıyor. Normalde tüp bebek yönteminin başarı oranı yüzde 20-25 olduğu halde, rekabet yüzünden bazı merkezler çiftlere bu oranı yüzde 60-70 olarak gösteriyor ve istatistiklere göre tüp bebek merkezlerine başvuran her beş kadından ancak biri çocuk sahibi olabiliyor.

Tüp bebek yönteminin en önemli yanı kadına uygulanan ilaçlar. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Tüpteki Bebek* isimli kitabında, Dr. İv Psalti, iki tehlikeye işaret ediyor: "Yumurtalıkların uyarılması sırasında alman hormonlar yüzünden yumurtalıklar aşırı bir tepki gösterebilirler. Bu durumda yumurtalıklar büyüyüp kistler oluşur. Bunun yanında da ağır olabilen komplikasyonlar meydana gelebilir (tromboz, yani damar içinde pıhtılaşma ve ağır durumlarda felç gibi)." "Yüksek dereceli çoğul gebelikleri (dördüz, beşiz...) engelleyebilmek gerekir. Çünkü, bu tip hamilelikler hem doğacak çocuklar, hem de anne için tehlike yaratabilir. Her şeyden önce çoğul gebeliklerde erken doğum olasılığı yüksek olduğu için çocuklar tam olgunlaşmamışlardır ve bu yüzden çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir ve sonuçta da, ölüm oranı yüksek olabilir."

Tüp bebek yönteminin kadınlar için ciddi tehlikeleri var. Elbette ki bu riskler uygulamayı yapan uzmanlar tarafından hastalara açıklanmalı. Buradaki esas tehlike ticari amaçla tüm riskleri gözardı edip başarı oranının çiftlere yüksek gösterilmesi.

Geçtiğimiz günlerde tüp bebek yöntemiyle hamile kalmaya çalışan bir kadın hayatını kaybetti, bir başka kadın bitkisel hayata girdi, iki kadın da hastalandı.

Türkiye de çocuk sahibi olamayan çiftlerdeki prob
lemlerin yüzde 45'i kadından yüzde 40-45'i erkek
ten kaynaklanıyor, geri kalan yüzde 10-15'lik bölü
mü ise açıklayamıyoruz. Kadına ve erkeğe yaptığı
mız testler normal çıkıyor ama gebelik oluşmuyor.
Bazı hastalar çocukları olmayınca gereksiz yere tüp
bebeğe yöneliyorlar bence buna gerek yok çünkü
belli aşamaları var bu işin. O aşamaları denemeden
tüp bebek yöntemi uygulanması doğru değil.
Tüp bebek yöntemi hangi durumlarda kullanılıyor?
Normal yoldan çocuk sahibi olamayan çiftlere, kı
sırlık problemi ve nedeni açıklanamayan şekilde ço
cuk sahibi olamayan çiftlere, daha klasik dediğimiz
yöntemlerle gebe kalamayanlara tüp bebek yöntem
uygulanıyor. Daha önce suni dollenme yöntemin
uyguluyoruz, kimi merkezler üç-altı ay diyorlar ki
mi merkezler bunu on seansa kadar uzatıyorlar
Bunlarda da başarılı olunmazsa o hastalar tüp be
bek adayı hastalar oluyorlar.
Tüp bebek yöntemi nedir, nasıl uygulanıyor?
Tüp bebek yöntemine "Vücut Dışında Döllenm
Yöntemi" diyoruz. Tüp bebek yönteminde hast
kabul edildikten sonra birtakım ilaçlar verilerek
çoğu zaman iğne türü ilaçlar oluyor bunlar, yumur
talıklar uyarılıyor ve çok sayıda yumurta elde edil
meye çalışılıyor. Yani normalde bir ay içinde tek bi
yumurta elde edilirken, tüp bebekte bir ay içind

"Çileyi çeken kadın oluyor"

Tüb bebek yöhteminin ne olduğunu, çiftlerin hangi aşamalardan geçtiğini ve ayrıntıları öğrenmek için daha önce Ankara'da tüp bebek merkezinde görev yapmış Doç. Dr. M. Cem Turan'la görüştük.

Çocuk sahibi olamayan bir çift hangi aşamada tüp

başarı şansını artırmak için çok fazla yumurta oluşturuluyor ilaçlarla. Çatlamak üzere olan yumurtalar çatlamadan anneden alınıyor sonra vücut dışında, laboratuarda bir takım işlemlerden geçiriliyor. Birtakım mikro çukurcuklar düşünün, o çukurcuklarm etrafına ortalama yüz bin civarında sperm konuluyor ve yumurtanın o yüz bin spermden birisiyle döllenmesi bekleniyor yani dışarıdan karışılan çok fazla bir şey yok. Döllenme olduktan sonra o embriyoyu annenin rahimine yerleştiriyoruz.

Birçok embriyo elde ediyorsunuz bunlardan sadece birini vermiyorsunuz, ortalama üçünü veriyorsunuz çünkü verdiğiniz her embriyo tutunamıyor. Yani embriyo oluşturuyorsunuz ama esas problem o embriyonun orda tutunması ve kadının miadında bir doğum yapması.

Tüp bebek yöntemiyle çocuk sahibi olmakta başarı oranı nedir?

Yüzde 20-25. Ama bazı merkezlerde bu orana yüzde 60-70 diyorlar.

O merkezlerin verdiği oranlar gerçekçi mi sizce?

Bilemiyorum, tabii onlarla da konuşmak lazım.

Tüp bebek sahibi olmak için evli olmak şart mı?

Evet, kanunen şart. Ayrıca Türkiye'de tüp bebek yapılacaksa sadece annenin yumurtalıklarından gelen yumurta hücreleri ve babanın spermleri kullanılabiliyor. Yurt dışında sperm ve yumurta bankaları var, mesela kadının yumurtalığı yok, o kadın çocuk sahibi olabiliyor. Ama Türkiye'de bu kanunlarla yasak. Yani tüp bebek yöntemi kullanılacaksa yumurtalar anneden, spermler de babadan olmak zorunda.

Bu süreçte kadına uygulanan işlemler nasıl oluyor?

Tabii aslında burda çileyi çeken kadın oluyor. Yumurta hücreleri alınmadan önce kadına ya burun spreyi şeklinde ya da koldan aşı şeklinde bir ilaç veriliyor. Halbuki erkek sadece bir sperm veriyor eğer menide spermi yoksa biyopsiyle bir parça alınıyor. Ortalama yumurta toplanmasından yirmi gün önce kadın ilaç kullanmaya başlıyor belli bir aşamadan sonrada kalçadan iğneler yapılıyor, bol sayıda yumurta oluşsun diye. Belli bir aşamaya gelindiğinde de yumurtayı çatlatmak için iğne yapılıyor, ondan bir buçuk gün sonra ultrason eşliğinde onlar toplanıyor. Daha sonra da ya ağızdan hap şeklinde ya rahime fitil şeklinde, ya da kalçadan iğneyle kadının gebeliği destekleniyor. Sonra o embriyoyu rahim içine yerleştiriyoruz ve kadın ilaç kullanmaya devam ediyor. On dört günün sonunda adet görürse o zaman işlem başarısız olmuş oluyor. Eğer âdet gecikmesi olursa kanda gebelik testi yapıyoruz gebelik gerçekleşmiş mi diye.

Verilen ilaçların yan etkileri var mı?

Elbette var.

Geçenlerde tüp bebek yöntemi nedeniyle bir kadın öldü?

Evet, zannedersem Ankara'da oldu hatta bir kadın öldü, bir tanesi de bitkisel hayata girdi.

Buna neden ne olabilir?

Tabii verilen ilaçlar yan etkileri olan ilaçlar, onları hastaya verirken dikkatli olmak lazım. Ama ben şimdi o olayın nasıl geliştiğini bilmiyorum o nedenle bu konuda bir yorum yapmam doğru olmaz.

Gebelik gerçekleştikten sonraki gelişme nasıl oluyor?

Hamileliklerde dış gebelik ve düşük ihtimali çok fazla. Bu nedenle sıkı bir takip çok önemli. Mesela dış gebelikte embriyo rahim yerine tüplere yerleşiyor. Bu da tabii doğal bir gelişim olmuyor. Dış gebelik dediğimiz bu durumda, bu kısıtlı yer, tüp gelişme için uygun olmadığından dolayı orası patlıyor ve annenin yaşamını tehdit edebiliyor. O yüzden iyi bir takip şart çünkü normal gebeliklerden daha riskli bir durum oluyor.

Tüp bebek yöntemiyle gebe kalan bir kadının doğumu normal yollarla gerçekleşebiliyor mu?

Genellikle sezaryenle doğurtuluyorlar. Normal doğum anne için daha iyi olmasına rağmen bebek açısından sezaryen uygulanıyor.

Her isteyene tüp bebek uygulanabiliniyor mu?

Türkiye de bazı yerlerde atlanıyor olabilir ama tüp bebekten önce yapılması gereken başka yöntemler var. Onlar denendikten sonra tüp bebeğin denenmesi daha mantıklı. Ama tabii tüpleri tıkalı olan bir kadına o yöntemleri uygulamak gerekmez, doğrudan tüp bebek uygulaması gerekir. Aslında ameliyatla tüpleri açılabilir ama tüp bebek yönteminin şansı mikrocerrahi yönteminden daha fazla.

Başarı oranı yüzde 20-25 olduğuna göre her yeni denemede kadın yine aynı işlemlerden geçmek zorunda kalıyor, bu da aynı riskleri bir daha yaşaması anlamına mı geliyor?

Evet tabii. Ama şu var; diyelim biz hastadan on beş tane embriyo elde ettik bunun üçü, en fazla beşi kullanılıyor. Gerisi ne oluyor? İki üç sene öncesine kadar atılıyordu bunlar çünkü Türkiye'de saklanması yasaktı. Ama şimdi Türkiye'de de serbest, embriyolar donduruluyor. Birinci denemede başarılı olunmazsa bu dondurulan hazır. Embriyolar ikinci seferde diğer işlemlere gerek kalmadan kullanılabiliyor. Yalnız Türkiye'de embriyo dondurmak serbest ama sperm ve yumurtaların dondurulması saklanması yasak. Ayrıca o saklanan embriyolar hangi çiftten alınmışsa ikinci seferde yine onlara kullanılıyor, başka çiftlere kullanılması yasak.

Tüp bebek yöntemiyle gerçekleşen doğumlarda ikiz, üçüz doğurma ihtimali daha fazla galiba, bunun nedeni nedir?

Fazla embriyo verildiği için üçüz, dördüz, beşiz oluyor ama bunu da garantiye almak için yapıyoruz. Aslında dördüz, beşiz doğması da bir risk çünkü hepsi aynı oranda gelişmeyebiliyor, zayıf kalıyorlar. Biz böyle durumlarda mesela beşiz gebelikse, eğer beşi birden yaşamayacaksa o bebeklerden birkaçını alınayı öneriyoruz.

Nevin Cerav

Menopozdandır!

Kolombiya Üniversitesi Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı Ulusal Merkezi tarafından kısa süre önce yapılan bir araştırmaya göre, doktora başvuran elli dokuz yaşın üstündeki kadınların, aynı yaştaki erkeklere oranla sakinleştirici reçetesi alma olasılıkları yüzde 37, anti depresan reçetesi alma olasılıkları yüzde 33 daha yüksek. Yetkili araştırma görevlisi Jeanne Reid konuyla ilgili olarak şunları söylüyor: "Doktorların, bir erkek söz konusu olduğunda, daha derin bir sorun olup olmadığı konusuna daha çok kafa yorabilir ve sorunu daha ciddi araştırabilirken, kadınlara bir hap yazıp evlerine göndermelerinden kaygı duyuyoruz."

SİZ OLSAYDINIZ NE YAPARDINIZ?

Geçtiğimiz sayıda yirmi dokuz yaşındaki Nagihan'ın mektubunu yayımlamıştık. Bekâr ve evliliğe inancı olmayan Nagihan, çok da değer vermediği bir ilişkiden sonra hamile kalmış ve mad i durumu tek başına çocuk yetiştirmeye uygun olmadığı için kürtaj olmuş. Fakat kürtaj olmasının üzerinden aylar geçmiş olmasına rağmen yaşadıklarından dolayı manevi acı çeken Nagihan kadınların bu konudaki düşüncelerini öğrenmek istiyordu.

"İleride daha çok suçluluk duyardın"

Sevgili Nagihan, Mektubunuzda da bahsettiğiniz gibi, kürtaj ahlaki ve vicdani açıdan pek iç açıcı bir şey değil. Ama bence doğru bir karar vermişsiniz. Çünkü çocuk denince akla gelenlerden biri sorumluluktur. Sen çocuğuna birçok olanağı ve ortamı sağlayamayacağım düşünerek doğru kararı vermişsin. Eğer çocuğunu dünyaya getirseydin ileride ona olan sorumluluğunu yerine getiremeyince kendini daha suçlu hissedebilirdin. Fakat sen baştan çözümü tercih ederek doğru bir karar verdin. Kendini artık suçlama, canım hiç sıkma. Hayat devam ediyor. Hayatı sev. Sevgiler.

Mürşide Nartsoy, İzmir

"Pişman olmayın"

Değerli Nagihan Hanım, öncelikle lütfen şu karamsarlığınızı zamana bırakın ve kendinize inancınızı yitirmeyin. Zaman içerisinde her şeyin düzeleceğini, dostlarınızın, ailenizin ya da iş arkadaşlarınızın size yardım edeceğini göreceksiniz. Evlilik kurumundan nefret etmenizin (ve de etmemizin) biricik sebebi bizim toplumumuzda yaşanan kötü uygulamaların bir suçudur. Bir özel durumdur aslında. Hepimizin temelinde eşitlik olan, saygı ve cinsel uyum üzerinde şekillenmiş bir ilişki yaşamaya hakkımız var. Bu hakkımızı da yasallaştırıp yasallaştırmamak yine bizim elimizde olan bir şey. Yaşamış olduğunuz acı operasyonu anlıyorum, demem pek de dürüst olmaz, böyle bir şey yaşamadım ama bu gibi kötü bir ilişkiden çocuk sahibi olma fikri (maddi durumunuz ne olursa olsun) yanlış. Çünkü bir çocuğun sizin kadar babasına da ihtiyacı olacaktır. Çocuk sahibi olmayı, sevişmekten, evliliği, aşktan ayırabildiğimiz zaman ve kararlarımızın merkezine onu değil, kendimizi koyduğumuz zaman inanın bana cinselliğin nesnesi olmaktan da çıkmış olacağız. Yaşadığınız cinsellikten ve gebelikten pişman olmayın, bunlar doğal döngü içerisinde hep vardır ve olacaktır. Kimse bunlardan kaçamaz. Önemli olan kendimize kendi hayatlarımızda bir pembe pencere aralayabilmemizdir.

Zehra

"Şimdiki aklım olsaydı..."

Evliliğimin ilk yılları çocuk doğurmama çok uygun değildi. İstenmeyen gebelikler sonucu iki kez kürtaj olmak zorunda kaldım. O yıllarda hem çok genç olduğum için, hem de çocuk sevgisini tatmadığım için hiç etkilenmedim. Evliliğimin beşinci yılında bir oğlum oldu, onu o kadar çok sevdim ki, bir yıl sonra yeniden hamile kaldım ve hiç düşünmeden onu da doğurdum. Ondan sonra da hiç gebe kalmadım, kürtaj olmak zorunda kalmamak için o kadar sıkı korundum ki. Şimdi gebe kalsam doğurma koşulum yok, kürtaj olmak zorunda kalırım ama çok etkilenirim. Siz bu yaşadıklarınızın üzerine bir sunger çekin, unutun ve kendinize yuklenmeyin ama bundan sonra yine aynı şeyleri yaşamamak için bir uzmana giderek en uygun doğum kontrol yöntemini kullanmaya bakın. Doğum kontrolünde de sakın erkeklere guvenmeyin. Çünkü kürtajın biyolojik ve psikolojik bedelini biz ödüyoruz.

Fatma Özer, Merter

Boşanmaya değer mi?

On dokuz yıldır evliyim. Eşimle birbirimizi severek evlendik. İki kızımız var. Her evlilikte olan ufak tefek sorunlar dışında hep huzurlu bir beraberliğimiz oldu. Kızlarım da babalarına çok düşkündür. On bir yıldır çalışıyorum. Eşim çalışmamı çok teşvik etti, evde de hep yardımcı oldu. Eşim bana çok bağlı, eviyle işi dışında bir hayatı olmayan, çok iyi huylu bir insan. Uzun bir nişanlılık dönemimiz oldu ama bu sırada kaçamak öpüşmeler dışında bir beraberliğimiz olmadı. İkimiz de evlenip sevişeceğimiz anı heyecanla bekledik. Ancak benim için ilk gece biraz hayal kırıklığı oldu. Sonradan da durum değişmedi. Bana yatakta da hep anlayışlı ve kibar davrandı ama sanki hep bir yavanlık vardı. Aslında, kendimi önce çocuklara sonra da işe verip, son yıllara kadar bu durumu pek dert etmemeye, kabullenmeye çalıştım. Ama bazı kadın arkadaşlarımın kocalarıyla yaşadıkları cinselliği ballandıra ballandıra anlatmaları beni üzüyordu. Üstelik okuduğum kadın dergilerindeki orgazmla, heyecanlı cinsellikle ilgili yazılardan da etkileniyordum. Kızlarım artık büyüdü, ikisi de kendi hayatını yaşıyor. Ve maalesef son yıllarda eşimle sevişmek bana zul gelmeye başladı. Bunu ona sezdirmemeye çalışıyorum ve çok suçluluk duyuyorum. Ama ne yapabilirim, elimden gelmiyor. Onunla sinemaya gitmekten, evde vakit geçirmekten, birlikte yaşamaktan zevk alıyorum ama yatma saati gelince evden kaçıp gitmek istiyorum. Üstelik cinsel isteklerim yok değil ama eşime sarılmaktansa hayal kurmayı tercih ediyorum. Ona da haksızlık ediyormuşum gibi geliyor, oysa artık kırk bir yaşındayım ve cinsellikten hiç zevk almadan yaşlanıp gitme fikri beni çok karamsar yapıyor. Çok zamanım kalmadığını, bir şeyleri kaçırdığımı biliyorum. Ne yapacağımı şaşırdım. Eşimle bugüne kadar yatakla ilgili konuları hiç konuşmadık, bundan sonra da asla konuşamam. Bu kadar iyi bir evliliği böyle bir nedenle yıkmaya gönlüm razı değil, üstelik bunu yapmaya utanıyorum da. Sadece yatakta zevk almıyorum diye ayrılmaya değer mi, ayrıldıktan sonra beni ne bekliyor, bunları da bilmiyorum. Gittikçe daha çok bunalıma girmekten korkuyorum.

Senliha

"Meno"mu anlatıyorum

İlk regl maceraları, bekâret ne kadar rahat konuşuluyor. Her ne kadar bunlar da yaşanmasından yirmi yıl sonra uluorta konuşulur hale geliyorsa da, "başlangıcın" sevinciyle, "bitişin" acısı aynı kaba konabilir mi?

Reçeteyi günlerce yanımda gezdirdim. Bir türlü ilacı alıp tedaviye başlayamıyorum. Törensel bir şey olmalı, hafta başı pazartesi mesela, hatta mümkünse ayın ilk pazartesisi; derken günler geçiyor, hayat giderek daha katlanılmaz oluyor.

Bir işin ortasında, bir anda sanki birileri başımda aşağı kaynar sular boşaltıyor sonra o kaynar su bir tür kora dönüşüp içimi yakıyor, kavuruyor. Bir fırın ateşleniyor sanki, ısı fırının kapağıymışçasına boynumdan çeneme, kulaklarıma doğru hızla yol alıyor, alevler yanaklarımı yalıyor. Her şeyi unutuyorum, o an ne yapıyorsam yapamaz hale geliyorum, sadece soyunmak, o kaynar su dolu kazanın bu kez de buz gibi soğuk suyla doldurulup başımdan aşağı boşaltılmasını istiyorum. Hiç olmazsa bir kocaman yelpaze bulsam, sonunda bir kitap ya da gazete parçası imdadıma yetişiyor, sallıyorum, sallıyorum, sallıyorum. Hafif bir esinti, en iyisi ustunde ne varsa çıkarmak... Üşümek istiyorum, iliklerime kadar donmak istiyorum.

Kazaklarımı giyemiyorum. Hele dik yakalı kazaklar, balıkçılar özel tarihimde yerlerim alarak beni terk ettiler. Kazakla üşümenin keyfini yaşamak imkânsız. İnce, yakası bağrı açık bir bluz, üzerine yelek, onun üzerine hırka, arzuya, havanın durumuna göre belki bir şal!..

Ateş basarken ilk anda direniyorum, bu kez soyunmadan geçiştireceğim, diyorum, olmuyor. Önce şalı atıyorum, sonra hırka ve yeleği, bluz kalıyor ne yazık ki. Bir süre sonra üşümenin keyfini yakalıyor ve rahatlıyorum. Ve sahiden üşüyorum, artık bu keyif değil basbayağı bir üşüme. Yeleği geçiriyorum üzerime, sonra gene sırasıyla hırka ve şal. Giy çıkar, giy çıkar, rahat yok, bu defa da ne zaman gelecek diye beklemeye geçiyorum, geriliyorum.

İnsanın bütün dengelerini altüst eden bu kısa anlar yoğun ve zorlu yaşanıyor ama çevre dikkat etmezse ne olup bittiğini anlayamıyor. "Menopozum geldi," denmediğine göre, mesele yok (mu?) Evet, bu menopoz denen şeyin öyle uluorta söylenmeyeceği, "gelince" öğreniliyor.

Kadın arkadaşlarla otururken, "cesaretimi" toplayıp mevzuu açıyorum, sanki dinlemek istemiyorlar. Aynı yaşta olanlar geçiştiriyor, daha gençler sanki, "biz farklıyız" demeye getiren bakışlarla susuyorlar. Hepsine sinirleniyorum, öfkem giderek artıyor. Beni anlamayan bu kadınlarla ben ne yapacağım? Hepsini defterden silebileceğimi hissediyorum ve ilk işlemlere başlıyorum. Bu kadar kolay silmeme şaşırıyorum, olsun. En haklının kendim olduğunu biliyorum.

Gazeteler sık sık yayımladıkları menopoz yazılarında insanı adeta menopoza davet ediyorlar, öyle hoş günler bizi bekliyor ki... Haydi menopoza! Menopoz ne muhteşem bir hayat ya! Haberin resmi "saat" olamayacağına göre, mesela yirmi beşinde memeleri dışarıda bir kadın haberi tamamlayıp sayfayı süslüyor.

Aslında, konu "cıs", eli kalem tutan kadınlar aşklarını, acılarını, terk edilişlerini, aldatılmışlıklarını, yaşadıkları "ihanetleri" ballandıra ballandıra anlatıyorlar, yazıyorlar da sıra menopoza gelince pek oralı olmuyorlar. Geçende daha önce okuduğum Erica Jong'un *Elli Yaş Korkusu* kitabına yeni bir gözle tekrar hızla baktım. Doğrusu birkaç yıl önce okurken, o sıra derdim olmadığından, dikkat etmemiştim. Erica Jong'un böyle bir kitap yazarken, menopozunu da anlatması, ya da en azından menopoz korkusunu anlatması beklenmez mi? Eğer gözümden kaçmadıysa, tek bir yerde, dedesinin, resim atölyesine gelen "geçkin" kadınlardan "menopozlu karılar" diye söz ettiğini anlatıyor.

Ben niye taktım? Anlaşılan kimsenin menopozunun geldiği yok, piyango bir tek bana vurmuş... Ateşler basıyor, geceleri uyuyamıyorum, ya da sık sık uyanıyorum, sevişmek istemiyorum, bir halsizlik, bir gerginlik almış başını gidiyor. Kavgacı bir kadın oldum. Aslında, tartıştığım ya da kavga çıkan (çıkarttığım mı?) anları sonra düşünüyorum, hep haklıyım. Yani, bunun menopozla bir ilgisi yok. Sonra, bir kez daha duşunuyorum, var aslında. Yani haklı da olsam, önceden böyle bir durumda gerilmeden, germeden tartışırdım. Bu yeni durum yorucu, tahammülsüzlük taşınır gibi değil. Düşmanlarım çoğahyor, herkes ne kadar kötü...

Reçetem olduğuna göre, doktora da gittim demek oluyor bu... Bu işin rutin; mamografi, sonografi, smir testleri, çok evhamlıysanız kemikler de sırada, sintigrafi, diyorlar galiba... Bu arada, sintigrafi yaptıran bütün arkadaşlarım kemiklerinin çok genç çıktığını, dolayısıyla menopozun yola bile çıkmadığını anlatıyorlar. İşin doğrusu, ben de üç beş yıl önce yaptırmıştım ve ben de genç çıkmıştım.

Mamografi, sonografi, ilaç kullanmaya başlamadan önce yaptırılması şart tetkiklerden sayılıyor. Çünkü, halen hormon almanın kanser riski üzerine çalışmalar sürüyor. Riskin giderek azaldığı öne sürülüyorsa da rahim ve özellikle meme kanseri riski nedeniyle hekimler ilaçtan önce mutlaka durumu bilmek istiyor.

Berbat günlerden sonra, pazartesi takıntısından vazgeçip eczaneye giriyorum. Doğum kontrol hapı kullanamayacak kadar gençken, yani öyle göründüğünü düşündüğünde eczaneye girip alamamak, ya da prezervatif istemek ya da isteyememek gibi mi? Girmeden, eczacının tepkisini izlemeye karar veriyorum. Giriyorum, reçeteyi uzatıyorum, yüzüme bakmadan, her zaman bütün eczacıların yaptığı gibi, reçeteyi alıyor, raflara doğru yarım daire çiziyor ve tabii ki reçeteye bakıyor. Duruyor ve fazladan bir hareket; dönüyor, yüzüme bakıyor. İfadesiz bir yüz, mutlaka bana acıdı, evet bundan eminim. Bir kadın, ne acı, bir "bitiş"in başlangıcında. Daha doğrusu, başı sonu yok, bitmiş işte.

O iki küçük kutuyu alıyorum, çantama atıyorum. Gün boyunca, sık sık aklım çantama kayıyor, o iki kutu, yeni dostlarım, kaç yıl kullanacağımı bilmiyorum. Doktor, "İstersen yirmi bir gün kullanır, regl olur, sonra gene devam edersin," demişti.

Ben hep kullanacağım, kesintisiz ve reglsiz.

Arada, böyle bir psikolojik kandırıkçılığa ihtiyacım olduğunu düşünmüyorum.

Günlerdir, ilacı ilk alacağım anı da hayal ettim. İşte saat tam on iki, suyu bardağa koydum, ilkini aldım, suyumu içtim: ne kadar kolaymış. İkincisi minicik bir şey, ikiye kırılacak, yarım içiliyor. Onu da yutuyorum, üzerine suyu içiyorum. Muzaffer bir edayla yatak odasına ilerliyorum. İşte başardım.

Nevbahar Songül

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür

Çocuktum, ufacıktım...

Çocukken birçok şeyden korkuyor insan. En çok yaşadıklarını anlatmaktan korkuyor. Tepki gösteremediği için suçlanacağını düşünüyor. Ben de bu suçluluk duygusu ve korku yüzünden cinsel tacize uğradığımı hep sakladım, hâlâ da saklıyorum. Zerrin Özer tecavüze uğradığını açıkladığında, "Abi bildiğim birisi," demişti ya, hep o abi, kardeş bildiklerimiz bize bu adiliği yapan değil mi? En yakın komşularımızdı. Babaları dahil dört erkek kardeşten üçü bana cinsel tacizde bulundu. Bunu planlayarak, birbirlerine yaptıklarını ballandıra ballandıra anlatarak defalarca yaptılar. Hepsi arkama geçti, fermuvarlarını indirdiler, göğüslerimi okşadılar. Ben bunlara karşı çıkamadım. Bilinçsizlik ve korkuyla kimseye bunları anlatamadım.

Ve hâlâ onları görüyorum. Sanki olayları hatırlayıp benimle alay ettiklerini düşünüyorum. Onların unutmuş olmalarını öylesine diliyorum ki? Onlara karşı çıkamadığım için kendimi aciz, korkak, sanki suç ortağı gibi hissediyorum.

Benim ailem her açıdan iyi bir aile olmaya çalıştı. Bana birçok iyi şeyler kazandırdılar. Ama geçim, ailevi sorunlar, hastalıklar yüzünden anne-baba çocuğunun hiçbir sorununun farkında olamıyor. Sadece çocuk yetiştirmenin karın doyurmaktan ibaret olduğunu sanıyorlar. Anlatmaktan, anlaşılmaktan vazgeçiyorlar.

Genç kızlığım sırasında annem bana, "Benden bir şey saklama ki, bir hata yapıyorsan, seni uyarıp doğru yolu gösterebileyim," demişti. Bunu yapmak için çocuğunuzun genç kız, delikanlı olmasını beklemeyin. Ne olursa olsun size her şeyi söyleyebileceğinin farkında olsun. Ben bu yaşadığımı nişanlımın dışında kimseye anlatamadım. Anneme babama bunu zaten anlatamam, bu kotulugu onlara yapamam. Onların bu sıkıntıyla yaşamalarına izin veremem. Annemin kendini yiyip bitirmesine, uykusuz kalmasına göz yumamam.

Onlar bana bu güveni, cesareti maalesef veremediler. Biliyorum bunu isteyerek yapmadılar ama veremediler. Anne, baba, hala, dayı, teyze hangi statüde olursanız olun, her "abi"nin "gerçek abi" olmadığını çocuklara açıklayın. Çocukların ruh dünyasını anlamaya, onların yaşadıklarını en iyi şekilde gözlemleyerek işe başlayabiliriz.

Aysel

Kadınlardan çok çekmiş!

Yazarlığının yanı sıra kadınlara karşı takındığı "nazik ve babacan tavırları" ile de tanıdığımız ve benim olmasa da, memleketimizin pek çok sadomazoşistinin takdirini ve derin sevgisini kazanmış Metin Kaçan geçen günlerde bir edebiyat dergisine sayfa sayfa söyleşi verip birtakım itiraflarda bulunmuş. Aman, itiraf deyince hemen öyle heyecanlanmayın. O tür "itiraflar" değil... Metin Kaçan röportajda intihar teşebbüslerinden söz etmiş. Anlattığına inanacak olursak, aynı anda bileklerini kesmiş, tüpü açmış ve ellerini prize sokmuş. Ama tüp yarımmış, elektrik sigortası atmış ve teşebbüs başarıya ulaşamamış. Sonra hap filan almayı denemiş, yine olmamış. Siz de tüh be, dediniz mi? Çok acı bir şey, biliyorsunuz hayatta her şey bir kadının canını yakmak kadar kolay değil. Metin Kaçan karar vermiş, bundan sonra bir kadın için intihar etmeyi asla düşünmezmiş. Meğersem "Kadınlardan bugüne kadar çok çekmiş, belki de hiçbir erkeğin çekmediği kadar." Üstadın kadınlardan çekmekten kastı ne acaba? Kadınlardan saç çekmek, tırnak çekmek filan mı? Hay Allah, yazar olmadığım için hayal gücüm yetmiyor. Yine de bu açıklamalarda cinsimiz mensupları için ilgi çekici bir imanın bulunduğunu çıkarabiliyorum. Yani kadınlar için intihar etmesin ama başka şeyler de etmesin. O da çekmesin, başkaları da çekmesin. O başka şeyler için canına (kendi canına) kıymaya kalkacaksa da, mümkünse daha emin yollar denesin.

Bahriye Güngör

ŞEHİR'İM

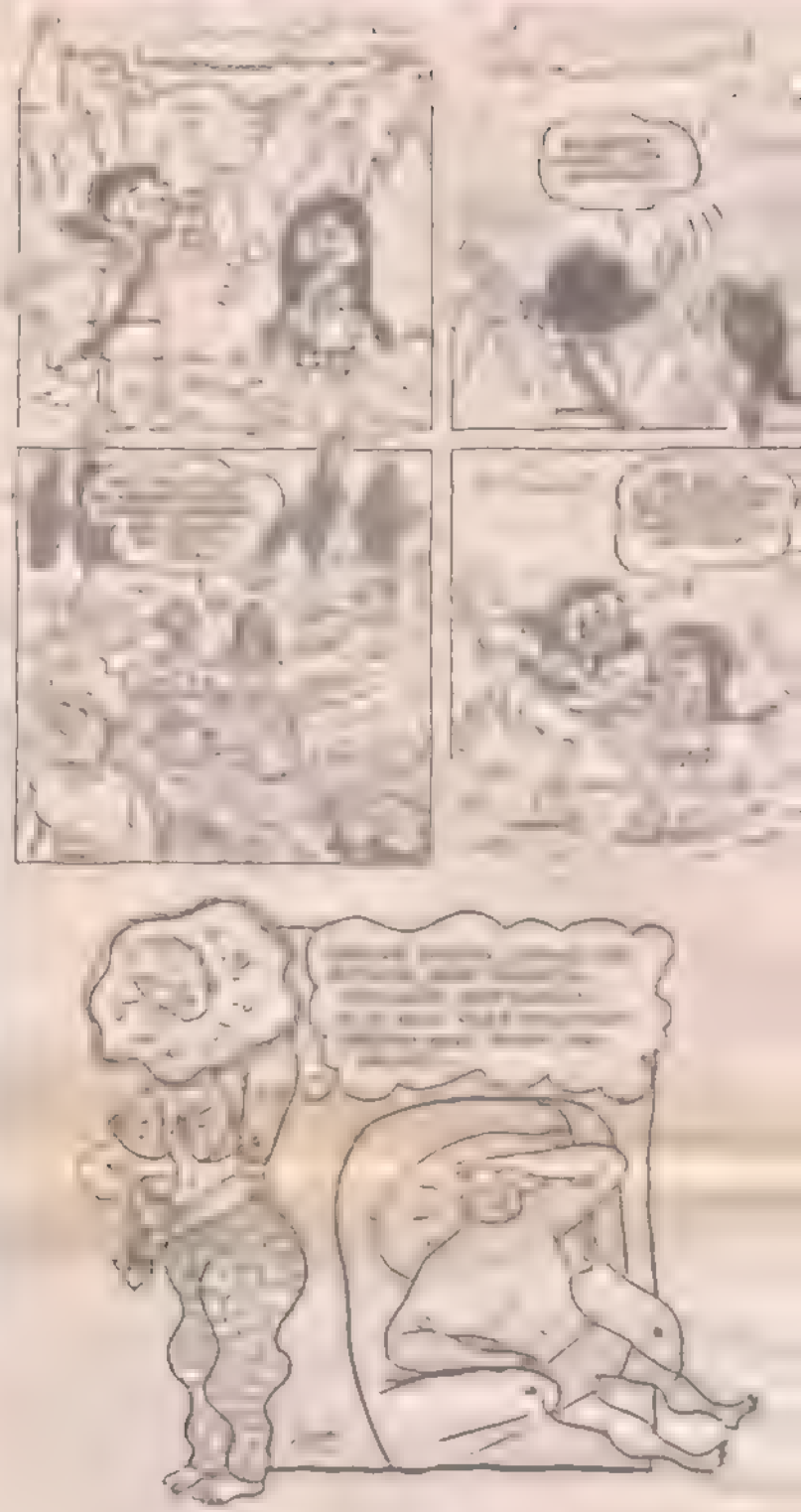

Erkekler hamile kalsaydı...

- Doğum izni iki yıl olurdu... tam ücretli olarak.
- Çatlak ve dikiş izlerinin tedavisi bulunurdu.
- Doğal doğum demode olurdu.
- Sabah bulantıları ve aşerme bir numaralı ulusal sağlık sorunu kabul edilirdi.
- Bütün doğum kontrol yöntemleri yüzde 100 garantili olurdu.
- Çocuklar tuvalet terbiyesi edinene dek hastanede tutulurdu.
- Erkekler bağlanmadan söz etmeye pek hevesli olurlardı.
- İkizlerin o kadar da şirin olduklarını düşünmezlerdi.
- Delikanlılar çıktıkları geceler en geç saat onda evde olmak zorunda kalırlardı.
- Evrak çantaları çocuk bezi çantası olarak kullanılırdı.
- Dokuz aylık hamilelik döneminin tümünü yatakta geçirirlerdi.
- Dondurma ve salatalık turşusu lokantalarda ana yemek olarak sunulurdu.
- Dünyayı kadınlar yönetirdi.

ÖNERİ

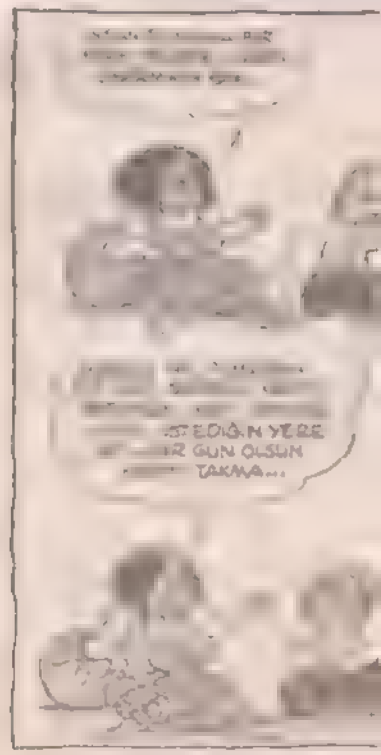

Tanrı'nın Havva'yı yaratmasının on sebebi

10. Tanrı Adem'in cennet bahçesinde sürekli kaybolacağından kaygılanıyordu çünkü erkekler yol sormaktan nefret ederler.

9. Tanrı Adem'in incir yaprağı eskidiğinde asla yenisini almayacağını biliyordu.

8. Tanrı Adem'in bir gün kendisine uzaktan kumandayı verecek birine ihtiyacı olacağını biliyordu. (Erkekler televizyonda **ne olduğunu** değil, **başka ne olduğunu** görmek isterler.)

7. Tanrı Adem'in doktordan kendi randevusunu asla kendisinin almayacağını biliyordu.

6. Tanrı Adem'in çöplerin hangi gece toplandığını hiçbir zaman hatırlamayacağını biliyordu.

5. Tanrı dünya nufusu arttığında erkeklerin asla çocuk bakımıyla uğraşmayacaklarını biliyordu.

4. "Bahçenin bakıcısı" Adem aletlerini nereye koyduğunu kesinlikle hatırlamayacaktı.

3. Yaradılış'ın yazılı anlatımları, Adem'in bahçede saklanırken Tanrı'ya enselendiği zaman suçu üstüne atacak birini aradığını kaydetmektedir.

2. İncil'de belirtildiği gibi, "Erkekler için valnız kalmak iyi değildir."

1. Tanrı Adem i yarattıktan sonra, bir adını geri çekildi, baktı, kafasını salladı ve, "Daha iyisini yapabilirim." dedi.

SEMRA CAN

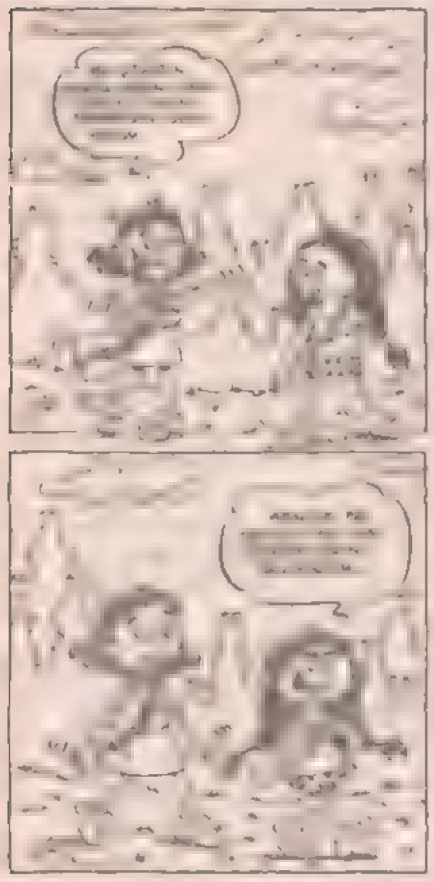

Erkeklerde ayrılık sonras davranış bozuklukları

Erkeklerin pek çoğu sizin dudaklarınızdan dökülen, "Bitti," lafının hikmetine varamaz. Ne demek bitti? Kadın şimdi onu istemiyor mu? Aa, hayatta olmaz. Yok, ben almayayım. İstifimi bozmayayım.

Bir ilişki yaşıyorsunuz, o ve siz. Güzel ya da kötü bir şeyler paylaşıyorsunuz. Sonra bir gün geliyor, bitirmeniz gerekiyor. Bitirmenizin türlü nedenleri olabilir: artık onu sevmediğinizi duyumsuyorsunuzdur, onun kaprislerinden bıkmışsınızdır, değmez, demişsinizdir, ilişkinizin tadı kaçmış, büyüsü bozulmuştur, kendinizi başka işlere vermek istiyorsunuzdur, o sizi aldatmıştır, siz başkasını bulmuşsunuzdur, onunla uyuşamadığınızı anlamışsınızdır ya da belki anneniz onu size uygun görmemiştir ve sizi de ikna etmekte başarılı olmuştur... Türlü türlü neden. Seç beğen al. Ya da nedenler sizi seçsin. Ve bitirdiğinizi söylersiniz ona. Yaşamınızın biricik erkeğine. Telefonda, yatakta, çay bahçesinde, bar köşesinde, laf arasında. Mektupla ya da elektronik postayla. En güzelinden faksla. "Bitti şekerim..." Erkeklerin pek çoğu sizin dudaklarınızdan dökülen, "Bitti," lafının hikmetine varamaz. Ne demek bitti? Kadın şimdi onu istemiyor mu? Aa, hayatta olmaz. Yok, ben almayayım. İstifimi bozmayayım.

Erkeklerin kendilerince seçilmeyen ayrılıklardan sonra takındıkları birtakım tavırlar vardır ve çoğu erkek bu tavırlarıyla ruhunun bütün kirini pasını ortaya döker. O kadar "anti karizmatik" davranışlarda bulunur ki, anlarsınız bu adamla "boşuna geçmiş onca zaman". Bu türe giren "terbiyesiz" erkeklerin ilk tepkisi, "Arkadaş kalalım," olur. Malum, beyefendinin umutları henüz sönmemiştir. Bağlantıyı kaybetmek istemez. "Modern çağ" efsanesine dalar, iki bine bir kala, eh madem medeni insanlarız.... En olmayacak şartlarda bile arkadaş kalmak ister. O Avustralya'da, siz Türkiye'desiniz, üşenmez, telefon eder ve "Arkadaş kalalım," der. Bir daha nerde görüşeceksiniz, neden görüşeceksiniz... Ama olsun, ayrılan sizsiniz, kopmak istemeyen o. Zaten bu ayrılık ona uzak-yakın mevhumunu tamamıyla kaybettirmiştir. Bir gün telefon eder. Kendisi İstanbul'un Anadolu yakasında yaşamaktadır, yine aynı yakada bir semtte işi çıkmıştır, tam karşı tarafta İstanbul'un bir ucunda yaşayan size sorar, "Bir iş için çıkıyordum da, geçerken sana da bir uğrayayım dedim. Nasıl?" Nedense hep yolu sizin evin oradan geçmeye başlar. Kentin en tenha, en terk edilmiş bölgesinde yaşıyor olmamız sizi kurtaramaz onun uğrama hevesinden. Türlü bahanelerle evinize gelmeye çalışır. Bakar atlatılıyor, kapıya gözetleme deliği yaptırmışsınız, kapıyı açmıyorsunuz, bu kez sizi dışarı davet etmenin yolunu arar. Nedense güzel bir balık lokantası keşfedeceği tutar. Festivale iki tane bileti vardır. Çok yakın bir arkadaşı (o kadar çok yakın arkadaşı türer ki bir anda, şaşarsınız) bar açmıştır. Siz yan mı çiziyorsunuz... Bu kez, tabii medeniyet diye bir şey var, o sizle arkadaş kaldı, orada burada karşınıza çıkar. İlişkiniz boyunca nerelere gitmeyi sevdiğinizi öğrenmiştir. İlişki boyunca bunları pek anımsamasa da sonradan aklına iyice kazır. Siz bir hafta evde oturun, arkadaşlarınız en sevdiğiniz mekânlarda onun arayan gözlerle nasıl sap sap gezindiğini anlatsınlar size.

Eh bütün bunlar işine yaramadı tabii, çünkü siz ayrı kalmakta ısrarlısınız, o ise arkadaş kalmak için ölüyor. Bu kez yine telefona sarılır, "Sadece sesini duymak için aradım," dönemini başlatır. Sabah akşam arar. "Sadece sesinizi duymak ister", bu nedenle makul bir arama nedeni uydurmasına bile gerek kalmamış, işi hafiflemiştir. Banyodasınızdır, köpükler içinde acı acı çalan telefona koşarşınız, apartmanın girişinde telefonun çaldığını duyarsınız, seksen basamağı kan ter içinde çıkıp bir de kapıda anahtarınızı bulmak için bütün çantanızı yere boşalttıktan sonra daireye dalarsınız. Bu kadar çok çaldığına göre önemli bir telefon. Ama hayır, o. Yine ve yine o. Sonra tabii bu size kabak tadı verir, gider ucuzundan bir telesekreter satın alırsınız, onu telesekreterinize muhatap edersiniz. Yakçevrenize ve muhtemel yeni sevgilinize "Bir sapık dadandı," diye açıklama gerirsiniz.

Kalbi kırık eski sevgili artık arkadaş kamak konusunda ısrarını koruyamaz. Akanızdan konuşmaya başlar. Sizin büt zaaflarınızı, kötü huylarınızı ortak çevnize bir bir anlatır. Eski bir okul arkadşınızı görür, ona sizin gece uyurken çıkardığınızdan söz eder. Artık dünyaen sorunlu ve sevmeye değmeyen insasiz olup çıkmışsınızdır. Bu kötüleme faonu bir süre sonra kesmemeye başl. Doğrudan temas ister. Sessiz telefonla başlar. Telesekreterinizi (iyi ki bir taalmışsınız) gece yarılarına kadar meşgeder, size şarkılar dinletir, Yaşar'ın *Diwane*'si, Nick Cave'in *Do You Lo Me*'si, Attila İlhan'ın şiir kasedi... Arzevkine göre saçmalar.

Siz yılarsınız, o yılmaz. B planına geç Meg Ryan filmlerinden ilham alır. (Amerikan sineması erkeklerin ayrılık sonratramvalarını çok etkilemektedir...) Alecele bir sevgili bulur. Zavallı kızcağmanalı manasız her yerde dolaştırıp btün ortak dostlarımıza gösterir, tanıştır Evlenecekleri dedikodusunu yayar. Byük ihtimal erkeğimiz on sekizinde, örenci, işsiz, beş parasızdır ama nasıl duysa bir ay içinde evleniyordur. (Tabnikâh sıkar, sizi başkasıyla evlenecek kdar çok sevmiyordur çoğunlukla) Uzbir süre size hava basmak için bir baş kadının başını yakar. Sizle otobüste kaşılaşsın (mutlaka karşılaşılır, tesadübakın) bir eli tutunma kayışında, heme "Merhaba, ben Emine'yi seviyorum der. Eğer siz buna da tepkisiz kaldıysnız, vay halinize. Son kozlar açılır. Essevgiliniz "karizmatik"(?) bir biçimdelirir. Başka boyutların insanı olur kar. Ona buna "mesih" olduğunu söyl"Ben manyağım," der. "Karım da mayak olmalı." "Çılgınım," der, bunda braz gerçekçidir, cidden çıldırmaktad Siz başkasıyla ya da yalnız çok mutlusunuzdur ve onu hiiiç takmamaktasınızd Yolda sizi görüp tanımamazlıktan gel ona sizi soran dostlara, "Ha, o da kim der, geçici bir hafıza kaybına bürünmgibi yapar, utanmazlığın son safhasıerer. Sonra... Yıllar geçer. Belki çolu çocuğa karışırsınız, belki yaşlanır ya olgunlaşırsınız. İnanın bu tür erkeklerher şey biter, ısrar bitmez. Yüz yok, belenti vardır. Bir yerde yine karşılaşırsınbelki bir eğlence mekânında, belki bir toplantısında. Hayat eski sevgililerin kaşılaşmasından ibarettir çoğu zaman. gün geldiğinde sakın kulağınıza eğilmene izin vermeyin. Kulağınızı ısırmaz aniçli ve post-romantik bir ses tonuyl "Seni hâlâ seviyorum ama kimseye söleme," diyebilir. "İstersen birlikte bir şeler içelim." Hem de hiç yüzü kızarmdan.

Gamze Den

FEYHAN GÜVER

Banu Akın

"Feminizm ve rock birbirine yakışıyor"

Banu Akın'ın *Kırmızı Leke* adlı albümündeki şarkıların tümünün söz ve besteleri kendisine ait. Kırmızı leke sandığınız şey değil, ama yine kadınlarla ilgili.

Banu Akın İTÜ Konservatuvarı mezunu. İTÜ'de okurken bir süre ara verip Müjdat Gezen okulunda şan ve opera eğitimi almış. '91 yılından bu yana da çeşitli barlarda hem çalmış, hem söylemiş, kimi şarkıcılara vokalistlik yapmış. Uzun süreli grup çalışmalarına dahil olmuş. Ancak bunun çok yorucu aynı zamanda da vakit kaybettirici bir uğraş olduğunu anladığındaysa, tek başına çalışmaya karar vermiş.

Tek başına albüm yapmak, bu yorucu yolculuk sonucu alınan bir karar. Gerçekten de tek başına sayılır çünkü albüm için bütün ilişkileri kuran, finansmanı sağlayan kendisi. Hatta klibini bile kendi imkânlarıyla çekmiş. Albümdeki şarkıların tümünün söz ve besteleri de Banu'ya ait. Ve albüm kapağında yazmasa da, müthiş flüt partilerini çalan da Banu.

Peki *Kırmızı Leke* ne anlama geliyor? Çoğunuzun tahmin ettiği gibi kadınların her ay yaşadıkları "işkence" değil sorunun yanıtı: "Kırmızı leke yanlış anlaşılıyor, bu da benim çok hoşuma gidiyor," diyor Banu. "Ortaçağda topluma ters düşen kadınları ayırt ve tecrit etmek amacıyla omuzlarına kırmızı bir leke sürülürmüş ve kadınlar ömür boyu bu lekeden kurtulamazlarmış. Bundan esinlendim. Bir olay daha bu albümü yapmamda çok etkili olmuştur: Geçen yıl özel bir televizyon kanalında yayınlanan bir programda müzik yapıyordum. Sponsor firma beni kadın olduğum için işten attırdı. Gazeteler yazdı bu konuyu, birkaç televizyona çıktım... O dönem Çankaya önünde soyunan kadın olayı gündemdeydi. 'Vay sen de bir konu buldun, kullanıyorsun,' dediler. Tepkiler üzerine ben de iyi dedim ve sustum." *Kırmızı Leke*'nin bizim için kısa, Banu Akın içinse uzun yolculuğuna gelince...

***Kırmızı Leke*'yi bir anlamda kadınlara adıyorsun, bunun nedeni ne?**

Çünkü kadın olduğum için gerçekten çok yalnızlık çektim. Üstelik biraz daha farklı bir çevrede yaşadığım için bu bana içten içe hissettirildi. Oturup etek giy, kafanı ört gibi bir şey yapılmadı ama, befi onu ufak ayrıntılarda gördüm her zaman. Bunun çok daha can yakıcı olduğunu düşünüyorum. Çünkü sen kendi çevreni başka bir noktaya koyuyorsun, yakıştıramıyorsun. İşte köylerde kadınlar bu tür şeyler yaşıyor, diyorsun... öyle değil. Bunu gördüğün andan itibaren çok acı çekmeye başlıyorsun. Birçok kadının da benzer acıyı çektiğini biliyorum. Ne iş hayatında sürekli ilerleyebiliyorlar ne de... Sonuçta sürekli fizikleriyle uğraşmak zorunda kalıyorlar, ağda yapmak zorundalar. Doğanın vermiş olduğu eziyetin üstüne bir de sistemin verdiği eziyet ekleniyor. Bunun sonucunda bir kadının oturup, ben de böyle hissediyorum böyle ifade etmesem de, demesi, sinirlenmesi, "evet ya, bir şeyler yapmalıyız"a kafa yorması çok önemli... O açıdan kadınlara hitap ettim. Tabii erkekler de hoşlanırsa ne güzel.

Karşılığını bulabildin mi?

Her şey gibi bazı kadınlardan -birtakım şeyleri fark etmiş kadınlardan- hemen karşılığını buldum. Köşeyi tutmuş kadınlardan da hemen tepkisini gördüm.

Böyle bir konuyu işlemek, en azından albümün maddi getirisi anlamında gerçekten bir risk taşıyor. Bu tür bir endişe içine düştün mü?

Evet, bu tür endişelerim oldu. Bir kere kadın konusu çok çabuk lagalaya lugalaya getirilebilecek bir konu. Hatta, bu konuyu kullanıyor musun, diye soranlar bile oldu. Oysa Türkiye'de çok kolay nasıl para kazanılırın yollarını herkes gibi ben de biliyorum, fakat o yolları kullanmak istemiyorum. Bu albümü yaparken maddi olarak gerçekten çok zorlandım. Bütün finansmanını kendim sağladım, bütün ilişkileri kendim kurdum. Ancak ikinci albümü de kendim finanse etmek istemiyorum. Yine de *Kırmızı Leke* maddi olarak bir getiri sağlayacak mı dersen, doğrusu zannetmiyorum.

Peki kişisel olarak seni tatmin eden bir albüm olduğunu söyleyebilir misin?

Doğrusu bu albümü yaptığım için içten içe bir gurur duymuyorum desem yalan olur. Ama korktum da. Çünkü hayatımı değiştirecek bir şey bu. Şöhret olmak, tanınmak... doğrusu bunlar ne kadar hoşuma gider, bilemiyorum. Üstelik yalnız zamanları seven, arayan bir insanım ben. Alanis Morisette diye ilginç besteleri olan bir şarkıcı vardır. Birden bire dünya çapında meşhur oluyor. Sonra öyle korkuyor ki, tam üç sene hiçbir beste yapamıyor. Bende de böyle bir korku başladı, yani ya artık bir şey yapamazsam, ya bütün birikimimi bitirdiysem gibi...

Müzikte kadın konusunun kullanıldığını düşünüyor musun peki? Çünkü bir ara Şebnem Ferah, Özlem Tekin gibi rockçılar da kadın sorununu konu alan şarkılar söylediler.

Buna ben karar veremesem de kullanıldığını biliyorum, ama ne yazık ki bu kullanım çok bilinçsizce yapılıyor. Bu söylediğiniz isimlerden hiçbirinin ben böyle şarkılar yapayım da, kadınlardan bir tepki çekeyim diye düşünebilecekleri kadar bile bu konu üzerinde kafa yorduklarını zannetmiyorum. Ve inanıyorum ki bir feminist hareket içerisinde en zararlı kişiler bu konuyu sürekli gündeme getirip, arkasında duramayan kişilerdir.

Türkiye'de rock çok iyi bilinmeden, feminist rock ortaya çıktı diye bir şey söylenebilir mi?

Sanmıyorum. Ama öyle bir şey olsa gurur duyarım, sevinirim. Ben *Pazartesi* dergisinde bir şey okumuştum, hep onu alıntı olarak veririm: Sonuçta biz erkeklerle birlikte yaşamış olabiliriz, birlikte oturabiliriz, sevgili olabiliriz, iş hayatına girebiliriz ama onların kavramsal çerçevelerinde hâlâ bize ait bir yer yok. Modası geçmiş bir söylem gibi duruyor bu, ama sürekliliği olan bir şey. Mesela taksiye bindim geçenlerde, adam telefonda karısına, "Yemeği hazırla, geliyorum," diyor emrivaki biçiminde. İşte budur mesele. Ya ben her gün yirmi dört saat tacize uğruyorum, bunun üstünü ortemem. İlle de tecavüze uğramam gerekmiyor; benim doğallığım gitti. Bir sürü kadın gibi... Sokakta sallana sallana, sağa sola baka baka yürüyemiyorum. Erkekler sürekli olarak kadınlar hakkında konuşuyorlar: sokak kadınları, ev kadın-

Şöyle sesleniyor "Çirkin Ördek Yavrusu" adlı şarkıda Banu Akın:
Çirkinim ben feministim / Çirkin ördek yavrusu / Ya da güzelim ben mankenim / Çiçekli boya kutusu / Herkesin söyleyecek sözü var hakkımda / Herkesin söyleyecek / Sözü var hakkımda / Güçlüyüm ben / Konuşabilirim / Masayı tutan demirim / Aptalım ben seksiyim / Kafeste bir sarı kanarya...

ları gibi söylemleri var... Böl ve yönet. Kadınlar da kendi cinslerini ayırıyorlar... Her şey kadının hayır demesiyle başlayacak aslında.

Genelde albümün müzikal kalitesinden öte sözlere dair tepkiler mi aldın?

Bir anlamda... Müziğe kimsenin laf ettiği yok da, daha kadın meselesini duyar duymaz tüyleri diken diken olanlar, frijit diyenler, erkek düşmanı diyenler var... Ama çok beğenenler de var. Sonuç olarak hitap ettiği bir cins var, bu da tepki çekiyor. Hatta statüsü ne olursa olsun, "Sen feminist olacak kadar çirkin değilsin," diyenler çıkıyor. Bir anlamda seni çirkinler dayanışması içine hapsetmeye çalışıyorlar... Kadınlar arasında bile, "Ya kadın işte... İlgilendirmez beni," diyenler oluyor.

Popüler bir konu olması da etkili olmuştur herhalde...

Evet, öyle de bir konu. Dediğim gibi hemen kullanıyor musun diye soruyorlar. Böyle bir konunun geyiğini yapmak yerine hiç konuşmamayı ve sadece sözlerle ifadeyi tercih ederim. Ama konuşmakla karşı karşıya kalıyorum, bazen de saçmalıyorum. Hayatta sürekli keklediğim için de bu şarkıları yapıyorum. Çünkü bana şimdiye kadar kendimi ifade etme imkânı verilmedi.

Kadın olduğun için mi?

Evet. Konuşma fırsatın yok... Ben çok yıkıcı bir tip değilim. Aksine sinerim. Annem de dinlemezdi beni, kimse dinlemezdi. Ağabeyim koleje giderken, kız olduğum için diye beni koleje vermediler. Bütün bunların sonucunda bir şey anlatmaya çalıştığında elbette ki kekliyeceksin de, kütleyeceksin de.

Şimdi ailenle aran nasıl?

Kaset çıktıktan sonra acayip saygı duymaya başladılar. Kaset nedense bir başarının simgesi oldu. Yıllarca hiçbir şeysin ama şimdi, sanatçısın, onlara göre.

Müzikal anlamda feminizme rockın mı yakıştığı düşüncesindesin? Onları bir araya getiren protest birliktelik mi?

Rockın ve feminizmin protest tavrı onları biraraya getirmede önemli olmuştur, fakat bu bir zorunluluk değil. Birbirlerine gerçekten yakışıyorlar... Ancak örneğin Suzanna Vega'nın da söylediği şarkılarda protest bir tavır vardır, fakat yaptığı müzik rock değil.

Bir şarkında, "Oya bu dünyada doğma şansı şans değil ki," diyorsun. Kadınlar için nasıl bir dünya arzu ederdin?

Bir cins ayrımının, ırk ayrımının olmadığı... Mesela karamsar mıyım bilmiyorum ama son teknolojik gelişmeleri falan çok doğru bulmuyorum. Şu açıdan bulmuyorum: İnsanın duygusal gelişimi zekâ gelişiminden daha ağır. Ama hayat hızla değişiyor, gelişiyor. Ve duygusal gelişim geride kalıyor. Teknoloji de bence biraz insanın insana olan ihtiyacını elinden almaya başlıyor. Şimdi bir albüm çıkarmak için gruba ne gerek var? Her şey hazır. Bunun insanı fazlasıyla kendi yaşamından uzaklaştırdığını ve yalnızlaştırdığını görüyorum. Bir sürü işi kendi kendine yapıyorsun. Mesela bilgisayarda terapi diye bir şey çıkmış, içler acısı bir durum. Tamamen sistem seni hasta ediyor, sonra da, prozac toplumu diye bir şey üretiliyor; sürekli yutmak zorunda kalıyorsun. Nereye kadar ama? Bir yerde patlayacaksın. İnsanın hayvanlığını unutmasını doğru bulmuyorum.

Türkiye'deki feminizmi nasıl buluyorsun?

Canavar gibi kadınlar var, hepsini isim isim tanımıyorum ama orada burada varlar. Ve onlar olduğu için gurur duyuyorum. Biraz da şeyden yanayım, bir hareket olsun da nasıl olursa olsundan. Eylemlilik, ya da söz. Herkes hiçbir şey yokmuş gibi davranırsa çok kötü. Ama birileri doğru da olsa, yanlış da olsa şikâyetlerini dile getirmeye çalışıyor.

"Çirkin Ördek Yavrusu"nda, "Herkesin söyleyecek sözü var hakkımda, herkesin bir örneği var aklında," diyorsun. Kadınların yalnız başlarına var olamadıklarını mı düşünüyorsun?

Sonuçta kadın kendi kimliğini, kendi görüşünü, kendi yaşama bakışım, isteklerini ortaya koyduğu andan itibaren bir şeylerle suçlanıyor. Köyde dayak, şehirde terk edilme korkusu diyorum ben buna. Kendi bedenini bir türlü unutmaya fırsat bulamıyor. Böyle olduğu zaman da kadından bir şey beklemek yanlış gibi geliyor bana. İnsan bir iş yapıyorsa öncelikle kendini unutmalıdır. Bunun başında kendi bedenini, cinsiyetini unutmak zorunda. Sürekli güzel kalmak endişesiyle, sürekli terk edilmek endişesiyle... Peki sen böylesin o zaman git, gibi bir korkuyla, nasılsa ellerinden bir iş gelmiyor sözleriyle dalga geçmek ve aşağılamak çok yanlış. Sonuçta hepimiz bir korkuyla yaşıyoruz. Sokağa çıktığın andan itibaren çeşitli korkular var ve bu bir sürü şeyi de geride yaşamamıza sebebiyet veriyor. Bir sürü şeyde eksiğiz. Çünkü kadın on sekiz yaşına gelene kadar bir sürü problemi aşmak zorunda, oysa erkek çok yol almış. Savaşa sıfır noktasından başlanmıyor. Hangi kadına sorsanız çalışmaktan memnuniyetsiz. Çünkü kadının çalışması ödüllendirilmiyor ki! Türkiye'de en cesur kadın kim, en hızlı soyunan kadın. Hangi kadın için cesur deniliyor başka bir sebeple!

Kendini ifade etmende müziği bir araç olarak mı görüyorsun?

Yok, hayır. Ama ne yapsam benim parçalarımda gizli bir kadın bakış açısı olacaktır. Yine de her şarkımda bunu yapmak istemiyorum: ben bir misyoner değilim, öyle olmak da istemiyorum.

Şahide Yazıcıoğlu

Melankoli kadın mıdır?

Dörthe Binkert'in *Melankoli Kadındır* adlı kitabı hayli iddialı bir teze sahip. Binkert, melankoli kavramına farklı bir bakış getirerek, "melankoli ile kadınlığın kendilerine özgü bir tarzda birbirlerine ait olduğunu" savunuyor.

Melankoli, yazara göre depresyon ve yaşamdan bıkma hastalığı olarak tanımlanıyor, oysa melankoli yaşam ve dünyayla başa çıkmak için kullanılabilecek bireysel bir olanaktır, hatta bazı durumlarda "yaşamda kalma stratejisi" olabilir. Melankolinin özü dönüşümdür.

Melankolik ruh hali içindeyken yaşanan kendini dünyadan geçici olarak geri çekme durumunda ruh kendini yeniliklere hazırlamaktadır. Depresyonda ise değişimin mümkün olduğu duygusu yitirilmektedir. Melankoli, yeniden keşfedilir ve bir yaşam tasarımı olarak ele alınırsa depresyon kavramının suni olarak genişletilmesi de önlenmiş olur. Binkert'e göre, "Bu bilgi pek çok kadına hasta olmadığını, aksine acı çektiren duygu sorgulamalarından, cesaretsizlikten ve yenilmişlik duygusundan kurtulmak için gerekli anahtarın kendilerinde olduğunu göstererek rahatlamalarını sağlayabilir."

Binkert kadın-melankoli-depresyon üçgenini açıklar: "Tıp ve psikiyatrinin melankoli ve depresyon arasında bir ayrım yapmaması kadınlar açısından yıkıcı sonuçlara yol açmıştır. Özünde yaşamla başa çıkmanın kadınlara özgü yaratıcı bir biçimi olan melankoli, karakter belirleyici bir özellik olarak tarih sürecinde -kadının şeytansılaştırılmasına paralel olarak- giderek daha olumsuz çizgilere bürünmüştür. Böylece melankolide saklı duran dönüşüm gücünün 'unutturulması' ve bastırılması kadının depresif cins olarak kabul edilmesini getirmiştir."

Binkert melankolinin yeni kavramsallaştırmasını yaptıktan sonra kadına özgü yaşam akışı içinde melankoli duraklarını sergiler: Çocukluk; ergenliğe geçiş; ilk âdet görme, bakireliğin sonlanması[1], çocuk doğurma ve menopoz. Bu tezlerini Eski Yunan yazınından, ortaçağ yaşayışından, efsanelerden ve sanat yapıtlarından örneklerle savunur. Kitabın en güzel bölümlerinden biri, çocukluğunda babasının evinde yaşadığı anıları anlattığı bölümdür. Binkert'in melankoliyi kavramsallaştırmasında, kadın özellikleri taşıdığını düşündüğü babasının yaşam deneyimi önemli bir rol oynar. "Dört bedensel özsu"dan biri olan gözyaşı ve kadın kam arasındaki koşutluğu çizdiği bölümler de hayli etkileyici.

Melankoli Kadındır'ı zevkle okurken aklıma takılan soruyu sormadan edemiyorum: Acaba Binkert'in "kadın" kategorisi yalnızca Batı uygarlığına mı özgü? Tüm kitabı örneklerin kaynağına bakarak yeniden gözden geçirdiğimde "Doğu" düşüncesi ve âdetlerine pek az değinildiğini görüyorum. Çin'den ve Mısır'dan bir iki örnek ve "Araplar"a bir değinme... Büyük bir olasılıkla, yukardaki sorumun yanıtı evet. "Kadın" burada yine, ve belki farkına varmadan Batı kültürünün normları ve tanımları içinde kalmış gibi.[2] Aklıma ABD'li bir kadın gezginin, Mary Lee Settle'in *Anadolu'da Bir Zaman Çemberi* kitabında Erzurum'da katıldığı bir düğünü betimleyişi geliyor. Lee Settle, "Batı düğünlerinde görmeye alışık olduğumuz duygusallığın" burada yaşanmadığını anlatır. Ne yüz kızarması, ne romantik müzik, ne gözü yaşlı yakınlar... Doğulu evlenme biçimi işlevselliği ile öne çıkar. Gelin, kaynana, damat ve ailesi arasında sözsüz bir anlaşma yapılmış gibidir. Settle'e eklenecek unsur, bu anlaşmada gelin tarafının eşit koşullarda olmadığı... Binkert'in gelini ise Goethe'nin şiirindeki gibi kaybettiği özgürlüğü için ağlar.

Melankoli Kadındır üzerine düşünülmesi gereken bir kitap.

Yaprak Zihnioğlu

1. Dilimizde "bekâretini kaybetme" deyiminden başka kadınların bakire olmama haliyle ilgili bir deyiş olmadığını bu satırları yazarken anlıyorum. Dilin erkek söylemiyle nasıl yapılandığının güzel bir örneği. "Kaybedilen" bekâret, erkekler açısından, kadının bekâret zarının yırtılmasıyla yani ilk cinsel ilişkiyle birlikte bir "değerin" kaybedilmesiyle eş anlamda.

2. Minu Inkaya nın "kadın" kategorisine itirazını saklı tutuyorum.

Patti Smith, Suzanne Vega ve Shirley

Patti Smith yetmişlerde, Suzanne Vega seksenlerde, Shirley Manson ise doksanlarda parladı. Müzik dünyasına kişilikleri ve müzik çalışmalarıyla damga vuran bu üç harika kadın İstanbul'daydı. İstanbul Kültür Sanat Festivali'ne konuk olan Patti Smith ve Suzanne Vega'yı Harbiye Açıkhava Tiyatrosu'nda. Shirley Manson'ı ise grubu Garbage ile Maslak Park Orman'daki konserlerde izledik.

Patti Smith 1975'te ilk albümü *Horses*'ın piyasaya çıktığı günlerde daha çok müzik yazarlığı ve şiirleriyle tanınıyordu. 1976'da en çok etkilendiği şair Rimbaud'ya adadığı "Radio Ethiopia"yı, 1978'de "Because The Night" gibi bir hit ile onun siyasi tutarlığının dışavurumu kabul edilen "Rock'n Roll Nigger" adlı şarkıyı barındıran *Easter*'ı, 1979'da "Citizen Ship" gibi güçlü lirikleriyle insanı çarpan parçalardan oluşan *Wave*'i kaydetti. Sonra uzun bir süre sessizliği tercih etti. Yabancı yayınlarda çıkan söyleşilerinden ve İstanbul'daki basın toplantısından öğrendiğimiz kadarıyla bu dönemi müzisyen kocasıyla birlikte ve çocuk bakarak geçirmiş. 1988'de kocasıyla birlikte *Dream of Life*'ı, 1992'de kocasının ölümünden sonra ona adadığı *Gone Again*'i, 1997'de de *Peace and Noise* albümünü piyasaya sürdü. Ayrıca şiir kitapları, tiyatro oyunları, romanları, tabloları var.

Patti Smith ile ilk basın toplantısında müşerref olduk. Üzerinde eski, yıpranmış ve bosbol bir ceket, boynunda asılı haçlar, altında yine eski bir pantolon ve uzun botlar... Saçları dağınık, yer yer beyazlaşmış. Gözleri soluk ama ifade dolu. Tavırları sevimli, mütevazı. Hatta cebine masadaki tabaktan bir cips atacak kadar rahat. İstanbul'da bulunmaktan mutlu gibiydi. Basın toplantısını daha çok fotoğraf çekmekle ve onu dinlemekle geçirdik. Bir ara gitarını eline aldı ve şarkı söyledi. Toplantının bitiminde de bir şarkısının sözlerini okudu. Şiir niyetine. Hatta çocukluğunu geçirdiği küçük kasabada eline geçen bir fotoğraf albümünde fotoğrafını görüp hep gelmek istediği şehre bu kadar geç gelmesini affettirmek istercesine. Bu arada çekingenliğimizi yenip bir soru sormuştuk kendisine; "Çoğu erkeklerden oluşan bir rock yıldızları silsilesi içinde bulunmak, lider olmak nasıl bir şey?" Patti Smith gerçekten böyle bir konumdaydı. REM'in solisti Michael Stipe bile önünde diz çöküyordu. Ayrıca *Beat* kuşağı şair ve yazarlarının da sevgisini kazanmıştı Smith. O kuşağın cinsiyetçi olduğunu söylemek zor, özellikle o dönemde çoğu yazar eşcinsellikle haşır neşirdi ama içlerinde üretim anlamında insanı çarpan kadınlara pek rastlayamadık doğrusu. Allen Ginsberg'le dirsek teması olan şair Anne Waldman hariç. Oysa Patti Smith'in hep ayrıcalıklı bir konumu vardı. Yetmiş sonu Punk hareketinin uyanış günlerinde ünlenmiş ve kısa sürede saygın bir yere oturmuş, bir gruba önderlik etmişti. Patti Smith sorumuzu yanıtlarken tevazu gösterdi ve kendisini asla lider gibi görmediğini belirtti. Sonra ise "Ben zaten kendimi cinsiyetimle sınırlandırmıyorum," dedi. "Bir kadınım, bir anneyim tamam da, üretirken bir cinsiyetle sınırlamam kendimi." Hayalkırıklığı uyandıran bir yanıttı bu. Söyler misiniz, siz "Ben kendimi cinsiyetimle sınırlıyorum," diyen bir kadın sanatçıya rastladınız mı şimdiye kadar? Sizi cinsiyetinizle sınırlandıran toplumdur, çevrenizdekilerdir. Kategoriniz bellidir, "En iyi kadın sanatçı." Üstelik Patti Smith kadar ünlü ve asi olsanız bile çocuk büyütmek sizin görevinizdir. "Babalık" görevinden söz eden bir erkek rock yıldızı duydunuz mu bugüne kadar? (Sting'i saymıyorum...) Daha önce Türkiye'de konser veren Rolling Stones'un solisti Mick Jagger ne baba olduğundan söz eder, ne de çorba pişirmekten. "Daha çıkılacak çok turne var," der. "Çünkü yatılacak çok kadın var." Erkek rock yıldızlığı, hatta erkek sanatçı olmak aslında karşı cinsi fethetmekle, uçarı olmakla, tutunamamakla çok ilişkilidir. Karizmasının sırrı burada yatar. Patti Smith'in ise karizmasını bütün bunlardan almadığı apaçık ortada. O tutup "Yatılacak çok erkek var, ho ho," diyecek kadın değildir. Ama nedense bizle konumunun getirdiği zorlukları paylaşmak istemedi. Bulunduğu yere gelmenin bir kadın için hangi bedellerin ödemenmesini gerektirdiğini anlatmadı.

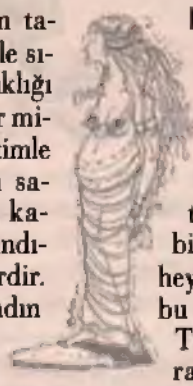

Konserde ise bu konularda biraz aydınlandık. Çünkü Patti Smith sahneye tamamen hâkimdi ve ne yaptığının çok farkındaydı. Benzeri müzisyenlerden en az iki kat daha yetenekliydi. Sahnede ince, esprili ve prensip sahibiydi. Ama bir kadından çok bir erkek çocuğuna benziyordu. Beyaz saçlı, tüy bıyıklı bir erkek çocuğuna. Upuzun kolları, biçimli bedeni ve teatral tavırlarıyla "Rock'n roll'un cesur, şairane ve siyasi başlangıçlarını anımsattı" herkese.

Konserden sonra yazılanlarda ise günah çıkartıldığını gördük. Patti Smith söylencesi göklerdeydi. Herkes isyanın mutlakiyetinden ve yararlarından söz ediyordu. Sanki Türkiye'yi böyle bir isyan kurtaracaktı... Patti Smith "Halkız biz, korkmayın," deyince herkes heyecanlanmıştı. Peki bunca yıl bu tür şeylerden fazlasını söyleyen Türkiyeliler'e ne olmuştu? Onlara neler yapılmıştı? Bunu anımsamadan edemedik, doğrusu içimiz burkuldu. Patti Smith'in büyüklüğüne sözümüz yok, bizim önder merakhları üzerine alınsın. İnsanın kendi korkulacak bir şeyi olmadığı bir yerde, başkalarına "korkma" demesi kolaydır da...

Gelelim Suzanne Vega'ya. Basınımızın büyük bir kısmı Suzanne Vega'ya haksızlık etti. Konser öncesi kadın hakkmda çok yazıya yer verildi. Ama bu şahane, göçmen kadının şişirilmeye ihtiyacı yoktu. Açıkhava Tiyatrosu tıklım tıklım dolmuştu. Suzanne Vega bir bass gitaristle sahneye çıktı ve tam da kırkıncı doğum gününde o güzelim kızıllığıyla dünyamızı aydınlattı.

Suzanne Vega tam bir göçmen. "Muhacir". Portoricolu. New York'un arka sokaklarında büyümüş, dans öğrenimi görmüş ve tiyatrolarda çalışmış. İlham kaynakları arasında Laurie Anderson, Leonard Cohen ile pek çok caz ve folk sanatçısı var. İlk albümünü 1985'te çıkardı. O günlerde radyolar Madonna

Suzanne Vega

Patti

Manson'ı izledik!

ve Cindy Lauper'ı bile dudak bükerek çalıyorlardı. Seks simgesi olmak istemeyen kadın şarkıcılara pek şans tanınmıyordu. Vega, bir folk şarkıcısı olarak şeytanın bacağını kırdı. 1985'te çıkan ilk albümünde Patti Smith Group'un eski gitaristlerinden Lenny Kaye ile çalışmış ve belli bir standardı olduğunu göstermişti. 1987'de çıkan *Solitude Standing* albümü umulmadık bir ticari başarı getirdi ve pek çok eleştirmeni şaşırttı. *Solitude Standing*'in ünlü şarkılarından "Luka' nın o günlerde Türkiye'deki radyolarda sık sık çalındığını anımsıyorum. Bir keresinde Çiğdem Tunç TRT'de o şarkı eşliğinde dans etmişti. İşe bakın, "Luka" aslında çocuk istismarın anlatan, tüyler ürpertici bir şarkıydı. Bir çocuğun ağzından istismar anlatılıyordu. Vega bu şarkıyı Uluslararası Af Örgütü'ne armağan etti. Aynı albümdeki "Tom's Diner" bütün bir yaz bütün açık pencerelerden dışarılara çıkıp sokaklarda yankılandı.

Suzanna Vega'mn 1990 albümü *Days of Open Hand* fazla ses getirmedi. Ama müzik tarihi için önemli bir albümdü çünkü minimalizmin dahi müzisyenlerinden Phillip Glass'la çalışmıştı Vega. Aynı zamanda kendi bildiğinde ısrarlı kadın şarkıcılar, Tracy Chapman ve Toni Childs gibi isimler için yeni bir yol açmıştı. Artık plak şirketleri eskisi kadar önyargılı davranmıyorlardı kadınlara. Ciddi bir kadın icracının yapıtlarının da ses getirebileceğini öğrenmişlerdi. Vega'mn sonraki albümü *99.9F* ise onun içebakışçılığının göstergesiydi. Tarzı sağlamlaşmıştı, artık bestecilik alanında da iddialıydı. "İn Liverpool" adlı parçada söz yazarlığı ve besteciliğinin zirvelerinde bulunduğunu kanıtlıyordu. Son olarak *Tom's Diner* adlı bir toplama albümü piyasaya çıktı. Bu arada evlendi ve anne oldu. "Artık işe yoğunlaşmakta zorlanıyorum," diyordu anneliğinin ilk günlerinde. "Eskiden gecenin yarısında uyanıp gitarımı elime alırdım. Şimdi bunu yapamıyorum. Ama artık daha fazla şarkı söylüyorum, bebeğim için söylüyorum."

Kadın müzisyenlerin imge yaratmaktaki zorlukları, çocuk istismarlarının önlenmesi, insanların müziksel seçimlerindeki ayrılmalar gibi pek çok konuda çok değerli fikirleri olan ve pek çok güzel söz söylemiş bu zeki, zihin açıcı kadın İstanbul'daydı ve bu kez bizler için söyledi. Konser boyunca biz de ondan ve şarkılarından başka bir şey düşünemedik.

Shirley Manson da, doksanların yeni ve "parlak" yıldızı da İstanbul'daydı. Dinleyip dinleyip "tribe girdiğimiz" grupla aynı ada sahip *Garbage* albümünden sonra *Version 2.0*'da olgunlaşma sürecinde bir şarkıcı Manson.

Park Orman sabah doğasever, dört çarpı dört kullanır müşterilerini ağırladıktan sonra, şezlonglar toplanıp cipler Paşa diskoya gittikten sonra konser kalabalığına açılmıştı. Shirley havuza atlayabileceğimizi söyledi ama oralı olan çıkmadı. Gelelim konsere. Shirley Manson sürekli atlama zıplama sekme halindeydi sahnede. Konser boyunca hele de Patti Smith'i ve Suzanne Vega'yı izlemiş olan ve ait olduğu yeri tam da kestiremeyen biri için kendini sorgulamak kaçınılmazdı. Nerden nereye, Patti Smith'te çoğunluk kendim, "We are the people," (Biz Halkız) diye haykırırken bulduğu. Öyle ki Garbage konserinin pre-dönüşüm aşamasındaki yoğun makyajlı, sarkık, bol pantolonlu, isyankâr (ama asla asi değil) gençliği bile. Tabii kılık kıyafet, hal tavır konserden konsere değişiyor, kitle Vega'mn ve Smith'in konseri için gardırobun arka tarafım karışlamıştı, belki de bu iki konserde onlar yoktu, bilinmez. Manson çok şaşırdı çoğunluğun şarkı sözlerini bilmesine, hatta İstanbul'u da çok sevmiş, bir dahaki sefere annesiyle gelecekmiş. Bunu duymak hoştu. Garbage Türkiyeli kitlesiyle buluştu, hem Manson da bir daha yine çağırını da geleyim, dedi bize. Konser gezginleri haricindeki Garbageseverler Manson'ı kendilerini özgürleştirecek yüce insan olarak görseler bile kadınlar için Garbage sadece Garbage. Vega'nın ve Smith'in kadın hayranları onların da kadın olduğunu fark eder ister istemez, ama Manson'm hayranları için değişen bir şey yok. Malum doksanlarda nasıl ve hangi koşullarda kim olduğunuzdan önce kim olduğunuz önemseniyor. "O bir, o bir" idol, hiperaktif, o içeriksiz bunalımlarımızın sözcüsü... Konserde istediğimiz kadar yayıldık, dağıldık. Açıkhava konserleriyse daha tetikte kılıyor insanı. Sigara yakacakken bile yanınızdakini rahatsız edip etmeyeceğini düşünüyorsunuz. Doksanlarda yaşadığımız dönüşüm, toplumsalcı olmaktansa bireyci olma hali mekân açısından da fazlasıyla ön plandaydı. Bu zamanda çimlerin üstüne serilmiş Garbage dinlerken kimsenin aklına kadınların nasıl özgürleşeceği gelmez.

Bu yazki festivaller bizi Batı nın popüler müzik piyasasında yıldızlaşan kadın imgesinin nasıl evrimleştiği konusunda da aydınlattı. Ellisindeki Patti Smith ile kırkındaki Suzanne Vega arasında kuşak farkı var. Otuzlu yaşlarına yeni başlayacak Shirley ise gösteri dünyasındaki değişimin kusursuz bir aynası. Suzanne Vega gibi ciddi görünmese de gerek yok, ciddiye almıyor. Seksi bakışları ve giysileri buna engel değil. Patti Smith kadar derinlikli ve sarsıcı sözler yazmasına gerek yok isyancı kabul edilmesi için. Doksanların çocukları onu yeterince asi buluyorlar. Tüketim mantığı her yere yayılıyor. Kendini kanıtlayabilmiş kadınlar bu mantığı kapıp daha az bedel ödeyerek bir yerlere gelebiliyorlar. Ama Manson'ın geldiği yer Vega ve Smith'in durduğu yer midir? Hayır, henüz değil. Kesinlikle hiç değil.

Gamze Deniz, Çiğdem Öztürk

PANO

• 4-5 Eylül ve 11-12 Eylül tarihlerinde kadınlardan kadınlara kendini savunma kursları düzenleniyor. Bilgi için **Mor Çatı**'yı arayabilirsiniz. Tel: 0212 248 16 80.

• Internet şakalarından (özellikle erkeklerle ilgili olanlarından) bizi bol bol yararlandıran Aylin Özdemir'e teşekkür ediyoruz. ***Pazartesi.***

• Web sayfası tasarımı ile ilgilenen kadınlarla tamşmak istiyoruz.
gamzedeniz@hotmail.com

• Ağustos başından itibaren, hafta içi beş gün, gündüzleri, ağır hasta kadına bakacak, Bayrampaşa civarında oturan yardımcı eleman aranıyor. Tel: (iş) 0216 454 04 00 dahili, (1515), (ev) 0216 411 84 21. **Demet Öztürk.**

• Siyah renkli, terbiyesini almış kaniş cinsi köpeğim kayboldu. 20 Temmuz tarihinde Taksim Parkı'nda gezdirirken kaçan köpeğimi bir daha bulamadım. Görenlerin *Pazartesi*'yi aramalarını rica ediyorum, **Sibel.**

Feministler feministlerle tanışmak, tartışmak istiyor

17 Temmuz'da "Özel Alan, Kamusal Alan" konulu ikinci forumlarını gerçekleştiren feministler, ağustos ayında ara verecekleri çalışmalarına eylül ayında devam edecekler. Bir dahaki toplantı tarihi dergide yayınlanacak.

Dağıtımımızda problemler var. Siz de ***Pazartesi***'yi zor bulanlardansamz abone olun, bulamayanları abone edin. ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 3.600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.800.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı ayhk: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak?

Dilek Aydoğdu on dokuz yaşındaydı. Bir akşamüstü anne ve babasına "Arkadaşlarıma gidiyorum," diyerek evden ayrıldı.
Sabaha karşı Bayrampaşa Otogar girişinde, kafasından kurşunlanarak öldürülmüş olarak bulundu.
Dilek Aydoğdu'yu fuhuş yapmakla suçlayan ve sanki fuhuş yapan kadınları katletmek normalmiş gibi konuşan Turgay Işık ve Gürkan Nalbant suçlarını itiraf ettiler.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçak

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu,
Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç,
Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun,
Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zeyüt,
Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,
Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel, faks: (0212) 232 07 33, 249 59 59,
232 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayırımı: Mondo
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay